

Merhaba Değerli Atatürkçü Düşün Okurları,

2024 yılının bu ikinci sayısını hazırlarken bir kez daha gördük ki yurttaşı olduğumuz Türkiye Cumhuriyeti her alanda verilen büyük mücadeleler sonunda kurulmuştur. Dergimizde yer verdiğimiz “Önemli Günler”de görüleceği şekilde, üç ayda var olan olaylar bir derginin sayfalarının çok ötesindedir.

Emperyalist devletlerin işgaline karşı yapılan Kongrelerden, askeri işgale son veren 30 Ağustos Zaferi’mize ve İzmir’in kurtulduğu 9 Eylül’e...

Türkiye Cumhuriyeti’mizin bağımsız bir devlet olarak kabul edildiği Lozan’dan, Boğazlarımızda egemenliğimize kavuştuğumuz Montrö’ye...

Dil Devrimimizden, ülkemizin kalkınması ve iktisadi bağımsızlığı yolunda kurulan İş Bankasına, Sümerbank’a kadar...

Dünyada başka bir örneği olmayan “Tam Bağımsız, Demokratik Laik Cumhuriyet ve Sosyal Hukuk Devleti” olma yolunda verilen mücadelelerle, atılan adımlarla, yaşanan acılar, sevinçler ve ihanetlerle dolu bir tarihimiz var.

Konunun üzücü ve düşündürücü olan yanı ise, tamamı iki üç kuşak öncesi büyüklerimiz olan halkın katılması ve sahiplenmesi ile oluşan tarihimizin, o kuşağın evlatlarının bir bölümü ve bugünün kuşakları tarafından anlaşılamaması ve bilinmemesidir.

Böylesi koşullarda yurttaşlarımızın bilgi ve bilinç eksikliğini gidermek ve Türkiye Cumhuriyeti’mize sahip çıkma görev ve sorumluluğuna sahip olan Atatürkçü Düşünce Derneğimiz 17. Olağan Genel Kurulunu büyük bir katılım ve coşkuyla gerçekleştirdi.

Var olan ilgi ve coşku sevindiriciydi.

Sayımızın kapağına taşıdığımız sonuç bildirgesinin başlığı, çağdaş Türkiye Cumhuriyeti hedefindeki kararlılığın bir ifadesidir.

Yeniden Kemalist Cumhuriyet Yeniden Kemalist Devrim...

Saygılarımızla,

M. Tevfik KIZGINKAYA

İmtiyaz Sahibi
Mustafa Hüsnü BOZKURT

Yazı İşleri Müdürü
Durur GÖK

Editör
M. Tevfik KIZGINKAYA

Yayın Kurulu Üyeleri
Durur GÖK, M. Tevfik KIZGINKAYA,
Hürriyet YAŞAR, Arda ÇELİK

Yayın Danışma Kurulu
Basri GÜRSOY, H. Uluç GÜRKAN, Niyazi
ALTUNYA, Erdal ÇALI, Feyzi COŞKUN,
Ali TARTANOĞLU

Hukuki İşlemlerden Sorumlu Danışman
Av. Mustafa Özgür Kırdar

Sosyal Medya Sorumlusu
Arda ÇELİK

Kapak Tasarımı
BAŞAK MATBAACILIK TANITIM
HİZMETLERİ İTH.İHR.A.Ş.

Yönetim Yeri: Büyük Esat Mah. Uğur Mumcu Cad.
Uğur Mumcu Sokağı No: 24 Gaziosmanpaşa - Çankaya
Ankara Telefon: 0 312 232 43 44-232 43 25
Fax: 0 312 229 60 66
Web: www.add.org.tr

BAŞAK MATBAACILIK TANITIM
HİZMETLERİ İTH.İHR.A.Ş.
Grafik Tasarım Departmanı
Baskı: Anadolu Bulvarı Meka İş Merkezi
No: 5/7 Kat: 7 Gimat- Yenimahalle/Ankara

Basım Tarihi: Temmuz 2024

Basım Türü: Yerel süreli (3 aylık)/ 64 sayfa
Dergide yer alan yazıların sorumluluğu
yazarlara aittir.
Para ile satılmaz.

04 ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ 17. OLAĞAN GENEL KURULU'NUN ARDINDAN

Dr. Mustafa Hüsnü BOZKURT

06 ÖĞRENCİ DÜŞMANI: TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

Prof. Dr. Rifat OKÇABOL

10 DİL DEVRİMİ 91. YILINDA ATATÜRK NİÇİN DİLDE DEVRİM YAPTI?

Sevgi ÖZEL

15 ÜMMETTEN ULUSA DEĞİŞİM

Prof. Dr. Zafer GENÇAYDIN

18 AMASYA'DAN LOZAN'A, 1938'DEN 2028'E...

Hürriyet YAŞAR

24 26 AĞUSTOS'TAN 9 EYLÜL'E KOCATEPE'DEN BELKAHVE'YE...

Ahmet YAVUZ

28 KABOTAJIN ÖNEMİ VE MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

Atilla KEZEK

31 İKTİSADİ BAĞIMSIZLIK YOLUNDA 100 YIL TÜRKİYE İŞ BANKASI

İçindekiler

36 *MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN
BÜYÜK ESERİ VE MİRASI
SANAYİNİN OKULU SÜMERBANK*
Prof. Dr. Özlenen Erdem İŞMAL

42 *BİZ SÜMERBANKLIYIZ*
Nemika TUĞCU

45 *NEDEN Mİ AYDINLANMA?*
Ataol BEHRAMOĞLU

47 *PROF. DR. ZAFER GENÇAYDIN
ÖDÜNSÜZ BİR AYDINLANMA
SAVAŞÇISI*
Prof. Dr. İsmail ATEŞ

51 *ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ
17. OLAĞAN GENEL KURULU GERÇEKLEŞTİ*

ADD 17. Olağan Genel Kurulu Sonuç Bildirgesi:

55 *YENİDEN KEMALİST
CUMHURİYET YENİDEN
KEMALİST DEVRİM*

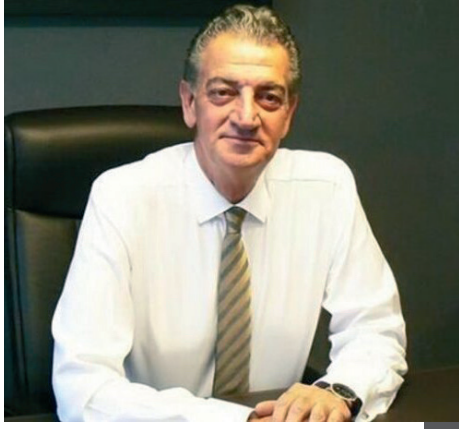
58 *ATATÜRK MODELİ EKONOMİ*
Prof. Dr. Duran BÜLBÜL

59 *MUSTAFA KEMAL'İN UÇAKLARI
TÜRKİYE'NİN UÇAK İMALAT
TARİHİ (1923-2012)*
İsmail YAVUZ

60 *İKİNCİ VATAN GENÇ CUMHURİYETE
SİĞİNANLAR (1933-1953)
BİR MUCİZENİN ANATOMİSİ*
Rifat ESEN

61 *BİZDEN HABERLER*

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ 17. OLAĞAN GENEL KURULU'NUN ARDINDAN

Dr. Mustafa Hüsnü BOZKURT

Atatürkçü Düşünce Derneği Genel Başkanı

Bugünün Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olan Atatürkçü Düşünce Derneği olarak, bu kanlı ve karanlık senaryoyu asla kabul etmiyor; doğru liderlik ve doğru yol haritasıyla buluşturulduğunda tüm zorlukları aşabildiğini kanıtlamış Ulusumuzun şaşmaz “Atatürkçü Düşünce Pusulası” ile emperyalizmi yine hüsrana uğratacağına yürekten inanıyoruz.

Saygıdeğer Atatürkçü Düşün okurları, 1-2 Haziran 2024 tarihlerinde Genel Merkezimiz Prof. Dr. Muammer Aksoy yerleşkesinde 749 delegemizin coşkulu katılımıyla gerçekleştirdiğimiz ve her konunun olgunlukla tartışıldığı 17. Olağan Genel Kurulumuz başarıyla tamamlanmıştır. Genel Yönetim, Genel Denetim ve Yüksek Disiplin Kurullarına seçilen değerli yol arkadaşlarımızı kutluyor, ülkemizin ve milletimizin Atatürkçü Düşünce Derneği'ne her zamankin-

den daha çok ihtiyaç duyduğu bir dönemi yaşamakta olduğumuz bilinciyle başarılar diliyorum.

Batı Emperyalizminin, 100 yıldır aralıksız sürdürdüğü Laik Türkiye Cumhuriyeti'ni Orta Doğu tipi bir Din Devletine dönüştürme çabası sır değil. Emperyalizm, 21. Yüzyılın Sevr'i olarak yürürlüğe soktuğu BOP bağlamında uyguladığı politikalarla bölgemizi kana bularken, ülkemizi de neoliberal soygun düzeni bukağısında soluksuz bırak-

maya, Mikromilliyetçilik ve Mezhepçilik tutanaklarında bölmeye, geçici sığınmacı ya da mülteci adı verilen milyonlarca ne idüğü belli yabancı ile demografik yapısını bozarak iç çatışmaya sürüklemeye çalışıyor. Emperyal güçlerin ve yerli işbirlikçilerinin 20. yüzyıl başındaki Türk Ulusu'nu Anadolu'dan Asya steplerine sürme planı, günümüzde Ulusal Birliğimizi, Üniter Ulus Devlet yapımızı ve Cumhuriyetimizin "laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti" niteliklerini yok etme senaryosu olarak gün yüzüne çıkıyor. "Dahili ve harici bedhahlar" bu menfur senaryo uyarınca Milletimizi 100 yıl önce olduğu gibi yine; önce -eğitim sistemini laik ve bilimsel temelinden kopartarak- cehalete mahkum etmek, sonra kimliksizleştirmek, ardından siyasetsizleştirmek ve nihayet devletsizleştirmek suretiyle amaçlarına ulaşma gayretindeler.

Bugünün Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olan Atatürkçü Düşünce Derneği olarak, bu kanlı ve karanlık senaryoyu asla kabul etmiyor; doğru liderlik ve doğru yol haritasıyla buluşturulduğunda tüm zorlukları aşabildiğini kanıtlamış Ulusumuzun

şaşmaz "Atatürkçü Düşünce Pusulası" ile emperyalizmi yine hüsrana uğratacağına yürekten inanıyoruz.

Atatürkçü Düşünce Derneği 17. Çalışma Döneminde de Laik Cumhuriyet'in ve Aydınlanma Devrimlerinin geçmişte olduğu gibi bugün ve yarın da geçerli ve gerekli olduğunu bilerek, Kemalizm'in namus sesini yurdumuz semalarına bir SİS ÇANI gibi asma ve Yeniden Atatürk Cumhuriyeti'ne ulaşma azim ve kararındadır. Yolumuz açık olsun.

“
Atatürkçü Düşünce
Derneği, Yeniden Atatürk
Cumhuriyeti'ne ulaşma
azim ve kararındadır.
”

ÖĞRENCİ DÜŞMANI: TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

Prof. Dr. Rıfat OKÇABOL
Eğitim Bilimci

Her çocuk, gerçekleri öğrenip, kendini, insanı, toplumu ve doğayı sağlıklı bir biçimde tanıyıp özgürleşerek kendini gerçekleştirme hakkına sahiptir. Bu bağlamda devletin bir temel görevi, çocukların etkin ve katılımcı birer yurttaş olabilmeleri için, özgürleşip kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır.

Eğitim sistemi, devletin bu görevini yapabilmesi için oluşturulan bir sistemdir. Eğitim sistemi, öğretmen ve eğitim uzmanları gibi insan kaynaklarıyla, ders programı ve kitaplarıyla, bina ve ders araçları gibi fiziksel kaynaklarla görevini yerine getirebilmektedir. Bu kaynakların en önemlileri öğretmen ve ders programıdır (müfredattır).

Ders programları, hangi bilgilerin ve yaşantıların öğrencinin özgürleşmesine ve ken-

dini gerçekleştirmesine yardımcı olacağını, bunların kaçınıcı sınıfta ve ne derinlikte verileceğini, öğrencinin edinimlerinin nasıl değerlendirileceğini belirleyen bir plandır. Bu planı uygulayan da öğretmendir. Öğretmeni yetiştiren de öğretmen okulları yerine açılan eğitim fakülteleridir.

Tarihsel süreçte yaşanan acılar, insanın ancak laik ve bilimsel bilgilerle gerçekleri öğrenebileceğini ve özgürleşebileceğini göster-

miştir. Bu nedenle Atatürk, öğretmenlere, **“Cumhuriyet sizden, ‘fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür’ nesiller ister”** demiştir. Çünkü özgür insan, genelde başkalarının da özgürlüğüne saygılı, vicdanlı ve barışsever olan ve başkalarının etnik kökenine, inancına, cinsiyetine, kültürüne, emeğine, ... de saygı duyan insandır.

Bu gerçeğe karşın bazı iktidarlar, çocukların özgürleşip kendi iradelerine sahip çıkmalarından hoşlanmamaktadırlar. Bu nedenle eğitim sistemlerinde laik ve bilimsel anlayış yerine, ırkçı, cinsiyetçi, piyasacı ve gerici anlayışları öne çıkarabilmektedirler. Laiklik ve bilimsellikten uzak olan anlayışlar, kişinin özgürleşmesi olasılığını azaltırken, farklı olana düşmanlık duyması ile kendisine, toplumuna hatta insanlığa yabancılaşması olasılığını artırmaktadır. Yalancılık, yolsuzluk, cinsel istismar, cinayet, tarikat, mafya ve IŞİD gibi olay ve oluşumlar, genelde özgürleşemeyip kendi iradesine sahip çıkmayanlar nedeniyle gerçekleşmektedir. Ne yazık ki Türkiye, yaklaşık olarak çeyrek asırdır, insanın özgürleşmesinden korkan bir iktidar tarafından yönetilmektedir. Bu iktidarın lideri, 2012 başlarında, **“dininin ve kininin davacısı olan gençlik”** istediğini açıklamıştır.

10 Aralık 2003 tarihli ve 5018 sayılı ‘Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 9. maddesine göre, devlet kurumları **‘kalkınma planları ve ilgili mevzuat çerçevesinde stratejik plan’** hazırlamaktadır. 2 Temmuz 2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile bu 9’uncu maddeye ‘çerçevesinden’ sözcüğünden önce, **‘Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen politikalar’** ifadesi eklenmiştir. 14 Eylül 2011 tarihli ve 652 sayılı ‘Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK’nin 2. maddesinin (i) fıkrasına göre de eğitim bakanlığı, **‘Mevzuatla Bakanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak’**la yükümlüdür. Zaten bakan ve YÖK başkanı gibi yetkili bürokratların hepsini cumhurbaşkanı atamakta, bu yetkiler de sık sık görevlerini, ‘Sayın Cumhurbaşkanının öncülüğünde ve direktifleriyle’ yaptıklarını açıklamaktadırlar. Cumhurbaşkanı ise, Müslüman kimsenin laik olamayacağını, eşitsizliğin kadının fitratında olduğunu, demokrasinin hedefe gitmek için kullanılan bir araç olduğunu belirten bir siyasetçidir. Bir

ilahiyat fakültesi töreninde¹ **“İnşallah dindar bir gençlik, dindar bir nesil sizin ellerinizde yetişecek”** deyip **“Müslümanların en büyük özgürlüğünün Allah’a boyun eğmesi, kul-luk etmesi olduğunu”** belirtip **“Bundan daha büyük özgürlük olur mu? Bunu başarmadan diğer hiçbir çabamızı anlamlandırma şansımız olmaz”** açıklamasını yapmıştır. 20 Temmuz 2021’de **“Türkiye’nin Taliban’ın inancıyla alakalı ters bir yanı yok”** ifadesini kullanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın 2024 stratejik planının sunuş sayfasında² da **“Diyanet İşleri Başkanlığımız, (...) başta gençler olmak üzere tüm insanlığın Kuran ve Sünnet rehberliğinde, İslâm medeniyetini tanımalarına ve bilinçlenmelerine vesile olacaktır”** açıklamasını yapmıştır.

‘Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’, bir ortak metin ile ders programlarıyla ilgili 26 kitaptan oluşmaktadır. Orta k metinden anlaşıldığına göre bu model, yukarıda özetlenen anlayış doğrultusunda hazırlanmış, öğrencileri özgürleştirmeyi değil imamhatipleştirmeyi hedefleyen bir modeldir. Bu model, başta hukuksal durum olmak üzere pek çok nedenle **“Laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti”** anlayışıyla da bağdaşmayan bir modeldir.

Bu model, laik, bilimsel ve çağdaş gibi sözcüklerin pek kullanılmamasından anlaşılacağı gibi, laik ve bilimsel eğitimi savunanların görüşü alınmadan, AKP anlayışıyla ve AKP için hazırlanmış, toplumun çoğunluğuna seslenmeyen bir modeldir. Eğitim ba-

¹ <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkiyenin-yeniden-islam-cografyasinin-umudu-haline-gelmesinde-hep-birlikte-verilen-mucadelenin-buyuk-katkisi-vardir>, erişim 6 Kasım 2019.

² <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/2024-2028%20Stratejik%20Plan.pdf>

kanlığı, 7 Şubat 2024'te yayımladığı '2003'ten 2023'e Milli Eğitim³' raporunun 47. sayfasında şu açıklamaya yer vermektedir: "(...) Öğrencilerin daha iyi öğrenebilmelerini sağlamak için program içeriğinin günlük hayat ile ilişkisinin güçlendirilmesi, (...) Güncelliğini kaybetmiş kazanım ve içeriklerin arındırılması, (...) 2019 yılı itibarıyla ilk kez uygulamaya konulmuştur." Oysa bakanlığın diğer uygulamalarında olduğu gibi, bu modelle de raporda yazılanların tam tersi hedeflenmektedir. Örneğin modelin başlığında maarif, ortak metin kitabında da kainat, kemale erme, hikmet, müreffeh ve tezahür gibi 70 yıldır kullanılmayan sözcüklerin kullanılması, öğrenciyle toplumu şeriatla yönetilen Osmanlı'ya öykündürmek içindir.

Ortak metinde öğrenci profili olarak '*sanata ve kültüre duyarlı, bağımsız düşünen, eleştirel düşünen ve girişimcilik*' gibi 60 bileşene yer verilmiştir. Ancak bu bileşenler içinde özgürlük, vicdanlılık, **barışseverlik**, **insan ve hayvan haklarına saygı**, **toplumsal cinsiyet eşitliği**, **laiklik ve bilimsellik** gibi bileşenlere yer verilmemiştir. Ortak metinde, hemen her paragrafta, '*maneviyat/manevi değerler*' sözcüklerine yer verilmesi ve hatta kişisel sağlık ile yurtseverlik konularında bile *manevi değerlerden* söz edilmesi, öğrenciyi çağdaş değerlere yaklaştırmak için değil, 1400 yıl öncesinin değerlerine yaklaştırmak içindir. Dolayısıyla bu model, öğrencinin '*günlük hayat ile ilişkisinin güçlendirilmesi*' amacıyla hazırlanmamıştır. Bu arada öğrenci profili kısmında, '*sanata ve kültüre duyarlı*' denmesi iktidarın sık sık sanatsal etkinlikleri yasaklamasıyla; '*bağımsız düşünen*' denmesi, 2017 müfredatında imam hatip öğrencilerinin günlük sorunları kutsal kitap ve hadislerden yararlanarak çözmelerinin istenmesiyle; '*eleştirel düşünen*' bileşeni de iktidarın '*düşünen, sorgulayan ve araştıran öğrenci yetiştirilmesiyle ilgili ifadeyi 2013'te ortaöğretim yönetmeliğinden çıkarmış olmasıyla bağdaşmamaktadır. Öğrenci profili bileşenleri ile ilişkili tutarsızlıkların yanında ortak metinde günlük yaşamımızla bağdaşmayan pek çok tutarsızlığın olması, modelin ciddi ve güvenilir bir model olmadığını da göstermektedir. Ortak metinde, son yıllarda yaşadıklarımızla hiç bağdaşmayan 'ontolojik', 'epistemolojik' ve 'aksiyolojik' sözcükleri*

gibi Batı kaynaklarından kopyalanmış genel açıklamaların kullanılması da modelin ciddiyetini ve güvenilirliğini azaltmaktadır. 27 kitaptan ve binlerce sayfadan oluşan model hakkında görüş bildirmek için bir hafta süre verilmesi de olaya ciddiyetle yaklaşılmadığının göstergesidir.

Ortak metinde olduğu gibi derslerle ilgili program kitaplarında da ciddiyetten uzak ve gerçeklerle bağdaşmayan öğeler çoktur. Örneğin TC İnkılapları ve Atatürkçülük dersinin 2. ünitesinde, "*Öğrencilerden Kanun-ı Esasi ile 1921 ve 1924 Anayasalarının benzer ve farklı yönlerini karşılaştırdıkları bir tablo hazırlamaları istenebilir*" denmektedir. Bilindiği gibi bu üç anayasada devletin dininin İslam olduğu belirtilmektedir. T.C. İnkılaplarının en önemlilerinden biri, 1928'de yapılan değişikliklerle bu ifadenin 1924 Anayasası'ndan çıkarılması ile 1937'de bu anayasaya Atatürk İlkelerinin eklenmesidir. Bu gerçekler göz önüne alındığında, öğrencilerin yapacağı karşılaştırmaya 1928 ve 1937 değişikliklerinin eklenmemiş olması, modelin art niyetle hazırlanmışının da bir kanıtı gibidir.

Ortak metinde, "Öğretim programları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen '*Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları*' ile '*Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri*' esas alınarak hazırlanmıştır" denmektedir! Oysa bu model, 1739 sayılı yasada yer alan genel amaçlarla laiklik ve bilimsellik gibi 14 temel ilkenin çoğuna uymadığı gibi, anayasanın 2. ile 10. ve 58. maddelerine de uymayan bir modeldir. Dolayısıyla bu modelin yürürlüğe girmemesi gerekir.

Çocukların yararına olmayıp hukuka da aykırı olan bu modelin yürürlüğe girmesini durdurmanın bir yolu, işlemin iptali için İdare Mahkemelerinde dava açmaktır. Ancak ve ne yazık ki, 12 Eylül 2010 halkoylaması sonrasında iktidarın yargı organlarında kadrolaşmasından bugüne, idare mahkemeleri laiklik karşıtı işlemlerin durdurulması davalarında genellikle yürütmeyi durdurma kararı vermemektedir. İdare mahkemelerinin hukuka uygun karar almalarını sağlamanın bir yolu ise, bu konuda idare mahkemelerine dava açabilecek tüm kesimlerin dava açması ve de modele karşı demokratik kitlesel tepkilerin düzenlenmesidir. Eğitim-öğretimle ilgilenen akademik kesim, yazılı ve görsel basın bu

³ <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/97>

konuda toplumu aydınlatacak yayınlar yapılmalıdır. Laik ve bilimsel eğitim yanlıları bildirilerle barışçıl gösterilerle tepkilerini dile getirmelidir. Akademik tepkilere öncelikle 'Eğitim Fakülteleri Dekanlar Konseyi' ve eğitim fakültelerinde çalışan akademik unvanlı kişiler öncülük etmelidir. Kitlesel demokratik gösterilere de siyasal partiler, sendikalar ve sivil toplum örgütleri öncülük etmelidir.

Bilindiği gibi idare mahkemeleri eğitim bakanlığının gerici kuruluşlarla yaptığı protokollerini iptal etmişse de ne yazık ki bakanlık bu tür protokoller imzalamaya devam etmektedir. Öğretmen olmayan derse giremez gerekçesiyle 'Sınıf Anneleri' uygulamasına son veren bakanlık, 'ÇEDES' ve 'Manevi Rehberlik' gibi uygulamalarla imamları ve hafızları sınıfa sokmaktadır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz koşullarda, hukuksal süreç işleyip bu modelin yürürlüğü durdurulsa bile, iktidarın istediğini gerçekleştirme olasılığı vardır.

Yine de idare mahkemelerine başvurulmalı ve olumsuz bir karar çıksa bile kitlesel demokratik tepkilere devam edilmelidir.

Bu bağlamda ülkemizin bir talihsizliği, çocuğun özgürleşmesini hedeflemeyen bu modelin, doçent-profesör gibi akademik unvan

sahibi olsun olmasın kendisine ve mesleğine yabancılaşmış öğretmenler/educimciler tarafından hazırlanmış olmasıdır. Bu bağlamda ülkenin ikinci talihsizliği, iktidarın 2024 Haziran başında 'Öğretmenlik Mesleği ve Milli Eğitim Akademisi Kanun Taslağı'nı gündeme getirmesidir. Bu taslak, öğrencilerin ve toplumun imamhatipleştirilmesini kolaylaştıracak AKP'li öğretmen yetiştirmeyi hedefleyen bir taslaktır.

Bu taslak, maarif modelinden bile daha tehlikeli ve yasalaşmaması gereken bir taslaktır. Bu durumda, laik ve bilimsel eğitim yanlılarının güç birliği yaparak demokratik kitlesel tepki göstermeleri çok daha önem kazanmaktadır. AKP iktidarda olduğu sürece bu tür laiklik, bilimsellik ve çağdaşlıkla bağdaşmayan konular gündeme gelecektir. Bu nedenle çocuklarımızın hak ettiği öğretmenlerin/educimcilerin yetiştirilmeleri ile çağdaş ders programlarının hazırlanabilmesi için kalıcı çözüm, bu iktidarın yapmak istedikleri konusunda toplumu bilinçlendirip çocuğun/insanın özgürleşmesine önem veren laik ve bilimsel anlayış sahiplerini iktidara taşıyabilmektir.

DİL DEVRİMİ 91. YILINDA ATATÜRK NİÇİN DİLDE DEVRİM YAPTI?

Sevgi ÖZEL

Dilci - Yazar

*Mustafa Kemalce düşünmek demek incelemek,
bütünleştirmek, bilinçlendirmek, düzene sokmak,
sistemleştirmek demektir. Bu yöntem, Çanakkale'den Dil
Kurultayına kadar aynı hızı ve sırayı gösterir.*

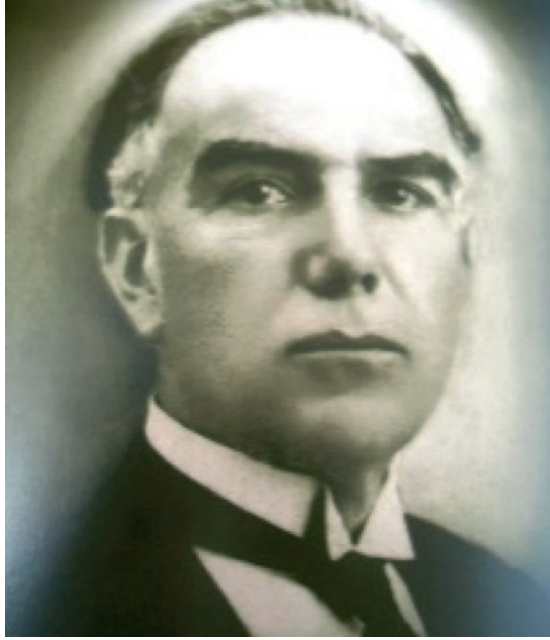
Bu coğrafyada yönetim ve eğitimde inancın (dinin) etkin oluşu yüzyıllar öncesine dayanır. Türkçenin tarihsel akışı, Türklerin tarih içindeki eylemleriyle, yaptıkları yapamadıklarıyla yakından ilgilidir. Tarihsel akışı bilmeden ya da saptırarak, batının bilim, sanat ve uygulayımındaki gelişmelerinin dile yansımalarını göz ardı ederek Arapça hayranlığıyla, Türkçe için bol keseden esip savurmak hem tarihe hem Türkçeye ihanettir.

Cumhuriyet 1923'te kuruldu; devrimler birbirini izlemeye başladı. Kuruluştan kısa süre

sonra 3 Mart 1924'te "Hilafetin Kaldırılması, Şer"iye ve Evkaf Vekâletinin Kaldırılması" ile "Eğitim ve Öğretim Birliği" Yasaları gelmiş, laik eğitime adım atılmıştı. Toplumun kılık kıyafeti, ölçüsü takvimi yenileniyor; ama devrimler toplumun bütününe inemiyordu. Halkın önünde öğrenilmesi zor Arap abecesiyle kullanılması abece kadar zor olan Osmanlıca vardı.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasını sağlayan ulusal direniş dilde de ulusallığa ulaşmalıydı. Mustafa Kemal Atatürk'e yoldaş ve akran olan aydınlar dil sorununu Birinci

Büyük Millet Meclisinde sık sık dile getiriyorlardı. Besim Atalay ve Tunalı Hilmi gibi milletvekilleri mecliste yabancı sözcük kullanılmasına karşı çıkıyorlardı. Yabancı sözcüklerle birlikte bu sözcüklerin geldiği dillerin kurallarının da temizlenmesi de istenmişti. Zonguldak Milletvekili Tunalı Hilmi 23 Nisan'ın ulusal bayram olmasını öngören yasa görüşülürken metindeki "iyâd-ı milliye" ter kibine karşı çıkmış, 23 Nisan "milli bayram" kabul edilmişti.

Tunalı Hilmi

Tunalı Hilmi meclise, 23 Ağustos 1923'te Türkçe Kanunu başlıklı yasa önerisi sunmuştu. Öğretimde ve resmi yazışmalarda yabancı kökenli sözcüklerin yasaklanması isteniyordu. Bu öneri kabul edilmedi. Atatürk, meclisteki tartışmaları yalnız izliyordu; bilim ve kültür dili düzeyinde Türkçeyi ulusal dil yapmak, aynı zamanda zenginleştirmek istiyor, dili ulusu oluşturan ve ulusçuluk anlayışını pekiştiren ana öğe olarak görüyordu. Ortaokullar için yazdığı *Medeni Bilgiler* kitabında Türk ulusunu, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir" diye tanımlamıştı.

Kurtuluş Savaşında "tam bağımsızlık" ülküsüyle yola çıkılmış ve Lozan Antlaşmasıyla siyasal bağımsızlığa kavuşulmuştu. Kültürel bağımsızlık, kültürel kimliğin aracı dilin de bağımsız olmasıyla sağlanırdı. Bir ulusdevlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal eğitim

dili, ulusal dil olmalıydı. Dahası tapınmada da halkın anlayacağı yalın bir Türkçeye ulaşılmalıydı. 7 Şubat 1923'te Balıkesir Paşa Camisinde minbere çıkmış, "Hutbeden amaç halkın aydınlatılması ve doğru yolun gösterilmesidir, başka bir şey değildir. Yüz, iki yüz, dahası bin yıl önceki hutbeleri okumak, insanları bilgisizlik ve aymazlık içinde bırakmak demektir. Hutbeyi okuyanın ne olursa olsun halkın kullandığı dili kullanması gerekir..." diyerek hutbe okumuştur.

"Hutbe"lerin Türkçeleştirilmesinden sonra Atatürk Kuran'ın Türkçeye çevrilmesine de önem vermişti. 1925 Kasım'ında Ankara'daki Gazi Kız Numune Mektebine (Atatürk Ortaokuluna) dikkatle okunması dileğiyle Atatürk'ün tapınma dilinin Türkçeleştirilmesi yolundaki bu girişimleri, Şubat 1932'de Türkçe Kuran ve Türkçe ezan okunmasıyla amacına ulaşacaktı. Atatürk aynı günlerde belediyelerde, tecimsel eylemlerde de Türkçenin önde olacağı işlemlerin sıklaşmasını sağlamıştı.

İmparatorlukta olduğu gibi cumhuriyetin ilk yıllarında da okuma ve yazmayı güçleştiren etkenlerin başında Türkçenin ünlü-ünsüz seslerinin birini bile karşılamayan Arapça kökenli abece geliyordu. Bu abece doğrudan dinle ilişkilendiriliyordu. Cumhuriyetin ilanından sonra abecenin değiştirilmesi tartışılırken Türkçenin bilim ve kültür dili olması için çalışacak Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Dil Heyeti oluşturuldu. Bakan Mustafa Necati 1926'da mecliste kurulun amacını şöyle açıklamıştı:

Mustafa Necati

"Türkiye'de dil sorunu önem taşımaktadır. Henüz nasıl yazmak gerektiği hakkında ortak kanaatimiz yoktur. Onun için bugün varolan dilimizi incelemek, ulusumuza bir sözlük hazırlamak için Dil Heyetine ihtiyaç vardır. Memleketimizde bulunan uzmanları toplayacağız. Dilimizi düzeltmek için ne yapmak gerekirse önlem alacağız."

Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, 8 Ocak 1928'de Ankara Türk Ocağındaki konferansta abecenin değişeceğini duyurdu. 23 Mayıs 1928'de *Dil Heyeti* ya da *Alfabe Encümeni* diye kurulda eğitimci üyeler Bakanlık Müsteşarı Emin Erişirgil, Talim Terbiye Kurulu Üyesi İhsan Sungu, Fazıl Ahmet Aykaç; dil uzmanı üyeler Ragıp Hulusi Özden, Ahmet Cevat Emre, İbrahim Grandi Grantay; yazar ve milletvekilleri üyeler Falih Rıfkı Atay, Ruşen Eşref Ünaydın, Yakup Kadri Karaosmanoğlu yer aldı. Dolmabahçe Sarayındaki toplantılara Atatürk de katılıyordu. Kurul çalışmasını elifba (abece) ve gramer diye iki bölüme ayırmıştı. Yüzyıllarca kullanılan Arap abecesini değiştirecek kurul, dünyayı şaşırtacak bir görev üstlenmiş, yine dünyayı şaşırtacak hızla görevi bitirmişti.

1928 baharında başlayan çalışmalar, beş altı ay sonra 1 Kasım 1928'de çıkarılan 1353 sayılı yasayla noktalandı. Harf Devrimi, Latinceye dayalı Yeni Türk Abecesiyle Türkçenin kolay okunması, kolayca yazılması yönünde çok görkemli bir devrimdir. Yasayla çıkarılması, günümüzde yaşanan Arapça hayranlığı, inanç satıcılığı düşünülürse Atatürk'ün ne denli öngörüsü yüksek bir devrimci ve devlet adamı olduğu gösterir.

Yazı değişmiş sıra dilin yalınlaştırılmasına gelmişti. Harf Devrimini yapan kurul, 5 Aralık 1928 günlü Bakanlar Kurulu kararıyla MEB'ye bağlı daire yapıldı. Adı *Dil Encümeni/Dil Heyeti* olmuş ve yeni üyeler Celal Sahir Erozan, İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Rasim, Reşat Nuri Güntekin, Besim Atalay, Veled Çelebi, Avni Başman, Hamit Zübeyir Koşay, Profesör Meszaros (Macar Türkolog) ile genişletilmişti.

Kurul Başkanı Bakanlık Müsteşarı Emin Erişirgil, ilk toplantıyı 1 Aralık 1928'de "Söz Derleme Heyeti" adıyla duyurdu. Kurul, sözlük ve yazım kılavuzları hazırlayacak Türkçenin dilbilgisi üzerinde çalışacaktı. Yazım kılavu-

zu hazırlamayı Celal Sahir Erozan, İbrahim Necmi Dilmen ve Ahmet Rasim üstlenmiş, Ahmet Cevat Emre ile İbrahim Necmi Dilmen de dilbilgisi konularını ele almıştı. Yazım işine el atan ekip daha 1928'in sonunda bir *İmlâ Lügati* yayımlamıştı. Türk Söz Kitabı'nın (sözlük) hazırlanmasına da başlanmıştı. Atatürk'ün yakından izlediği MEB içinde çalışan kurulun türettiği sözcükler basında, mecliste tartışma konusu oluyordu. Ayrıca dil çalışmaları için akademi mi, üniversite mi görevlendirilmeli tartışmaları da boyut kazanmıştı. MEB'nin 1931 yılı bütçesinde kurulun ödeneği kesilmiş, çalışmalar 1931 Temmuz'unda durmuştu. Dil Kurulunun MEB içinde, devlet gözetiminde olamayacağı ortaya çıkmıştı.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti ve Dil Bayramı

Atatürk, 15 Nisan 1931'de *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti* (Türk Tarih Kurumu) adıyla özel yasa çıkarmadan dernek kurmuştu. Yöneticileriyle üyelerini tarihçiler seçecek, dernek dünyadaki tarih çalışmalarını araştırarak, Türkiye'nin geçmişini ve bugünü ortaya koyacaktı. Bu kurumun Ankara'da ilk kurultayını yaptığı 11 Temmuz 1932 gecesi Atatürk'ün Çankaya Köşkünde özel konukları vardı.

Ruşen Eşref Ünaydın'ın aktardığına göre tarih ile ilgili konular görüşüldükten sonra Atatürk etrafındakilere, "Dil işlerini düşün-

cek zaman da gelmiştir. Ne dersiniz?" diye sormuştu. Hazır bulunanların bu öneriyi sevinçle karşıladıklarını belirtmeleri üzerine de "Öyle ise Türk Tarihi Tektik Cemiyeti gibi bir de ona kardeş dil cemiyeti kuralım. Adı Türk Dili Tetkik Cemiyeti olsun" demişti.

Samih Rifat'ın başkan, Ruşen Eşref Ünaydın'ın da genel yazman, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile Celal Sahir Erozan da kurucu olmuş ve veznedarlığın da Erozan'a verilmesi kararlaştırılmıştı.

Atatürk, bu derneğin kuruluş dilekçesinden kurucularına dek tüm hazırlıklarını günler önce kendi yapmıştı. Dernek 13 Temmuz günü çalışma izni almış ve ilk etkinlik olarak hemen bir Türk Dili Kurultayı toplanmıştı.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Türkçe Kurultayı adı verilen ilk genel kurulu 26 Eylül 1932 Pazartesi günü saat 14.00'te Dolmabahçe Sarayında yapıldı. Atatürk 5 Ekim'e dek 10 gün süren kurultayın ilk günü ABD Genelkurmay Başkanı General Mac Arthur'u Dolmabahçe Sarayında kabul etmiş, onunla izlemiştir.

Kurultayda bildirilerin sunulması dışında çalışmalarında izlenecek yöntem ve dernek tüzüğüne son biçiminin verilmesi gibi iki önemli konu üzerinde de durulmuştu. 19 madde olarak düzenlenen tüzük taslağı kurultayın son günü ele alınmıştı. Tüzüğün birinci maddesinde şu yargıya yer verilmişti:

"Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin yüksek koruyucu başkanlığı altında 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adlı bir cemiyet kurulmuştur."

Derneğin amacı da şöyle belirlenmişti:

"Türk Dili Tetkik Cemiyetinin maksadı, Türk dilinin öz zenginliğini meydana çıkarmak, onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmektir."

Kurultayın son gününde Halit Fahri Ozanoğlu, her yıl 26 Eylül'ün derneğin **Dil Bayramı** olarak kutlanmasını önermiş ve önerisi oybirliği ile kabul edilmişti. Çalışmalar sona erdiğinde söz alan Ruşen Eşref Ünaydın, Türk Devriminin dile de yansımaları öngören programın uygulanmasında Mustafa Kemalce düşünmek gerektiğini vurgulayarak çok coşkulu bir konuşma yapmıştı:

"Bu program Mustafa Kemal'in bu sorunu nasıl düşündüğünün grafiğinden başka nedir? Bir davayı bütün gerçekliği ile göz önüne

Ruşen Eşref Ünaydın

koymak, onu zaman ve mekân içinde yerine ve sırasına koymak, beyin laboratuvarında inceden inceye elenip dokunmuş olan bu işin nasıl bir iş olduğunu görmek, göstermek, düşünceleri o iş etrafında bir araya toplamak, o işten çıkan sonuçları ilerisi için hedef edinmek; İşte Mustafa Kemalce düşünüş bu demektir. Bu kurultayın programı da bu derneğin kurulması gibi o düşünüşün bir örneğidir.

Mustafa Kemalce düşünmek demek, incelemek, bütünleştirmek, bilinçlendirmek, düzene sokmak, sistemleştirmek demektir. Bu yöntem, Çanakkale'den dil kurultayına kadar aynı hızı ve sırayı gösterir."

Kurultayda alınan karar uyarınca 1933'ten başlayarak Dil Bayramının bir dizi etkinliklerle kutlanmasına başlanmıştı. Derneğin Kurucu ve Koruyucu Başkanı Atatürk de her 26 Eylül'de verdiği demeç ya da yayımladığı iletilerle dil çalışmalarına katkıda bulunanları kutlayarak onları yüreklendirmeyi sürdürmüştü.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin adı Atatürk'ün de yönlendirmesiyle 1936'da **Türk Dil Kurumu** (TDK) olarak Türkçeleştirildi. Atatürk geometriden askerliğe, eğitime dek birçok alandaki sözcük ve terimlerin Türkçeleştirilmesinde hep öndeydi.

Kurumun koruyucu başkanı da olan Cumhurbaşkanı, 1 Kasım 1936'da TBMM'nin toplantı yılını açış konuşmasını yeni türetilen Türkçe sözcüklerle hazırlamıştı. Bunda yurdun kalkınması, "Türk ülkesi içinde köylere

varıncaya kadar küçük büyük bütün şehirlerimiz birer genlik ve bayındırlık göreyi olması, önde tuttuğumuz amaçlardandır” diye vurgularken dil çalışmalarında alınan olumlu sonuçları, “Kültür kıvanımızı, yeni ve modern esaslara göre, teşkilatlandırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları büyük inanla beklenen ışıkları verimlerini şimdiden göstermektedir” diye belirtmişti.

Atatürk’ün koruyucu başkanı olduğu TDK tüzüğüne göre Milli Eğitim Bakanları da TDK’nin başkanıydı. Dille eğitimin ayrılmaz bütün olduğunu, eğitime çok önem veren Atatürk böylece kayda geçmişti. Ancak MEB ile TDK’nin bağı 1950’de iktidar olan Demokrat Parti kopardı. Oysa bu partinin önde gelenleri Harf ve Dil Devrimleri yapılrken Atatürk’ün dizinin dibindeydi.

Atatürk sağken Dil Devrimini onaylayan birçok kişi, örneğin Dil Devriminin başlamasını “Türk rönesansının başlangıcı” sayan ve 1950’de DP’nin İstanbul Milletvekili olan Fuad Köprülü, 1952 yılında 203 arkadaşı ile TBMM’ye bir önerge vererek hazırlanmakta olan anayasa metnindeki Türkçe sözcüklerin ayıklanmasını istemişlerdir. Anayasadan Türkçe sözcüklerin ayıklandığı günlerde Anayasa da yeniden “Teşkilatı Esasiye Kanunu” olur. Meclis, Dil Devrimiyle kazanılan sözcükleri silme çalışmalarını hızlandırır. 24 Aralık 1950’de soyadını Atatürk’ün verdiği Hamdullah Suphi Tanrıöver Türkçe sözcükleri yeren, Arapça olanları göklere çıkaran bir konuşma yapar: “Şu halde bir ricam var; Arap kelimelerini kendi kelimeniz addediniz. Çıkarmak ister misiniz, devlet kalmaz, meclis kalmaz. Çok tehlikelidir, maliye kalmaz, hazine kalmaz, kanun kalmaz. Arabın medeniyeti benim medeniyetimidir.”

Atatürk’ün kurduğu Türk Tarih ve Dil Kurumları, 12 Eylül darbesini yapan beş paşanın hazırlattığı 1982 Anayasasının 134. maddesine dayanarak, bu cumhuriyet düşmanı paşaların kurduğu uyduruk Danışma Meclisindeki gericilerce çıkarılan bir yasayla 17 Ağustos 1983’te kapatıldı.

Atatürk, eliyle yazdığı vasiyetnameyle Türk Tarih ve Dil Kurumlarına gelir bırakmıştı. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün miras bırakma özgürlüğü çiğnendi. Atatürk’ün, Türkiye İş Bankası’ndaki hissesinin 1983-2002 arasındaki gelirini Atatürk’le, devrimlerle savaşıp sözde aydınlar, akademisyenler kullanıyordu. Bugün de AKP güdümündekiler kullanıyor. Bugün var olan TDK, Atatürk’ün değil, Kenan Evren’in kurduğu gerici bir yapıdır.

Sonuç

Atatürkçü Düşün dergimizin sevgili okurları. Dil ile düşünce birbirinden ayrılamaz, bu nedenle Atatürkçü Düşünce Derneği ile benim kurucularında olduğum Dil Derneği kardeşten yakın iki kurumdur.

Atatürk, dilde devrimi niçin yaptı? Anlatmaya çalıştım. Sizlerden bir dileğim var.

Bu çok uzun, yer yer coşku, yer yer hüznü yüklü bir öykü... Eksik kalan yanını ADD üyelerinin de yakından tanıdığı, TDK’ni seçilmiş son, Dil Derneği’nin onursal başkanı Prof. Dr. Şerafettin Turan’la birlikte yazdığımız, geliri sonsuza dek Dil Derneği’nin olan *Türkçenin ve Dil Devriminin Öyküsü* (2016) adlı yapıttan tamamlayabilirsiniz.

Sevgilerimle...

2 Temmuz 1993

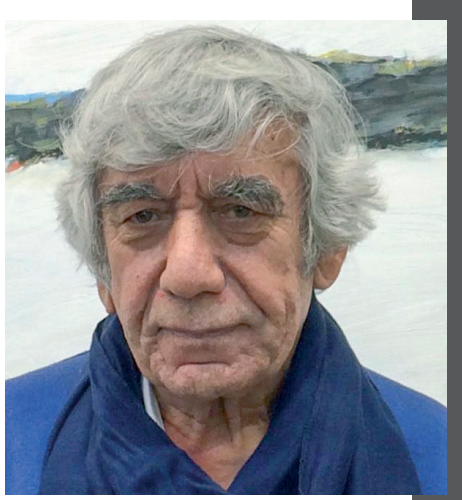
Sivas

Kara Kaplıca Bir Gün

Yitirdiğimiz Canlara Saygıyla...

ÜMMETTEN ULUSA DEĞİŞİM

Prof. Dr. Zafer GENÇAYDIN

ADD Kültür Kurulu Üyesi

Her anlamdaki bağımsızlığı ilke edinen Devrim Cumhuriyeti yeni bir yaşam felsefesiyle aklı inançtan, bilimi dinden temizleme; inançları bireylerin vicdanlarına bırakan laikliğe geçiş girişimidir. Bu dönüşümle ilgili ilkelerin toplamının adı da Atatürkçülüktür.

Cumhuriyetle birlikte, ümmetten ulusa, toplumsal değişim kısa zamanda nasıl mı gerçekleşti?

Yanıt yalındır: aklın eleştirisine dayanan bilimin yol göstericiliğine inanan Atatürk'ün, olayları evrensel boyutta kavrayan yüksek tarih bilinci ve devrimci kişiliği sayesinde...

Ümmet, bir dinin peygamberine inanan topluluk demektir:

İyilerin, Cennette "her gün yeniden bakire olan hurilerle ödüllendirileceğine; kötülerinse Cehennem ateşinde cezalandırıldığına inanan ve toplumsal yaşamı dinin değişmez kurallarına göre düzenlemeye çalışan; sorgulamadan, düşünmeden inanan toplum ümmet toplumdur.

Ümmetten ulus toplumuna geçişse, "kendi aklıyla düşünme cesaretini gösterebilen" bireylerin oluşturduğu toplum olmak demektir. Aydınlanmayla başlayan akılcı düşünceye bağlı tarihsel süreçte, ekonomik, toplumsal, siyasal ve düşünsel koşulların zorladığı yeni bir dünyada ulusal bağımsızlık hareketleriyle dağılan imparatorluklar sonunda yeni devletler ve yeni önderler ortaya çıktı.

20. Yüzyılın başlarında, endüstrileşmiş Batılı emperyalist devletlerin sömürgeleştirmeye çalıştığı 600 yıllık, çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu gibi bir ümmet toplumundan, birkaç yıl içerisinde laik ve çağdaş bir Türkiye Cumhuriyeti'nin doğacağı kimin aklına gelebilirdi?

1789 Fransız Devrimi ile gelen “ihtilaller ça-
ğının”, henüz Harp Okulu öğrencisi iken İh-
tilalin Tarihini Fransızcasından okumaya
çalışan ve gelecekte, **“Bağımsızlık benim
karakterimdir”** sözünde anlamını bulan ve
tam da özgürlükçü kişiliğine oturan, doğuş-
tan liderlik özelliklerine sahip genç Osmanlı
subayı M. Kemal’i etkilememiş olması dü-
şünülemez. Özellikle Balkan savaşlarından
sonra Ziya Gökalp; Yusuf Akçura, Tevfik Fik-
ret, Namık Kemal gibi Osmanlı aydınlarının
etkisiyle, ümmet anlayışına dayalı çok ulus-
lu devlet yerine, milliyetçi, laik, demokratik
dünya görüşleri yayılmaya başlar. İşte, ken-
disi de halkın içinden çıkmış biri olan Ata-
türk’ün devrimci ruhundan kaynaklanan ve
devrimlerin doğası gereği, “geçmişi reddeden
tarihsel kopuş” sonunda kurulan *laik Türki-
ye Cumhuriyeti, toptan bir Yeniye Yöneliş, bir
çağdaşlaşma hareketidir*. Bu yeni Cumhuri-
yetin kuruluş felsefesi akılcı, bilimsel düşün-
ce ve kültürdür.

Ancak en önemli sorun, geçmişten geleceğe
uzanan sağlam köprülerin kurulmasında
görev alacak devrimci kadroların en kısa za-
manda yetiştirilebilmesi için eğitim alanında
gerekli adımları atılmasıydı.

Bu yeni toplum ve düşünce yaşamına ayak
uydurabilmek ancak topyekûn bir eğitim
seferberliği sonucunda olasıydı. Bunun için,
*“Bizim takip edeceğimiz eğitim siyasetinin
temeli, evvelâ mevcut cehaleti yok etmektir.”*
diyen Atatürk, Eğitim Devriminin ilk adımı
olan Eğitimde Birlik Yasası -Tevhid-i Tedrisat
Kanunu- (1924) ile laik eğitim sistemine geçişi
sağladı.

İkinci adım olarak da yenilik karşıtlarının,
“Bir gecede geçmişimizden kopardılar” de-
dikleri, Harf Devrimidir (1928). Ardından da
Halkevlerinin ve Köy Enstitülerinin kurulu-
şu gelmiştir.

Cumhuriyet döneminin en önemli kazanım-
larından ve devrimlerinin eğitim ayağı olan,
on yıl ömürlü Köy Enstitülerinde okuma
olanağı bularak, *“aklın ekmeği kitap”*la bes-
lenen sahipsiz köy çocuklarından; yazarların
korkulu rüyası Nurullah Ataç gibi bir eleştir-
menin bile *“bu gençleri okudukça kendimden
utanıyorum”* dediği, toplumumuzun yüz akı
15’in üzerinde yazar, şair yetişmiştir. Dev-
rimlerin ruhuna uygun düşünce eğitiminin
temelinde kuşkusuz başta Harf Devrimi ile

ona bağlı olarak dilde yenileşme hareketi ve
kültür kurumları yer alır.

Köy Enstitüsünün yetiştirdiği yazarlarımız-
dan Adnan Binyazar’ın deyimiyle, *“Daha sa-
vaşın dumanları sıyrılmadan, dil bağımsız-
lığını ülke bağımsızlığıyla eş tutan Mustafa
Kemal Atatürk, Türk Tarih ve Dil Kurumla-
rının, Halkevlerinin, Musiki Muallim Mek-
tebi’nin kurulmasını sağlamıştır.”* (Ozanlar
Yazarlar Kitaplar, A. Binyazar, Can Yayınları
A.Ş. 2020, İstanbul, s. 23.)

“Temeli kültür olan” genç Cumhuriyet’in
eğitim dizgesi ve kurumlarıyla yeni toplum
oluşturma amacına ulaşabilmesi için her
alanda olduğu gibi dilde de bağımsız olması,
*“yabancı dillerin boyunduruğundan kurtul-
ması”* gerekirdi. Çünkü dil doğrudan doğruya
düşüncenin kalıbıdır ve kendi diliyle düşün-
meyen, kendi aklıyla düşünemez. Hiçbir top-
lum da başka dillerin karışımından oluşan,
“hibrid” bir dille kendi kavramlarını üretip,
kendi aklıyla düşünemediği ve dilini zengin-
leştiremediği için kültürel çöküşe gider ve
hiçbir alanda yaratıcı olamaz.

Tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak,
ulusların yaşamına damgasını basan önder-
ler vardır. Erzurum ve Sivas kongrelerini ya-
pan Mustafa Kemal’in 27 Aralık 1919’da Anka-
ra’ya gelişi tüm ülkenin kaderini değiştiren
bir başlangıçtır. Ankara, yalnızca işgalcilere
karşı verilen Ulusal Kurtuluş Savaşı’nın ka-
rargâhı değil ayrı zamanda kültür savaşının
da karargâhı olmuş ve aydınlanmanın ışığı
tüm Anadolu’ya oradan yayılmıştır. Savaş
alanlarında kazanılan zaferin kendisinden
daha büyük gayesi, Türk toplumunu çağdaş
uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracak yürün-
geye oturabilmek için devrimlerin özünü
oluşturan kültür ve sanat bilinci olmuştur:
1936’daki bir konuşmasında, *“Güzel sanat-
larda başarı; bütün devrimlerin başarılı ol-
duğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı
olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar bütün
başarılarına rağmen medeniyet alanında
yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima
yoksun kalacaklardır.”* diyerek sanatın yeni-
likçi ve atılımcı yönüne dikkat çeker. Bilimin
yanında güzel sanatlara bu denli önem ver-
mesinin bir başka anlamı vardır: Bilgisiz top-
lumlar cahil, konusu güzellik olan sanattan
yoksun toplumlar barbardır.

Resim ve heykel yapmanın putperestlik ve günah olduğuna, Cehennem ateşiyle cezalandırılacağına inanılan bir toplumda, Bursa Şark Sineması'nda (1923), halkıyla sohbet ederken anıtlarla ilgili bir soru üzerine: "Dünyada uygar, ileri ve gelişmiş olmak isteyen bir ulus kesinlikle heykel yapacak ve heykeltıraş yetiştirecektir. (...) Bir ulus ki resim yapmaz, bir ulus ki heykel yapmaz, bir ulus ki bilim ve fennin gereklerini yerine getirmez, itiraf etmeli ki o ulusun tarihsel gelişmede yeri yoktur." diyerek uygarlaşmanın yönünü işaret etmiştir.

"Yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet" olarak nitelediği genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, sanat alanında da alması gereken yeri açık yüreklilikle belirliyor ve ulusların tarih ve kültür yaşı diye iki yaşının olduğunu; tarih yaşının yıllarla, kültür yaşının ise yetiştirdikleri sanatçı ve sahip oldukları sanat yapıtlarının sayısı ile ölçüldüğüne inandığını anlıyoruz. Sanatçının toplum içindeki önemini ve öncü niteliğini vurgulayan, sanat tarihinde örneği görülmeyen şu anlamlı sözleriyle belirtiyor: "Sanatkâr, cemiyette uzun ceht ve gayretlerden sonra alnında ışığı ilk hisseden insandır."

Her yönüyle çevresine damgasını basan bu ince ruhlu kültür adamının etkisiyle, çağdaş kültür ve düşünce tohumları devrim heyecanı ile birlikte Anadolu'ya yayılır. "O'nun yarattığı yeni Ankara, sanatçıların uğrağı olur ve atölyelerin harıl harıl çalıştığı görülür. Yabancı heykeltıraşlar çağrılır, yarışmalar düzenlenir, binalara sanat yapıtları girmeye başlar, cadde ve meydanlar heykellerle donanır, sergiler birbirini izler." (A. Turani, Atatürk ve Sanat makalesinden). Kent planlamacıları ve bilim insanlarının yanı sıra Heykeltıraş Torak, Kanonika, Krippel ve ressam Krausz, Arthur Kampf gibi sanatçılar da dışarıdan çağrılan arasındadır. Ankara, İstanbul'dan ve yurdun birçok yerinden gelen sanatçının yerleşim yeri olur ve Operasından resim sergilerine dek birçok kültürel etkinliklerin merkezi haline gelen çağdaş bir başkent kimliği kazanır.

Cumhuriyetin kuruluşunun genel bir değerlendirilmesi anlamını taşıyan 10. Yıl Nutku'nda büyük Önder'in üzerinde önemle durduğu ve ders alınması gereken can alıcı nokta bilim ve sanattır: "Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti

olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekâsını, ilme bağlılığını, her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür."

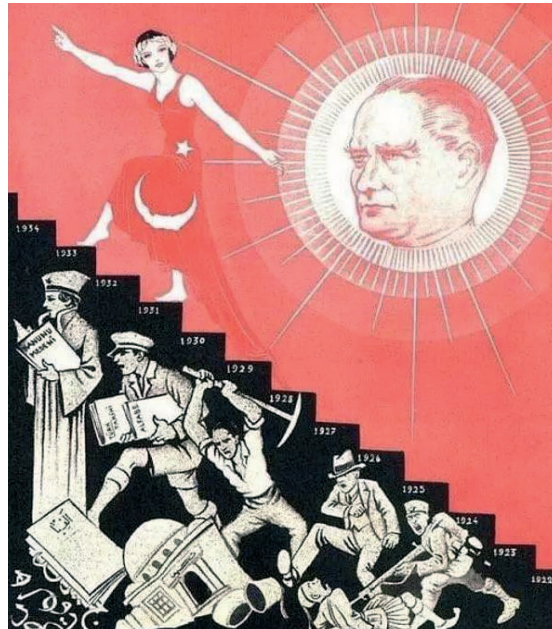
Her anlamdaki bağımsızlığı ilke edinen Devrim Cumhuriyeti yeni bir yaşam felsefesiyle aklı inançtan, bilimi dinden temizleme; inançları bireylerin vicdanlarına bırakan laikliğe geçiş girişimidir. Bu dönüşümle ilgili ilkelerin toplamının adı da Atatürkçülüktür. Öyleyse, bilime ve akla aykırı aykırı her düşünceye -Atatürk'ün de olsa- karşı gelmek Atatürkçülüğün ta kendisidir. Atatürk Devrimleri, yaşamın her alanına ilişkin bir bütün olmakla birlikte, en önemli özelliği ne ekonomik ne sosyal ne hukuksaldır; çağın ve ülkenin koşullarına özgü, taklitten uzak, çağı yakalamaya dönük köklü bir düşünsel devrimdir.

Amaç: "Doğunun dinsel, sosyal ve siyasal baskısından olduğu kadar Batı'nın siyasal ve ekonomik zorbalığından uzak bir devlet kurmak, bir toplum yaratmaktır."

Sonuçta laik Cumhuriyet, her tür farklılığı yapısında barındıran demokratik bir ulus devletidir.

Kaynak: Cumhuriyet Kültürünü Yaşatacağız, ADD Yayını, 2023

Atatürkçü Düşünce Derneği Kültür Kurulu üyesi Prof. Dr. Zafer Gençaydın'a saygıyla...

AMASYA'DAN LOZAN'A, 1938'DEN 2028'E...

 Hürriyet YAŞAR
Öykücü – Denemeci

Mucize gibi görünen o Kurtuluş Devriminin doğrularının saptanması, o sürecin laboratuvar çalışması gibi incelenmesi, bugünkü tam bağımsızlıkçı arayışlara ışık tutması için zorunludur. O devrime bu açıdan bakarken, “yeniden tam bağımsızlık için, bugünün koşullarında neler yapılabilir?” sorusuna da birlikte yanıt arayacağız.

Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) Genel Başkanı Hüsnü Bozkurt, ADD'yi “Bugünün Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak gördüğünü ve derneğin hedefinin ‘Yeniden Atatürk Cumhuriyeti’ olduğunu” birçok kez açıkladı. Yeniden genel başkan seçilmesinden, bu söylemin dernekçe benimsenen bir görüşün dile gelişi olduğunu da saptayabiliriz.

Önderinin ölümünden sonra devrim ileriye yürütülmediği için, gerilemesi de önlenemedi. Dünya tarihinin bu en ilginç devrimi, şimdi adı konmamış ama gizlenemeyen bir karşıdevrim tehlikesi içinde olduğu gibi, ülke ve o cumhuriyet de bir toptan dönüştürme ve yutma tasarımıyla karşı karşıya.

Bu nedenlerle, 100 yıl önceki ulusal kurtuluş aşamalarına, bugünkü geriye yürütülüş oyunlarından kurtulma arayışlarıyla birlikte bakacağız.

Giriş

Konuyu Bülent Tanör'ün *Türkiye'de Yerel Kongre İktidarları 1918-1920* (TYKİ, Afa Y. 1992) adlı son derece özgün çalışmasındaki yolculuğunu izleyerek işlemeyi deneyeceğim.

Tanör çalışmasının girişinde, ulusal kurtuluş sürecimize ilişkin tarih araştırmalarının çoğunun “Nutuk eksenli” olmasından yakınıyor; bu durumun, önderliğin dışında oluşan canlılığı gözardı ettiğini söylüyor. Tarih yazı-

cularını "Nutuk şerhi" gibi yazmakla eleştirerek, "(...) tam bir durgunluğun egemen olduğu izlenimi çıkmaktadır. (...) böyle olmadığını ortaya koyan birçok kaynak gibi bu kitap da bunu açıklamaya yöneliktir," diyor. (12. s.) "Devrimin aşamalarının Söylev'den, 'milli sır' gibi saklı tutulup zamanı geldikçe aşama aşama uygulamaya konmuş bir program gibi anlaşılması"ndan da rahatsız olarak, Kâzım Karabekir'in anılarını örnek gösteriyor (13. s.).

Tanör'ün "önderin dışında bir canlılık olduğunu anlatan birçok yapıt olduğu"nu söylemesi bile (12. s.) Türk Devrim Tarihi literatürünün, her şeyi Mustafa Kemal'e bağlayan yapıtlardan oluşmadığını gösteriyor. Karabekir'in daha kuruluşta devrimle ayrışması ise, önderin "aşama aşama uygulamaya konmuş kurtuluş ve devrim programı" söylemini doğruluyor.

Tanör bir yandan yerel kongrelerin kaygılarının ve etkinliklerinin yalnızca kendi bölgeleriyle sınırlı kalmadığını söylüyor (17. s.), bir yandan da "her bir kongre sisteminin birbirinden ayrı hareket ettiğini, takımıyıldızları adeta kendi eksenleri olan bölgesel kongre odağı yörüngesinde döndüğünü" söylüyor (27. s.). Kemalist önderlik ve Söylev eksenli tarihçilikten yakınıyor ama, "İngiltere, Fransa, İtalya gibi devletleri gücendirmeme" isteğinin yerel oluşumlarda güçlü bir eğilim olduğunu kendi aktarıyor, üstelik Söylev'den. (TYKİ, 33. s.) Alaşehir Kongre Başkanı'nın "İzmir ile işgal edilecekse İtilaf Devletleri'nin işgal etmesini" General Milne'dan isteyen mektubunu da yine kendi anımsatıyor. (TYKİ, 34. s.) Tüm süreçte önderin etkinliğinin büyüklüğüyle öyle çok karşılaşıyor ki, kişiliğindeki ve bilim adamı hamurundaki doğruculuk en sonunda ona, kurtuluş arayışlarının Mustafa Kemal'in eşsiz önderliğiyle demokratik biçimde başarıldığını, yalnızca bu kitabında da değil, bunun ardılı denebilecek Kurtuluş Üzerine 10 Konferans 1918-1923 (KÜ10K, Der Y. 1995) kitabında da kompleksizce söyletiyor: "Ulusal Kurtuluş ve Devrim hareketlerinin politik bir yön almaları ise, aynı zamanda demokratik bir nitelik de kazanmaları demektir. (...) Aslında yurtsever saflarda oldukları halde, Jön Türklerin ya da İttihatçıların seçkin zümrelere dayanan oligarşik ideolojisinin etkisini taşımaya devam eden ve halkın örgütlü gücüne ve temsiline dayanmadan vurucu öncü güçlerin eylemiyle başarıya ula-

şılabileceğini savunanlara karşılık Mustafa Kemal, demokratik ve milli egemenlik ilkesini ön plana çıkardı." (KÜ10K, 206. s.)

Tanör'ün, bilimsel doğruculuğa tutunarak yarattığı bu son yapıtları, Türk Devrimi'ni küçültmeye, tersinden göstererek olumsuzlamaya çalışan aklını yitirmişlerin ya da sol maskeli satılmışların karşısına, Kemalist olmadığını apaçık belli eden Marksçı bir bilim adamından, kale gibi bir Kurtuluş araştırması çıkarıyor.

Bu yazıda bu ilginç araştırma yolculuğunu birlikte irdelerken, "tarihte bireyin rolü"nü bir kez daha görüp payımıza düşen birey sorumluluğumuzu da anımsamış olacağız.

Kurtuluş Örgütlenmesinin Dayanağı: Kongreler

Kasım 1918 ile Ekim 1920 arasında toplanan ve bunlardan dördü TBMM'nin kuruluşundan sonra gerçekleşen 28 kongre, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik temelini oluşturuyor. (Kongre sayısını 31 gösteren kaynaklar da var.) Tanör'ün araştırmasındaki ilk kongrenin tarihi 5 Kasım 1918. Son Pozantı Kongresi'nin tarihi ise TBMM'nin kuruluşundan da sonra: 8 Ekim 1920. Büyük Kars Kongresi'nin ulusal direniş çabaları, Kars'ta bir cumhuriyet kurmaya değin uzanıyor. Aras Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Oltu Şura Hükümeti de kendi devletinin egemenliğinde bağımsız ve özgür yaşama çabalarının örneklerini veriyor. Tanör bu açıdan haklı. Bu arayışlarla Mustafa Kemal'in arayışının buluşmasının sonucudur ulusal kurtuluş.

4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi, tüm yerel çaplı, dar görüşlü, güçsüz arayışları ulusal çaplı bir boyuta yükseltip geniş görüş kazandırıyor, ulusal direnişin sivil örgütü Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini birleştiriyor. Yurt topraklarında Rum ve Ermeni devletleşmesine karşı duruş, büyük emperyalist devletlerin işgaline karşı genişletiliyor, Temsil Kurulu 'tüm kurtuluş örgütlenmesinin yürütmesi' kimliğini kazanıyor, yabancı devlet güdümü ve korumacılığı dışlanıyor.

Ancak ulusal çaplı Sivas Kongresi kararlarının kökleri de Mustafa Kemal'in katılımıyla ulusal ölçekli bir bakış kazanan, 23 Temmuz 1919 günü toplanıp 14 gün çalışan Erzurum Kongresi'ndedir. Tanör'ün haklılık payını gözeterek söylersek, örgütsel anlamıyla ulusal

çaplı bakış Erzurum ve Sivas'ta kazanılsa bile, bunun duygusal içgüçü ve deneysel birikimi, kuşkusuz ki tüm yurttaki kongrelerden, Müdafaa-i Hukuk, Redd-i İlhak vb. örgütlenmelerden geliyor. Karşısında işgalcinin yanına geçmiş Saray'ı da bulan Kurtuluş Savaşı da yurda yayılmış bu demokratik örgütlenmeden doğduğu için başarılı oluyor.

Daha cumhuriyete bile geçilmeden, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın gerçek anlamı, bu noktadan bakınca ortaya çıkar. İşbirlikçilikle ülkesini teslim eden bir iktidarın varlığına karşın halkın, savunma için gerekli demokratik karar organı olan kongrelerle oluşturduğu yeni siyasal örgütlenmenin yürüttüğü Kurtuluş eylemi, demokratik dayanağı olmadan girilen savaşın sonunda işbirlikçi hükümetle işgalcinin birlikte imzaladığı Sevr Antlaşmasının tek yanlı olarak yırtıldığı bir başkaldırıdır. Bu kez halkın karar verdiği dört yıllık yeni bir savaşı kazandıktan sonra, eski işgalcilerin karşısına "özgür ve bağımsız, yani onurlu bir ulusun gerçek temsilcileri" olarak yeniden oturabilmektir Lozan Antlaşması.

Kurtuluştan sonra, "halkın yurdunun, hanelerin mülkü olduğu" anlayışına da son verildi. Saltanatın yurtsever güçlere karşı savaşıması, onun işbirlikçiliğini tartışmasız biçimde açığa çıkarmıştı. Bu da o büyük devrimci dönüşümü, yani saltanatı kaldırıp cumhuriyete yönelmeyi kolaylaştırdı.

İleri görüşten yoksun bir önder "yurdumuz düşmanlardan temizlenmiştir" deyip hanedandan birini taht'a oturtabilir, "İstanbul'da Meclis-i Mebusan'ın toplanmasının koşulları oluşmuştur" da diyebilirdi. Mustafa Kemal böyle bir yanlış yapsaydı, hem kendiyle birlikte tüm bağımsızlıkçıların idam fermanını bilmeden imzalamış olur, hem de halkın kanıyla dört yıllık bir savaştan sonra kazanılmış ulusal egemenliği işbirlikçi saltanat üzerinden emperyalistlere kendi eliyle teslim etmiş olurdu. Bu bakımdan, cumhuriyet ilânına ilişkin o zamanki kırgınlıklar da şimdiki eleştiriler de son derece yanlış ve haksızdır.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki devrimler, onun ayakta kalmasını sağlayan geliştirmeler, güçlendirmelerdir. Ülkenin yeniden bağımlılaşması ve geriye yürütülmesi sürecinin tohumlarının ekilmesi 40'lı yıllarda başlamıştır; eğitimde Fulbright Komisyonu,

Marshall Yardımı, İkili Anlaşmalar, Köy Enstitülerinden geri adımlar, eğitim-öğretimde ilk dinselleşmeler... Atatürk Cumhuriyeti'nde Atatürk'ten hemen sonraki bu çelişkiler, devrimlerin yanına yeni devrimler eklenmesi sürecini durdurdu, bağımsızlık ve çağdaşlık kemirile kemirile, şimdi karşıdevrim tehlikesiyle karşı karşıya kaldık.

İşte bu nedenle, mucize gibi görünen o Kurtuluş Devriminin doğrularının saptanması, o sürecin laboratuvar çalışması gibi incelenmesi, bugünkü tam bağımsızlıkçı arayışlara ışık tutması için zorunludur. Yazının bundan sonrasında o devrime bu açıdan bakarken, "yeniden tam bağımsızlık için, bugünün koşullarında neler yapılabilir?" sorusuna da birlikte yanıt arayacağız.

100 Yıl Önceki Başarının Başlangıcı, 'Durum Saptaması'dır

Gündelik akışın dışına çıkmadan, o akıştan başını kaldırmadan yuvarlanırcasına sürdürülen çabalamalara benzemeyen 'durum saptaması' gereksinimini duymak bile, duruma *yaratıcı bir bakıştır*. "Neler yapmak istiyorum? Öne ve ivediliğe göre öncelik sıram nasıl olmalıdır? Koşullar öncelik sırasını nasıl gerektirmektedir? Hangilerini nasıl ve kimlerle yapabilirim? Hangi önlemlerle yürümeliyim? Yöntemim ve örgütlenmem nasıl olmalı?"

Büyük olasılıkla, arayış içindeki herkes ulaşmak istediği sonucu biliyordu: Yurdu işgalden kurtarmak. Ama bu yöndeki çabaların hiçbirisi, o 'durum saptaması'nın doğrularını göstermiyordu. Şimdi o başarılı durum saptamasına odaklanalım:

İşgal: Yurt parçalanmak üzere işgal edilmiş, ordunun büyük bölümü dağıtılmış, silahları alınmış.

İhanet: İktidar sahipleri, yurdunu savunmak yerine iktidarda kalmak uğruna, işgalcilerle işbirliği içinde.

Örgütsüzlük. Bölük pörçük direniş örgütlenmeleri var, ancak tüm yurdu kapsayacak bir siyasal örgüt yok.

Halkın ihanetten habersizliği ve bunu anlatmanın olanaksızlığı: (Söylev'den anlamca aktarıyorum.) İktidarın ihanetinden ulusun ve ordunun haberi yok. Bu anlatıldığında anlayabilecek kavrayıştan da yoksun; halife-pa-dışah kurtarılsa yurdun da kurtarılacağına

düşünüyor. Tersini söyleyeceklerin ise vay haline! (1. cilt 1919-1920, 17. s. Türk Dil Kurumu Y. 3. baskı, 1989)

Büyük devletlere karşı gelinemeyeceği görüşünün yaygınlığı: İngiltere, Fransa, İtalya gibi büyük devletlerin bir tekiyle bile başa çıkılamayacağı inancı baskın; kurtuluş arayışında onları gücendirmemek 'temel ilke' gibi görülüyor" (Söylev, aynı yer)

Güdümlü eğilimi: Yurdun parçalanmasını istemeyenlerin çoğunluğu, Amerikan ya da İngiliz güdümlü tutunmayı doğru görüyorlar. Ancak bu yolun, parçalamak isteyenlere tutunmak olduğunun ayırıcılığına değiller.

Kurtuluş arayışlarının bölgeselliği: Parçalanmayı kaçınılmaz görenler, kendi bulundukları bölgede bir devlet kurarak hiç olmazsa kendi parçalarını yutulmaktan kurtarmak istiyorlar.

Tüm bu koşulların varlığının bilinciyle yazılan *Amasya Genelgesi*'ndeki durum saptamasındaki özü de anımsayalım:

"Yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikedir. Hükümet sorumluluklarını yerine getirmemektedir."

Başarının Gizi İlkelerde, Strateji ve Taktiklerde

Kolayca yılmınlığa da düşülebilecek koşullar altında Mustafa Kemal, umutsuzluk içinde serdengeçti serüvenlerine sürüklenip öterek 'yurtseverlik şehitleri' diye anılmayı seçmek yerine, şu sakıncalı ilkelerini kuşanır:

"Öyleyse, kurtuluş yolu ararken iki şey söz konusu olmayacaktı. İlk, İtilaf Devletlerine karşı düşmanlık durumuna girilmeyecekti; sonra da padişah ve halifeye canla başla bağlı ve sadık kalmak temel koşul olacaktı." (Söylev, aynı yer.)

Savaş Demokrasisi: Kurtuluş örgütlenmesinin kuruluşunda ve işleyişinde, koşulların biçimlediği ve önderin eşsiz bir ustalıkla yürüttüğü bir demokrasi vardır. Buna Bülent Tanör "savaş demokrasisi" diyor. (KÜ10K 1918-1923, 159-164. s.) Arkada kongreler ve dernekler, önde bunların varlığını kuşanmış Temsil Kurulu. Silahlı güç Kuvayı Milliye (Ulusal Güçler), bu demokratik iktidarın yönetiminde. Aşağıdan yukarıya doğru örülen bir Kurtuluş Savaşı.

Gerçekçilik: Başarılabilecekler ve başarılamayacaklar saptanmış, 'baştan açıklanabilecek hedefler' ile 'açıklanması gelişmelere bırakılacak hedefler' birbirinden ayrıştırılmış, ne yapılabilecekse o hedeflenmiştir. 100 yıl önceki devrim bu açıdan, en son hedefini en başta açıklayan ve o son hedefe yaklaşmak için gerekli aşamaları umursamadan, sürekli en son hedefin propagandasını en baştan yapmakla yetinen, bu yüzden de yol alamayan sol oluşumların anlayışından ayrılır.

Açıklık: Halka hesap vermeyen gizli-yasadışı siyasal örgütlenme anlayışı yerine, "halkın ve dünyanın önünde, açık-yasal-haklı siyasal örgütlenme ve çalışma" anlayışına geçilmiştir. Halk tabanı bulmanın ve genişlemenin dayanağı budur. Ülkesinde iç ve dış sömürüyü yok etmek isteyen tüm yurtseverlere, hiç eskimeyecek en temel örgütlenme dersini içeren ve 60'lı 70'li yıllardaki sömürü karşıtı örgütlenmelerin kanlı baskınlarla nasıl dağıtıldığını de ortaya koyabilecek nitelikte bir örneği Tanör'ün aktarımından veriyoruz:

"Yine Sivas'taki kongrede Ahmed (Alfred) Rüstem Bey şöyle konuşmuştu: 'Paşa, şimdi siz her şeyi yapabilirsiniz. (...) Cemiyetler Kanununa göre teşekkül etmiş bir heyet değiliz. (...) ihtilal heyetinden başka bir hüviyetimiz yoktur. Mahiyetimizin bize verdiği cüretle her şeyi yapabiliriz.' Mustafa Kemal bu tavra da karşı çıktı. Yıllar sonra (1939) Necip Ali Bey, *Ulus* gazetesinde çıkan bir yorumunda şöyle diyecektir: 'Eğer Ahmet Rüstem Beyin istikametinden yürümüş olsaydık, Sivas Kongresi'nin bir avuç kan halinde bastırılması pek kolay olurdu.' (KÜ10K 1918-1923, 115. s.)

Koşullara göre ilerleme: Hedeflere adım adım yürünmüştür. Kurtuluş Savaşı "halife-padişahı kurtarma savaşı" söylemiyle başlamış, cumhuriyet ilanında, halifeliğin kaldırılmasında, laikliğe geçişte hep zamanın olgunlaşması beklenmiştir.

Amasya'dan duyurulan ve bugün bize yine çok kolay bir doğruymuş gibi görünen temel bir ilke kararı, bu 'durum saptaması'nın çıkarımı olarak, örgütlenmenin özünü belirleyip hareketi başarıya yürütmüştür:

"Her türlü etki ve denetimden kurtulmuş ulusal bir kurulun oluşturulması kaçınılmazdır."

Oysa o olumsuz koşullar altında bu ilke kararı yerine şu ya da bu açıdan bağımlılığı zo-

runlu sayan bir görüş yanlılığına da düşülebilirdi. Kurtuluşun en önemli gizlerinden biri, bu ilkededir.

Birçok alanda sonradan yine bağımlılaştırılmış Türkiye'nin **"Yeniden Atatürk Cumhuriyeti"** arayışı için, 100 yıl önceki savaşımızdan edinilecek büyük deneyimler vardır.

“**Bağımsızlıkçı birleşik politik savaşımın hedefi, “tam bağımsızlık içinde Türkiye'nin yönünün yeniden ileriye döndürülmesi” olarak somutlanmalıdır.**”

Bu bölüme Tanör'ün, araştırmasının sonunda Tarık Zafer Tunaya'dan yaptığı alıntı ile son verelim: *"Bu kongreler (...) birer ihtilal, birer devrim organıydılar. (...) Siyasal iktidarı parça parça halk eline geçirmişti. (...) Millet her boşluğu dolduruyordu. Saltanat fiilen yok olmaktaydı. Egemenlik, bir adamdan millete intikal etmişti. (...) Bir Çin atasözü vardır, ünlü filozof Kong-Tse'nin (Konfüçyüs): Senin iktidarın saygı görmüyorsa, başka bir iktidar yoldadır! Gerçekten (...), saltanattan son derece farklı bir iktidar yoldaydı. (...) Asıl belirtilecek yönü de yüzde yüz demokratik oluşuydu. Sınırlı, yerel, devrimci kongreler Saray'ın değil halkın demokratik, ihtilalci eseri idiler."* (Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk adlı kitaptan aktaran B. Tanör, TYKİ, 124. s.)

Durum Saptaması Bugün de Zorunludur

Her süreçte, kişinin ya da toplumun kendi istencinden kaynaklanan büyük dönüşümler, bir 'durum saptaması'na gereksinirler. Ülkemizde halkın özlediği büyük dönüşüm için de böyle bir durum saptaması gereklidir. 105 yıl önce Mustafa Kemal'in öncülüğünde kuruluşçuların yaptığı ve başarıya yönelten durum saptaması örnek alınarak, bugün için de bir durum saptaması yapılabilir; bu saptamanın ışığında, yapılması gereken doğrular belirlenebilir. Durum Saptaması ile başlamayan hiçbir dönüştürüm çabası başarılı olamaz.

105 Yıl Sonra Bugün İçin, 'Durum Saptaması' Denemesi

Türkiye 12 Eylül 1980 Darbesi'nden beri geriye doğru yürütülmektedir.

İktidar yerinde kalabilmek için dinsel inançları siyasette kullanmakta, muhalefet laikliğin 'dinsel inançları yurt yönetiminin dışında tutmak' olduğunu unutmış görünmektedir.

Bir yandan algı oyunları ve perdelemelerle halkın olan biteni anlaması önlenmekte; bir yandan da oy sandığına sıkıştırılamayacak boyutları olan gerçek demokrasi, 'tabandan tavana' olması gereken etkileşim yönü 'tavandan tabana' biçimine dönüştürülmüş olarak, halkın kendi iradesini kullanması engellenmektedir.

Geriye yürütme, iktidarlar eliyle gerçekleştirilmekte, halkın bu nitelikteki iktidarlara değiştirme çabaları, muhalafet örgütlerinin iktidarı kazanma amacıyla çelişen davranışları nedeniyle sonuçsuz kalmaktadır.

Halkın bu durumu görmesinde en büyük yardımcısı olması beklenen basın, muhalefetin başarısızlığını kalıcılaştıran bu çelişiklere odaklanması önlenmiş, muhalefetin yanlışlarının muhalif basının ilgi alanının dışına çıkarılması sağlanmıştır.

Etnik kimlikçilik geliştirilirken, bir yandan solda "ulusal patron iyidir" indirgemesiyle, bir yandan sağda geliştirilen ümmetçilik ile, ulus kavramı ve ulus kimliği gözden düşürülmekte, ulusalcılığın yanlış olduğu aşılanmasıyla, emperyalizm karşıtlığı işlevsizleştirilmektedir.

Uygulanan sığınmacı ve sınır politikalarıyla Türkiye'nin nüfus yapısındaki Türk yoğunluğu yok edilmektedir.

Kimlerce yönetilip yönlendirildikleri belirsiz dinsel cemaatlerin devlet kurumlarını ele geçirdikleri, basında açıkça yazılıp söylenmektedir.

Eğitim öğretimde inanç egemenliği, bilimi ortadan kaldıracak boyutlara ulaşmıştır.

Ulusal ordunun savaş gücü ve yeteneği yasal ve yasadışı etkilemelerle azaltılırken, Türkiye ile askeri bağdaşık olma savındaki emper-

yalist güçler Güneydoğu sınırimızın yakınlarında ayrılıkçı bir silahlı örgüte ordulaşma eğitimi vermektedir.

Stratejik özelleştirmelerle, ülkenin ulusal ekonomik gücü yok edilmektedir.

Bu ve başka güdülemelerle ülke, Büyük Orta-doğu Projesi kapsamında yeni bir bölme ve yutma tasarımının sonuçlarına doğru yürütülmektedir.

Tam Bağımsızlık Savaşımının Gerekenleri

Bağımsızlıkçı birleşik politik savaşımın hedefi, *"tam bağımsızlık içinde Türkiye'nin yönünün yeniden ileriye döndürülmesi"* olarak somutlanmalıdır.

Bu amaç, birbirinden ayrı görünen fakat aynı yöndeki birçok politik çizgiyi, örgütü ve ilericici ama örgütsüz yurttaş bir araya getirebilir.

Her türlü etki ve denetimden kurtulmuş, bilimden, çağdaşıktan, Türkiye'nin bütünlüğünden yana, ilericiliğin tüm kanatlarını kapsayan bir siyasal örgütün oluşturulması kaçınılmazdır. Bu, var olan bir örgüte bu nitelikler kazandırılarak ya da yeni baştan bir siyasal örgüt kurarak gerçekleştirilebilir.

Dışarıdan beslenerek emperyalistlerin görüşlerini kendi görüşleriymişçesine yayan kişiler, yayınlar ve kuruluşlar ulusal istencin oluşacağı örgütlenmelerin dışına atılmalı, beslendikleri kesin olanların bu nitelikleri halka açıklanmalıdır.

İkinci bağımsızlık savaşı, parti merkezlerinden atanan adayların seçildiği 'sandık demokrasisi' oyunu ile değil, 'çağdaş-ileri-bağımsız-sömürsüz Türkiye' ateşiyle yanıp tutuşan yurttaşların oluşturacağı kurultayların, meclislerin kararları ve o kararların uygulanmasıyla kazanılabilir.

Kamuoyu, muhalefetin anlaşılabilir yanlarına gözleri kapattırılmış muhalif görünüm-lü bağımlı gazetecilerin etkisinden, bağımsız gazetecilerin güçbirliğiyle kurtarılmalıdır.

Düşmanın avucunda (yazılımlarında, işletim sistemlerinde, cep telefonu güvensizliğinde) bağımsızlık savaşımı yürütülemez. Yeniden bağımsızlık örgütlenmesinde ne yapıp edip iletişim ve bilgi güvenliği sağlanmalıdır.

2013 Gezi bileşimi, ülkenin yönünü ileri döndürecek ve tam bağımsızlığı kazanacak olan örgütün politik bileşimi olabileceğini kanıtlamıştır.

Yapılması gereken, geniş açılımlı bu siyasal örgütü tüm yurttaki bir an önce yasal düzlemde yaratmak ve çalıştırmaktır. Bu başarılabilirse çağdaşlığın önderinin yitiminden 90 yıl sonra, 2028 yılında Türkiye'nin, yeniden tam bağımsız ve ileriye dönmüş olarak, bilim uygarlık yolunda yerini almış olması hiç de olanaksız değildir.

26 AĞUSTOS'TAN 9 EYLÜL'E KOCATEPE'DEN BELKAHVE'YE...

Ahmet YAVUZ

E. Tümgeneral, Yazar

Bu çok büyük zaferin çeşitli etkenlerinin üstünde en önemlisi ve en büyüğü, Türk milletinin kayıtsız, şartsız egemenliğini eline almış olmasıdır. Büyük Taarruz, Kurtuluş'un mührü, Kuruluş'un anahtarıdır.

Ekim 1921'de bazı taarruz girişimleri ol-
duysa da başarı getirmemişti.

Sakarya Muharebeleri sonunda Eskişehir-Afyonkarahisar hattına çekilen Yunan Ordusu takviye almıştı. Mevcudu 220 bin kadardı. Yunan Başkomutanı General Hacıanestis İstanbul'u ele geçirme hayaline kapılmış ve üç alaydan fazla kuvveti Trakya'ya göndermişti. Belli ki Türk taarruzunu beklemiyorlardı!

Taarruz tam hazırlıkla yapılmalıydı

Başkomutan Mustafa Kemal'e göre, "yarım hazırlıkla yapılmış bir taarruz yapmaktansa, hiç taarruz yapılmamalıydı." Bu nedenle bütün önceliğini savaştan önce barış arayışlarına

rağmen tam hazırlıkla yapılacak bir taarruz harekâtına vermişti. Bu maksatla orduyu, Meclis'i ve milleti bu vizyonla hazırladı çünkü barış arayışından beklentisi düşüktü. Taarruzun hazırlık aşaması büyük bir titizlikle tamamlandı.

Taarruz kararı 13 Haziran 1922'de verildi.

220 bin kişilik bir orduya 200 bin kişilik bir orduyla taarruz edilecekti. Riskli bir durumdu. Başarı birkaç faktörü bir araya getirmekle mümkündü. Taarruz planı düşmana beklemediği yer ve zamanda olabildiğince büyük bir kuvvetle ve büyük bir süratle darbe indirilecek şekilde yapıldı. Plana itirazlar oldu ama Mustafa Kemal Paşa bu itirazları dikkate almadı.

Plana göre düşmanın cephesi yarılacak, gerisini kuşatılacak; baskın etkisi elde edilecekti. Baskın etkisi iki aldatma önlemine bağlıydı. bağlıydı: Yunan ordusuna en kuvvetli bölgesinden vurmaktı ve bunun için de yığınağı etkili bir gizlilik içinde yapabilmekti.

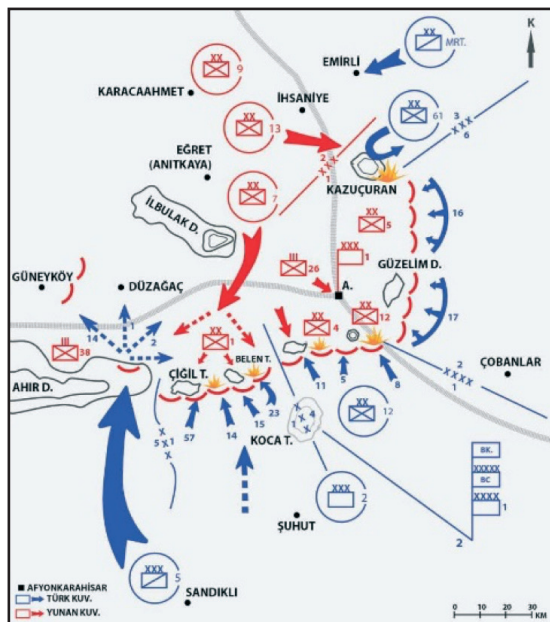
Aldatma planı kapsamında verilen izlenime göre Mustafa Kemal Paşa Ankara'daydı. Re-sepsiyon vermesi planlanmıştı ama hasta olduğu yayıldı. Oysa o cephede denetlemeydi.

Meclis'te yapılan görüşmelerde "Türk ordusunun taarruz kabiliyeti yoktur" şeklinde 2. Grup üyelerinin dillendirdiği söylem, İtilaf unsurlarının ve Yunan tarafının aldatılmasında etken oldu. Fethi Bey hükümet adına Londra ve Paris'te barış arayışı için görevlendirilmişti. Samimi olan bu barış arayışı da aldatma planına hizmet etmiş oldu.

Üç kolordu kadar kuvvet 10 gün zarfında Afyonkarahisar güneyine büyük bir gizlilik içinde kaydırıldı ve taarruzun sıklet merkezi 1. Ordu bölgesinde oluşturuldu. 2. Ordu oldukça zayıflatıldı.

Taarruz günü 26 Ağustos olarak belirlendi. Malazgirt zaferiyle aynı güne getirildiğine ilişkin söylemler sonradan uydurulmuştur.

İki ordu karşı karşıya kaldığında sayıca 1'e 1.1 üstün olan Yunan ordusuydu. Düşmanın sol yanında 40 km genişliğindeki bir kesimde 1'e 3'lük; bu alanın 14 kilometrelik kesiminde 1'e 6'lık kuvvet üstünlüğü sağlandı. Başarının esas kaynağı bu tercihteydi.

Başarı kaynaklarından bir diğeri ise, Yunan Başkomutanı cepheye 450 km. uzaktayken Başkomutan, Genelkurmay Başkanı ve Batı Cephesi Komutanı'ndan oluşan Yüksek Komuta Heyeti esas taarruz bölgesindeki birliklere 7-8 km. uzaklıktaydı; kritik yer ve zamanda yerinde müdahalelerde bulunarak harekâtı yönetti.

Yunan cephesinin yarılması

26 Ağustos günü cepheye taarruz başladığında, Süvari Kolordusu üç tümeniyle Sincanlı ovasına inmişti. Bu, Yunan ordusunun ikmal yollarının, iletişim hatlarının kesilmesi demekti. İlk gün çok sınırlı hedefler ele geçirilebildi ancak cephe yarılamadı. 27 Ağustos günü düşman cephesi asıl taarruz bölgesinde yarıldı. Yunan ordusu ihtiyatını tam olarak devreye sokamadı. Bedelini de ağır ödedi.

28 ve 29 Ağustos günleri Yunan ordusu geri çekilmeye, Türk ordusu da onu kuşatmaya çalıştı. Özellikle iletişim olanaklarının yetersizliği iki tarafın sevk ve idarede sorunlar yaşamasına yol açtı. Yunan ordusu üç parçaya ayrıldı; İzmir, Kütahya ve Bursa istikametinde çekilmeye başladı.

Sonuçta 30 Ağustos sabahı erken saatlerde Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'nın önüne konulan durum haritası Yunan ordusunun Çalköy istikametinde çekilen kuvvetlerinin kuşatılarak imha edilebileceğini sergiliyordu. İsmet Paşa durumdan Başkomutanı haberdar etti. O da hemen Fevzi ve İsmet paşaları toplantıya davet etti.

Toplantıda vardıkları kanaat, "Türk'ün gerçek kurtuluş güneşinin doğmakta olduğu" idi.

Akşama kadar süren çatışmalar düşman ordusunun Çalköy - Dumlupınar arasındaki bölgede çembere alındı. Kızılcasaz Deresi bölgesinde birkaç km. genişliğinde bir bölge kapatılamadı. Gece yarısına kadar süren çarpışmalar sonucu, Yunan ordusunun kaçan unsurları hariç diğerleri imha veya esir edildi. O gün Başkomutan Zafer Tepede taarruz eden birliklerimize birkaç km. uzaktaydı.

Yüksek Komuta Heyeti 31 Ağustos günü Adatepe bölgesine gitti ve muharebe sahasını gezdi. Mustafa Kemal Paşa gördüklerinden çok etkilenmişti:

"Muharebe meydanını dolaştığım zaman, ordumuzun kazandığı zaferin büyüklüğü ve buna karşılık, hasım ordusunun uğradığı felaketin dehşeti beni çok duygulandırdı" diyecekti.

İncelemenin ardından Çalköy'e gidip müteakip harekâtı görüştüler. Kazanılan zaferin bütün seferi bitirecek boyutta olduğu noktasında fikir birliği içindeydiler. Takip harekâtı için bazı fikir ayrılıklarına rağmen 1. Ordu'nun İzmir'e, 2. Ordu'nun 3. Yunan Kordusuna karşı Bursa'ya yöneltilmesine karar verdiler.

Takip harekâtı başlıyor

31 Ağustos günü 1. Kolordu, Uşak-İzmir istikametini kapatmaya çalışan General Frangos'un kuvvetleri Kaplangı mevzilerinden atıldı ve Türk ordusuna Uşak-İzmir yolu açılmış oldu.

1 Eylül günü takip harekâtı başlatıldı. O gün Başkomutan tarihi emrini verdi: **"Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!"**

Bu emir Mustafa Kemal Paşa'nın Sakarya'da verdiği, *"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır, o satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaş kanıyla sulanmadıkça terk olunmaz,"* şeklindeki kararlılığının güncel izdüşümüydü. Vatanın her karış toprağı kanla sulanmak pahasına özgürleştirilecek; bağımsız ve egemen bir milletin ülkesi haline getirilecekti.

Yunan ordusu dört kol halinde çekilmekteydi.

Kuzeyde Eskişehir'i yakan Yunan 3. Kolordusu Bursa istikametinde; orta kesimde Yunan 15. Tümeni Gediz'e doğru; Aslıhanlar'da imhadan kurtulan içinde Trikupis'in de bulunduğu grup Murat Dağına doğru; Frangos grubu da Uşak istikametinde çekilmekteydi.

Bugün yapılan takip başarılıydı. Binden fazla esir ve yakılan Uşak ele geçirildi. Başta süvariler olmak üzere birlikler süratle İzmir'e akmalıydı...

2 Eylül'de Trikupis grubu esir edildi.

Başkomutan, esir edilen generaller Trikupis ve Digenis'i bir gün sonra Uşak'ta kabul etti. Onlara, *"Vicdanınıza karşı vazifenizi yaptığınıza kani iseniz, içiniz rahat olabilirsiniz! En büyük komutanların bile esir oldukları tarihte yazılıdır,"* dedi.

Takip eden günlerde Eşme'de Kula'da, Alaşehir'de, Salihli'de yoğun çatışmalar yaşandı. Salihli'deki çatışmada Yunan askerlerinin arasında Çerkez Ethem'in adamları da vardı. Yakılıp yıkılmayan köy, kasaba kalmamıştı.

4 Eylül günü, Başbakan Rauf Bey, İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerinin mütareke

isteklerini Eşme'de bulunan Başkomutan'a bildirdi.

Başkomutan 5 Eylül günü, *"Anadolu'daki Yunan ordusu kesin şekilde mağlup edilmiştir. Anadolu için herhangi bir görüşmeye gerek kalmamıştır. Mütareke, ancak Trakya için söz konusu olabilir,"* cevabını verdi.

Yunan ordusu İzmir'i kuzey ve doğusundan savunma arayışındaydı ama başaramadı. Trakya'dan getirdiği bazı birlikleri Gemlik ve Urla bölgesine çıkardı. Bursa, Sındırgı, Torbalı istikametinde çekilme devam ederken İzmir'e komutan olarak General Polimenakos atandı.

Manisa bölgesinde birçok çatışmaya giren, birçok esir alan Türk süvarileri 8 Eylül akşamı ulaştıkları Menemen doğusu-Bornova kuzeyi hattında büyük bir özgüvenle bir gün sonra bitirecekleri zulüm yıllarının heyecanı içindeydiler...

9 Eylül günü bir kol Karşıyaka'dan, bir kol Bornova'dan İzmir'e girdi...

Hükümet Konağına, Sarı Kışlaya ve Kadife Kale'ye bayrak çekildi.

Aynı gün Başkomutan, Genelkurmay Başkanı ve Batı Cephesi Komutanı, 1. Ordu Komutanı Belkahve'ye gelerek gelişmeleri izledi.

Bu esnada şehirde çatışmalar yaşanmaktaydı.

10 Eylül günü Bursa kurtarıldı. 18 Eylül sabahı Anadolu düşmandan temizlenmişti.

Değerlendirme

Harekâtın hedefi doğru tespit edilmişti. Askeri hedef Yunan ordusunu yenmek ve Akdeniz'e ulaşmaktı. Bu, tam olarak sağlanmıştı.

Başkomutanlığın belirlediği siyasi hedef, ülke topraklarının işgal güçlerinden bütünüyle temizlenmesiydi. Türk ordusu açısından askeri hedef doğru seçilmiş, zamanında ele geçirilmişti. Daha sonraki adımlarla tam bağımsızlığı sağlayan siyasi hedefe de bu tarzurun başarısı sayesinde ulaşılabilmişti.

Türk ordusu baştan sona Başkomutan-Generalkurmay Başkanı-Batı Cephesi Komutanı üçlüsünün yakın işbirliği ve uyumlu çalışması sonucu emir-komuta sorunu yaşamamıştır. Başkomutan ve Genelkurmay Başkanı'nın ileri hatlara kadar giderek olası sevk ve idare sorunlarını çözmeleri örnek bir tutum oluşturmuştur.

Türk ordusu kabul edilen bütün kuralları uygulamıştır. Yığınak uygun şekilde yapılmış, yarma ve kuşatma birlikte gerçekleştirilmiştir. En önemlisi sıklet merkezi bölgesinde uygun kuvvet yapısı ve yoğunluğu oluşturulmuştur. Uygun zamanlamayla baskın etkisi yaratılabilmektedir.

Manevra üzerinde etkisi olan diğer bir faktör harekâtın lojistik desteğinin devamlılığının sağlanmasına ilişkindi. Konya-Afyonkarahisar demiryolu kullanılarak sağlanacak destek hem yığınak hem de taarruz aşamalarında son derece önemliydi. Bu bağ doğru kurulmuştur.

Türk ordusunun Afyonkarahisar güneyinde yaptığı yığınak fark edilmiş olsa da Yunanlarca yeterli önlem alınamadığı için baskın etkisi sağlanmıştır. 5. Süvari Kolordusu'nun Ahır Dağları üzerinden geçmesi ve Yunan kuvvetlerinin gerisine sarkması esas baskın vasıtası olmuştur. Yine Süvari Kolordusu'nun telgraf hatları ve demiryolu tahripleri yanında İlbulak Dağı kuzeyine geçerek çekilen kuvvetlere yönelik hücumu baskın etkisine yol açmıştır.

Kolordu, tümen hatta bazı durumlarda alay ve tabur komutanlarının inisiyatif sahibi olmaları, başarıya katkı sağlamıştır.

Türk ordusunun morali her seviyede en üst düzeydeydi. Verilen bir vatan savaşıydı. Haklı ve meşru bir savaş yürütmenin sağladığı bilinç her kademede avantaj sağlamıştır.

Yunan ordusu açısından bakıldığında şunları ifade etmek yanlış olmaz:

Haksız bir savaşa girişmişlerdi. Bu durum onların bütün faaliyetlerini etkiledi. Ayrıca Türk ordusunun taarruz edemeyeceği şeklinde bir önyargıya sahiptiler. Bunun bedelini ağır ödediler. Savunma tertipleri, emir-komuta ilişkileri, komutanlarının sevk ve idaresi sorunluydu. Moralleri oldukça düştü. Bunlar da sonuç üzerinde oldukça etkili oldu.

Sonuç

Büyük Taarruz ince bir hesap, akıllı bir planlama, yoğun bir hazırlık sonucu ve yüksek risk alınarak atılan bir şekilde icra edilmiştir. Her seviyede cesaret ve fedakârlık öne çıkmış; zorluklardan yılmayan bir savaşçı karakteri muharebelerin cereyanında başat rol oynamıştır.

Büyük Taarruz'un işlevini Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözleri açığa vurmaktadır: **"(...) Bu çok büyük zaferin çeşitli etkenlerinin üstünde en önemlisi ve en büyüğü, Türk milletinin kayıtsız, şartsız egemenliğini eline almış olmasıdır."**

Bu nedenle Büyük Taarruz, Kurtuluş'un mührü, Kuruluş'un anahtarıdır.

Kaynak: Ahmet Yavuz, Büyük Taarruz, Cumhuriyet Kitap, 2021.

KABOTAJIN ÖNEMİ VE MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

Atilla KEZEK

E. Koramiral

Sözleşmenin asıl amacı kıyı devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenlik haklarını saklı tutarak uluslararası deniz ticaretinin serbest geçişle kesintisiz devamını sağlamaktır. Diğer bir deyişle Montrö ile boğazlardan yeni bir geçiş rejimi kabul edilmiş, uygulanması ve denetimi sorumluluğu Türkiye'nin olmuştur.

Temmuz ayı cumhuriyet tarihimizin ulusal egemenliğimiz adına en sıcak ve kazançlı aylarından birisidir. Kısaca Temmuz aylarında ulus olarak kutlanacak çok şeyimiz vardır.

- 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Anlaşması
- 1 Temmuz 1926 Kabotaj Kanunu
- 20 Temmuz 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi
- 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekatı

Hepsi Temmuz ayının önemli diplomasi olaylarıdır. Birilerinin tanımıyla "Eski Türkiye'nin" gerçekleştirdikleridir.

Osmanlı 20. Yüzyıla Balkan Savaşı'nda büyük toprak kayıpları ve donanmasızlık sonucu tüm Ege Adaları'nın İtalya ve Yunanistan tarafından işgal edilmesi gibi sebeplerle eli zayıf ve yorgun girmiş ve bu mirası da selefi olan Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakmıştır. Bu

nedenle batıda Osmanlı Devleti için ölüme yakın "Hasta Adam" tanımlaması yapılmıştır.

Yorgun Osmanlı talihsiz kararlarla I. Dünya Savaşına da girmiş ve sonuçlarına katlanmak zorunda bırakılmıştır. Savaş sonunda itilaf devletleri ile imzalanan Sevr Anlaşması ile Osmanlı'nın Karadeniz sahili hariç çevre denizlerle ilişkisi kesilmiş, Boğazlar ve Marmara denizi elinden alınmış, Anadolu'nun ortasına sıkıştırılmış bir kara devleti haline getirilmiştir.

Sevr Anlaşmasını İstanbul Hükümetini temsilen Milli Eğitim Bakanı Bağdatlı Mehmet Hadi Paşa, Danıştay Başkanı Rıza Tevfik Bey ve Bern Büyükelçisi Reşat Halis Bey'den müteşekkil bir heyet imzalamıştır. Bakanları ve hükümet yetkilileri tarafından imzalanmasına rağmen Osmanlı Meclisi'nde onaylanmayan bu anlaşma günümüzde bile birilerinin arzusu olmaya devam etmektedir.

Ankara Hükümeti Sevr Anlaşmasını kabul etmemiş, kabul edenleri ise hain ilan etmiştir ABD Osmanlı ile savaşan taraf olmaması, Rusya da o tarihte Milletler Cemiyeti üyesi olmaması nedeniyle anlaşmayı imzalayan ülkelerden olmamışlardır.

Sevr Anlaşması ile çevre denizlerle ilişkisi kesilmek istenen Osmanlı'nın halefi genç Türk Devleti milli mücadele ve kurtuluş savaşı sonrası 24 Temmuz 1923 tarihinde yoğun tartışmalar ve zaman zaman kesilen müzakereler sonucu Lozan Barış Anlaşmasını imzalayarak denizler ve boğazlardaki kayıpları kısmen de olsa geri almıştır. Lozan Anlaşması ile birlikte imzalanan "Lozan Boğazlar Sözleşmesi" Boğazlardan serbest geçişi ve Boğazlar Komisyonu kurulmasını sağlayan 20 maddelik bir sözleşmedir. Sözleşme aynı zamanda boğazlar bölgesinin her iki tarafında 20 km genişliğindeki bir alanın ve Marmara adalarının askersizleştirilmesi kararını da içermektedir. Askersizleştirilen bölgelerde Türkiye'nin güvenliği Milletler Cemiyeti, İngiltere, Fransa İtalya ve Japonya tarafından garanti edilmiştir. Ayrıca sözleşmenin uygulamasının denetimi için bir Türk temsilci başkanlığında, sözleşmeyi imzalayan devletlerin temsilcilerinden oluşan "Boğazlar Komisyonu" kurulmuştur.

Sonuç olarak Lozan'da Boğazlar üzerinde tam egemenlik sağlanamamış ve konu takip edilmek üzere zamana bırakılmıştır. Bununla birlikte Lozan'da çok önemli bir adım atılarak Osmanlı Devleti'nin yıllarca kapitülasyonlar çerçevesinde yabancı ülke gemilerine tanıdığı kabotaj hakları kaldırılmıştır.

Osmanlı 17'nci yüzyıldan itibaren batılı denizci ülkelerin adım adım, kendi sularındaki denizcilik ve deniz ticaretine el koymasına engel olamamıştır. Osmanlı'nın karadan fetihler yaparak genişlemeyi tercih etmesi, savaş filosu yanında bir deniz ticaret filosu olmaması, deniz ticaretine yeterli önemi vermemesi, imparatorluğun geleceği için büyük zafiyet yaratmıştır.

Kendi denizlerinin mesahasını dahi yapamayan Osmanlı, fenerlerini 100 yıllık işletme hakkı imtiyazı karşılığında Fransız Fenerler İdaresi'ne vermiş ve bunlar ancak 1938 yılında Cumhuriyet Hükümeti tarafından yeniden satın alınmıştır. Kapitülasyonlar marifetiyle Osmanlı İmparatorluğu'nda ikamet eden yabancılara adli, mali ve yönetim alanlarında tanınan ayrıcalık ve muafiyetlerle, başta Venedik, Fransa, İngiltere ve Hollanda olmak üzere 10 ülkeye tanınan kapitülasyon hakları sadece ekonomik zararla kalmamış, denizciliğin halk ve devlet içinde gelişmesini engellemiştir.

Lozan Barış Anlaşması'ndan sonra 20 Nisan 1926 tarihinde kabul edilen 815 sayılı "Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye ve Limanlarla Karasuları Dahilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkındaki Kanun" ile Türk kıyılarında kabotaj hakkı tamamen Türk vatandaşlarına ve firmalarına verilmiştir. Karasularımızda ve limanlarımız arasında deniz taşımacılığı haklarının yabancıların kontrolünden kurtarılarak, bu hakları yalnızca Türk gemilerine ve vatandaşlarımıza tanıyan Kabotaj kanunu 1 Temmuz 1926 gününden itibaren yürürlüğe girmiş, 1935 yılından itibaren Kabotaj Bayramı olarak kutlanan bu bayram, 2007 tarihinde kabotaj kelimesine denizcilik kelimesi de eklenerek Denizcilik ve Kabotaj Bayramı olmuştur.

Kabotaj kanunu üç tarafı denizlerle çevrili 8333 kilometre kıyı uzunluğuna sahip Türkiye Cumhuriyeti'nin denizlerdeki hak ve menfaatlerinin korunması için hayati, Türk denizciliği için ise dönüm noktası olmuştur.

Türkiye Lozan'da görüşmeler süresince Boğazların askerden arındırılmasına şiddetle karşı çıkmıştır. İsmet Paşa başkanlığındaki heyet zaman zaman görüşmeleri terk edecek duruma gelmiştir.

Türkiye'nin güvenliği için kısıtlayıcı hükümleri de (Askersizleştirme) bulunan Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin Türkiye'nin lehinde olmamasına rağmen imzalanmasının nedenlerinden birisi I. Dünya Savaşından çıkmış Avrupa'nın o dönemde silahsızlanma yönündeki politikalarıydı. Bir başka neden ise Milletler Cemiyeti Anlaşması'nın 10. Maddesinin garantisi dışında imzacı devletlerin de Boğazların güvenliği için garanti vermesiydi.

Lozan Anlaşması, Türk Boğazları üzerinde tam egemenlik sağlamadığından dünya siyasi şartlarının değişimi daimi olarak izlenmiş ve Lozan Boğazlar Sözleşmesinin Türkiye Cumhuriyeti lehine değiştirilmesi/düzenlenmesi için fırsatlar kollanmıştır. Bu fırsat 1930'dan itibaren gelmiştir.

1930'lar dan itibaren, gelişen olaylara müdahale edemeyen Milletler Cemiyetine olan güvenin sarsılması, Akdeniz'de her zaman saldırgan bir tehdit olan 12 Adaları elinde bulunduran İtalya'nın 1935 yılında Habeşistan'a saldırması, Avrupa devletlerinin birbirine karşı ikili askeri anlaşmalar yapmaya başlaması, Almanya'nın aynı yıl mecburi askerlik yasasını çıkarması fırtınanın gelişini haber veriyordu.

Türkiye artık Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi zamanının geldiğine karar vermişti. Bu nedenle, 1923'teki durumun değiştiğini, Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ndeki garantör devletler de dahil büyük devletlerin silahlanma yarışına girdikleri, Milletler Cemiyeti Sözleşmesinin 18. Maddesi ile verilen garantinin sağlanmasının iyice zorlaştığını bildiren bir nota ile sözleşmeye taraf olan ülkeleri görüşmeye çağırmıştır.

Yaklaşık 1 ay süren görüşmeler sonunda 20 Temmuz 1936 tarihinde Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye görüşmelere Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü Aras

başkanlığındaki bir heyet ile katılmıştır. Görüşmelerde Türkiye'nin hedefi öncelikle Boğazlar bölgesinde askersizleştirme şartı bulunan Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ni ortadan kaldırmaktır. Bu şekilde Boğazlar üzerinde tam egemenlik sağlanacaktır. Diğer bir konu da Türkiye'nin kendini yakın bir savaş tehdidi ile karşı karşıya görmesi halinde geçiş düzeni için kendi takdir hakkını kullanmasıdır.

Sözleşmenin asıl amacı kıyı devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenlik haklarını saklı tutarak uluslararası deniz ticaretinin serbest geçişle kesintisiz devamını sağlamaktır. Diğer bir deyişle Montrö ile boğazlardan yeni bir geçiş rejimi kabul edilmiş, uygulanması ve denetimi sorumluluğu Türkiye'nin olmuştur. Sözleşme ayrıca Boğazların savaş gemileri tarafından kullanılmasında, Türkiye'nin güvenliği gözetilerek, Karadeniz'e kıyıdaş olan ve olmayan devletler ayrımı yapılarak kıyıdaş olmanın yararına ayrıcalıkları da içermiştir.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi tarihe büyük bir diplomasi başarısı olarak geçmiştir. Günümüzde ABD Rusya çekişmesinin bir yansıması olan Ukrayna Rusya savaşı Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin önemini herkese göstermiştir. Montrö Sözleşmesi bir kalemde kenara atılacak bir sözleşme değildir.

Üç tarafı denizlerle çevrili cennet vatanımızın bir parçası olan "Mavi Vatan"ı koruyalım. Jules Verne'in "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah" kitabında belirttiği gibi;

"Deniz, doğadan gelen muazzam bir havuz. Yerküre tabiri caizse denizle başladı ve kim bilir belki de yine denizle bitecek."

İKTİSADİ BAĞIMSIZLIK YOLUNDA 100 YIL TÜRKİYE İŞ BANKASI

Atatürk'ün vizyonu; Siyasi ve ekonomik bağımsızlık

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk milli bankası olarak doğan İş Bankası, 26 Ağustos 2024 tarihinde tam 100. kuruluş yıldönümünü kutlayacak ve ikinci yüz yılına adım atacak.

Asırlık bir kurum olarak 100 yıla pek çok şey sığdıran İş Bankası'nın hikâyesi, aslında Cumhuriyet tarihiyle de örtüşüyor.

Filmi geriye sarıp Bankanın 26 Ağustos 1924'te hangi koşullarda ve ne şekilde yolculuğa başladığına göz attığımızda bunu net bir şekilde görebiliyoruz.

Takvim yaprakları 29 Ekim 1923'ü gösterdiğinde 1. Dünya Savaşı'nın ardından son derece ağır koşullar, yokluklar ve yoksunluklar

içerisinde verilen Kurtuluş Savaşı'ndan sonra bir ulusun yazdığı bağımsızlık destanının taçlandığı Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Bu büyük kahramanlık hikâyesine önderlik eden Gazi Mustafa Kemal Atatürk, siyasi bağımsızlığın yanında ekonomik bağımsızlığın ne kadar önemli olduğunun farkındaydı. Daha Milli Mücadele sırasında tam bağımsızlığın ancak "milli bir ekonomi" yaratılmasıyla mümkün olacağını düşünüyordu.

Atatürk, 13 Haziran 1921 tarihinde yabancıların da katıldığı bir toplantıda bu konudaki kararlılığını, "Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek

manasıyla bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz, bunu temin etmeden barış ve sükûna erişeceğimiz inancında değiliz” sözleriyle dile getirmişti.

Nitekim Balkan Savaşları'ndan itibaren kesintisiz 10 yılı bulan savaş ortamının ardından siyasi ve iktisadi bir enkaz devralan Cumhuriyetin ilk yıllarında bu yıkımın onarılması için büyük bir çaba ortaya kondu, kal-

kınmanın gerektirdiği temel adımlar atıldı.

Fikri temeli İzmir İktisat Kongresi'nde atıldı

29 Ekim 1923'ten önce İzmir'de toplanan *Türkiye İktisat Kongresi*, tam bağımsızlığın olmazsa olmazının iktisadi bağımsızlık olduğu yaklaşımının göstergesi olarak tarih sayfalarında yerini aldı. 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilen Kongrede henüz ilan edilmemiş olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin hangi ekonomik esaslar üzerine inşa edileceği, yeni Türkiye'nin iktisat politikalarının ne yönde ilerleyeceğinin işaretleri verildi.

İşte bu işaretlerden biri Türkiye İş Bankası'ydı... "Vatanı kurtaracak ve yükseltecek tedbirlerin başında olarak, halkın doğrudan itibar ve itima-

dından doğup meydana gelen tam manasıyla modern ve milli bir banka kurulması..." Atatürk, 1924 Temmuz ayında topladığı Bakanlar Kurulu'nu milli bir banka kurulması konusundaki arzusunu bu sözlerle paylaştı.

İşte Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk milli bankası olan İş Bankası, Atatürk'ün direktifleriyle İzmir İktisat Kongresi'nde kabul edilen genel ilkeler temelinde Celal Bayar'ın ilk Genel Müdürlüğünde 26 Ağustos 1924 tarihinde kuruldu. **26 Ağustos**, aynı zamanda, Atatürk'ün başkumandanlığında şanlı askeri zaferi getirecek olan **Büyük Taarruz'un başlangıç tarihiydi**.

100 Yıllık Yolculuğun Kilometre Taşları

- 1920'li - 1930'lu yıllar,
Yurt dışında şube açan ilk Türk bankası

İş Bankası, koşullar kolay olmasa da kurulduğu günden itibaren ülkenin her tarafından tüccar, girişimci ve köylülere gelen talepleri dikkate alarak şubeleşmeye başladı. 1924'ün sonuna gelindiğinde İstanbul'da da şube açmış ve toplamda **37 personele** ulaşmıştı. Daha sonra Bursa, İzmir, Adana, Samsun, Trabzon gibi illerde şubeler açan Banka, **1929 krizi patlak verene kadar 27 şube açtı**. Sonrasında da şubeleşmeye devam etti.

1932 yılında Almanya'nın Hamburg ve Mısır'ın İskenderiye kentlerinde şubeler açarak yurtdışında şube açan ilk Türk bankası oldu. Bu şubeler aracılığıyla, ülkenin kriz nedeniyle daralan dış ticaret kanallarını genişletmeye katkı sundu.

Bankanın Hamburg Şubesinin
erkân ve memurları.

• İştirakler ve 1950'li yıllar

İş Bankası, sadece bir banka olarak faaliyet göstermedi. İlk yıllarında cam ve gıda sanayinden (Şişecam-1935, Ankara Un Ekmek TAŞ-1929, İstanbul ve Trakya Şeker Fabrikaları A.Ş.-1925) otelciliğe (Ankara Palas Otelcilik TAŞ-1927) ve liman işletmeciliğine (İstanbul Liman Şirketi-1925, İzmir Liman Şirketi-1925), gazete (Karagöz Gazetesi Komandit Şirketi-1924) ve matbaadan (Milliyet Matbaası TAŞ-1928) orman ürünlerine (Zengal ve Çangal Ormanları 1926) uzanan geniş yelpazedeki şirketlere iştirak etti.

Bursa İpek kumaş Fabrikası.

Büyük sermaye gerektiren sektörlerde öncülük rol üstlenen Banka, kömür ve maden, şeker, dokuma ve tekstilin (Yünüş, İpekiş) yanı sıra

sigortacılık alanında da etkin bir rol üstlendi. Türkiye'nin ilk milli sigorta şirketi Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi 1925'te, ilk milli reasürans şirketi Milli Reasürans T.A.Ş. ise 1929'da İş Bankası tarafından kuruldu. Ülkenin ilk özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankası olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nı (TSKB) da 1950'de hayata geçiren İş Bankası, kurulduğu günden bu yana 300'ü aşkın şirkete iştirak etti.

• 1960'lardan 2000'e...

Facit'lerden, daktilolardan **İşCep'e**...

Teleks servisleri,
15 Mart 1966
tarihinden
itibaren
İş Bankası
Muhaberat
Müdürlüğü'nde,
Yenicami, İzmir,
Adana ve Bursa
şubelerinde
hizmet vermeye
başlar.

1960'lı ve 1970'li yıllar, İş Bankası için **değişikliği ve dinamizmi** ifade ediyordu. Banka büyüyen teşkilat yapısını şekillendirmeye, eğitim, araştırma, otomasyon gibi yeni unsurlara kendi yapısını uyarlamaya çalıştı.

1980'li yıllar artık İş Bankası için çok kanallı bankacılığın önem kazandığı yıllar oldu. Yurt dışındaki şube sayısını artıran Ban-

ka, müşterilerine daha geniş bir yelpazede ürün sunmaya başladı.

1982 yılında **ilk ATM'leri Türkiye ile tanıştıran** Banka, Bankamatik adıyla jenerik bir marka yarattı.

1991 yılında **"Mavi Hat"ın** ve 1997 yılında ilk internet şubesinin kullanıma açılmasıyla birlikte alternatif dağıtım kanallarında da sektöre yön veren banka kimliğini pekiştiren Banka, **1993 yılında "803 kapılı tek şube"** haline dönüştü.

Daha kuruluş yıllarında teknik imkânlardan en üst seviyede yararlanmaya başlayan, dö-

neminin en gelişkin mekanik hesap ve muhasebe makineleriyle bankacılık işlemlerini yapan İş Bankası, teknolojik dönüşümde her daim öncü oldu.

Ankara Bilgi İşlem Merkezi'nde pek çok ilke imza attı. Hesap makineleri, daktilolar, kartonlarla başlayan hikâyede Banka, 2007 yılında müşterilerinin kullanımına sunduğu ve şu anda 700'ün üzerinde fonksiyonu bulunan süper uygulama olarak konumlandığı İşCep ile dijital kanalda müşterilerine hizmet veriyor.

Kadınlara karşı eşitlikçi yaklaşım

Kuruluşundan bu yana kadınlara karşı daima eşitlikçi bir yaklaşım benimseyen İş Bankası'nın kadrolarında daha ilk yıllarından itibaren kadınlar hep vardı. Sonraki dönemlerde şubeler yaygınlaştıkça, hemen hemen her şubede kadın çalışan istihdam edildi.

Türk Bankacılığında ilk imza yetkilisi kadın, 1929 yılında İş Bankası Beyoğlu Şubesi çalışanı **Hatice Refik Hanım** oldu.

1930'ların başında İş Bankası Ankara Merkez Şube'de muhasebe memuru olarak çalışan İclal Rıza

Ersin, Atatürk'ün yükseköğrenim görmek üzere yurtdışına öğrenci gönderilmesi talimatı doğrultusunda Cenevre'ye gönderildi. 1953 yılında İş Bankası Nişantaşı Şubesi'ne atanan **Türkiye'nin ilk kadın banka müdürü İclal Rıza Ersin**, aynı zamanda **Türkiye'de iktisat doktoru unvanına sahip ilk kadındır.**

Türkiye İş Banka eşitlikçi yaklaşımı ile gerçekleştirdiği proje ve etkinlikler;

- (BM) Kadının Güçlenmesi Prensiplerinin (WEPS) imzacısı,
- **Yüzde 30 Kulübü üyesi,**
- **Kadının Güçlenmesi Bildirgesi,**
- **Girişimde Kadın Gücü projesi,**
- **İş Portföy İş'te Kadın Hisse Senedi Fonu,**
- **ARYA Kadın Yatırım Platformu**

Ankara Şubesi çalışanları, 1930'lu veya 1940'lı yıllar.

Geleceğin Bankası

Benimsediği yenilikçilik, dayanışma, ortak akıl, güvenilirlik, samimiyet, şeffaflık değerleriyle faaliyetlerini sürdüren **İş Bankası, ikinci yüz yılına "Geleceğin Bankası"** olma vizyonu ile hazırlanıyor.

Geleceğin bankacılık platformlarını ve yeni iş modellerini tasarlamak amacıyla, "Her yerde bankacılık" vizyonu ile müşterilerin ihtiyaç duydukları anda ve yerde finansal hizmetler sunma çalışmaları kapsamında; servis modeli bankacılığı altyapısı kurularak farklı sektörlerden oyuncularla dijital iş ortaklıkları kurulmasını hedefliyor.

Sosyal sorumluluk çalışmaları

İş Bankası, 100 yıllık tarihi boyunca sadece ülke ekonomisine değil hayata geçirdiği kurumsal sosyal sorumluluk projeleriyle toplumsal gelişime de katkı sundu.

Eğitim, çevre, kültür-sanat, spor, bilim alanlarında ülke için kalıcı değer yaratan İş Bankası;

- Türkiye Satranç Federasyonu'nu destekliyor.
- Darüşşafaka ile başlattığı **"81 İlden 81 Öğrenci"** projesini 6 Şubat depremi sonrasında bölgedeki çocukların eğitimine katkı sunacak şekilde genişletti.
- **"Altın Gençler"** uygulamasıyla her yıl üniversite giriş sınavında üstün başarı gösteren öğrencileri ödüllendiriyor.
- Koç Üniversitesi ile ülkemizin **"Yapay Zeka Uygulama ve Araştırma Merkezi"** kurdu.
- Koç Üniversitesi ile **"Enfeksiyon Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi"** kurdu.

- Tarım ve Orman Bakanlığı ve TEMA Vakfı ile “**81 İlde 81 Orman**” projesi ile 1.500 hektarlık alana 2,2 milyon adet fidan dikildi.
- Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜ-DAV) ile “**Denizlerin Geleceği: Deniz Çayırıları**” projesini başlattı.
- **Deniz Kâşifi** adlı glider cihazını denizlerimizdeki yaşama dair bilimsel ve akademik çalışmalara destek olmak amacıyla ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü ile tüm akademi ve bilim dünyasının kullanımına sundu.

*

İş Bankası müzik, sahne sanatları, plastik sanatlar, tarih, müzecilik ve arkeoloji alanlarında **İş Sanat** çatısı altında ülkemizin kültür-sanat dünyasına katkı sunuyor.

İş Sanat, Bankanın olduğu kadar Türkiye'nin iktisadi tarihinin gelişimi açısından önem taşıyan Türkiye İş Bankası Müzesi'ni 2007 yılında, Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesini 2019 yılında ülkemize kazandırdı.

Cumhuriyetin 100. yılında sosyal sorumluluk faaliyetleri

Geçtiğimiz yıl Cumhuriyetin 100. yılı vesilesiyle pek çok etkinlik düzenleyen Banka, İstanbul'daki Türkiye İş Bankası Müzesi ve Ankara'daki İktisadi Bağımsızlık Müzesinde “**Yaşasın Cumhuriyet!**” sergilerini ziyaretçilerle buluşturdu.

Uzun yıllar Beyoğlu Şubesi olarak hizmet veren, korunması gerekli kültür varlığı tescilli bulunan tarihi binasını **Resim Heykel Müzesine** dönüştüren İş Bankası, Cumhuriyetin tam 100. yaşının kutlandığı gün olan 29 Ekim 2023 tarihinde müzeyi ülkemize armağan olarak sanatseverlere açtı.

İş Bankası **Kültür Yayınları**'nın Cumhuriyet'in kuruluş dönemi ve 100 yıllık tarihine ilişkin kitaplardan oluşan özel bir “**100. Yıl Serisi**” hazırladığı 2023'te, Bankanın kültür-sanat faaliyetlerini yürüten **İş Sanat** Cumhuriyetin 100. yılına özel konserler düzenledi.

Bankanın 100. Yılına özel projeler

Türkiye İş Bankası, Cumhuriyetin 100. yılında olduğu gibi bu sene de Bankanın 100. yılına özel projelerle kalıcı izler bırakmaya gayret ediyor.

- Bilim Kuşağı Atölyeleri
- Okul Destek Derneği
- GençBizzTech
- 100 Köye İnternet
- Hatay'da okul yapımı
- Bodrum Bale Festivali
- Paris 2024 Olimpiyat Oyunları
- Marmara Aktif Fay Tehlike ve Risk Uygulama ve Araştırma Merkezi
- 81 İlde 81 Orman” projesi
- Karneni Göster Kitabını Al
- **İş Sanat** Konserleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin iktisadi kalkınmasında önemli bir rol üstlenen, zor zamanlarda elini hep taşın altına koyan, her faaliyetinde insanı önceliklendiren İş Bankası, asırlık bir çınar olarak ikinci yüz yılında da topluma, insana, doğaya fayda sağlama konusunda kararlılığını samimiyetle devam ettirecek.

Ortaklık Yapısı

Çalışanlarının ortağı olduğu ilk banka olma özelliğine sahip olan Türkiye İş Bankasının çalışanlarının yüzde 53'ü, yöneticilerinin ise yüzde 40'ı kadın ve çalışanlarının yüzde 92'si sendikalıdır.

31 Mart 2024 tarihi itibarıyla ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir:

- İş Bankası Munzam Sandık Vakfı: yüzde 38,20
- Atatürk Hisseleri: yüzde 28,09
- Halka açık pay: yüzde 33,71

İş Bankası'nın 2024 Mart sonu itibarıyla piyasa değeri 299.784.900.800 TL'dir.

Atatürk'e ait hisseler, Atatürk'ün vasiyeti gereğince Cumhuriyet Halk Partisi tarafından temsil edilmektedir. Bu hisselerin temettü gelirleri ise, yine Atatürk'ün vasiyeti gereğince Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'na bırakılmış olduğundan, temettü ödemeleri vasiyetname hükümleri ve yasal mevzuat çerçevesinde adı geçen Kurumlara yapılmaktadır.

Kaynak, Türkiye İş Bankası

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN BÜYÜK ESERİ VE MİRASI SANAYİNİN OKULU SÜMERBANK

Prof. Dr. Özlenen Erdem İŞMAL

Dokuz Eylül Üniversitesi, G.S.F. Moda Giyim
Tasarımı Bölümü

Ülkemizde gerçek anlamda sanayileşmenin başlangıcı ve devletçiliğin simgesi olan, aynı zamanda Sanayinin Okulu olarak tanımlanan Sümerbank'ı bilmeden sanayinin gelişimini ve nereden nereye geldiğini anlamak mümkün değildir.

Adı Büyük Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilerek kurulan (11 Temmuz 1933) Sümerbank, Türkiye'de modern sanayinin gelişiminde öncü olarak çok önemli bir rol oynamıştır.

Sümerbank'ın faaliyetlerinde tekstil üretimi önde gelmekle birlikte bununla sınırlı kalmamıştır. Her biri birer simge haline gelen işletmelerinde çimento, selüloz, porselen, seramik, halı, ayakkabı, deri, kimya, gıda, orman

ürünleri gibi çok geniş bir yelpazede üretim yapmıştır.

Sümerbank fabrikaları ve bankacılık faaliyetleri halkta tasarruf bilincinin oluşmasını sağlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik kalkınmasında önemli görevler üstlenmiştir. Ülkemizde gerçek anlamda sanayileşmenin başlangıcı ve devletçiliğin simgesi olan, aynı zamanda *Sanayinin Okulu* olarak tanımlanan Sümerbank'ı bilmeden sanayi-

nin gelişimini ve nereden nereye gelindiğini anlamak mümkün değildir.

İnsan kaynağı yetiştirmeye verilen önemin bir göstergesi olarak Sümerbank, öğrencilere eğitimleri süresince burs destekleri sağlamış, orta ve yükseköğrenim düzeyindeki çok sayıda seçilmiş öğrenciyi verdiği burslarla yurt içinde ve yurt dışında okutmuştur. Öğrenciler, kendi fabrikalarındaki işçiler, mühendisler yurt dışı ve yurt içinde stajlara, eğitimlere gönderilmişlerdir. Ayrıca, fabrikaların bünyesinde açılan ilkokul, ortaokul ve çırak okulları eğitim ve öğretime verilen önemi göstermektedir.

Atatürk'ün bir ulusun gerçek anlamda kalınmasının, tam bağımsızlığının, refahının ve varlığını sürdürebilmesinin ancak ekonomik gelişme ile sağlanabileceğine olan inancı aşağıdaki sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde var olan büyük, küçük her çeşit sanayiye kuracağız ve işleteceğiz.

Bugünkü savaşlarımızın amacı, tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tamlığı ise ancak mali bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan mahrum olunca, o devletin bütün hayati kuruluşlarında bağımsızlık felce uğramıştır.

Bundan sonra pek önemli zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zafer süngü zaferleri değil, ekonomi ve bilim ve kültür zaferleri olacaktır.” (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2023)

Mustafa Kemal ATATÜRK Büyük Eseri Sümerbank'ı Neden ve Hangi Koşullar Altında Kurmuştur?

Türkiye, Cumhuriyetin ilk yıllarında XIX. yüzyıl Osmanlı döneminde olduğu gibi, Avrupa'ya bağımlı idi. Hammadde, pamuk, yün, saf yünü ve ipliği ihraç ediyor ve tekstil ihtiyacının büyük bir bölümünü (20.000 metrik ton) dışarıdan alıyordu; yerli üretim, ihtiyacın ancak 3,70 bin metrik tonunu karşılayabiliyordu (İnalçık, 2008, s. 151).

1921 yılında Sakarya Savaşı'nın askerleri için Anadolu halkından Ulusal vergi buyrukları ile çamaşırlık bez, kaput bezi, patiska, pamuk, yıkanmış ve yıkanmamış yün ve tiftik, elbiselik her türlü kışlık ve yazlık kumaşlar istenmişti. Anadolu'da tek bir dokuma fab-

rikası yoktu ve halktan istenen bu pamuk, yün ve tiftik gibi ham maddelerin dışındaki kumaşlar Avrupa'dan gelmekteydi. İş, gene el tezgâhlarına düşmüştü: Kurtuluş ordusunun giyeceğini yünden ve tiftikten onlar dokuyacaktı. Türk Halk Ordusu giysisiyle, çarığından kabalağına, endüstrisiz bir ülkenin yoksulluğuna en açık bir örnektir. Atatürk'ün devletçiliği bu savaştan ve yurdun temel gereklerinden doğuyordu. (Kansu, 1965, s.33).

Sümerbank'ın Kuruluş Süreci

Ülke sanayisinin şartlarının iyileştirilmesi, ekonominin yeniden yapılandırılması için Atatürk 17 Şubat 1923'te 1. İzmir İktisat Kongresi'ni toplamıştır (İnce vd., 2016, s. 22).

Kongrede alınan kararlar arasında bir sanayi ve bir ticaret bankasının kurulması ile bütün okullarda ekonomi eğitimine önem verilmesi vardı. 1924 yılında İş Bankası, 1925'te Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan dört sanayi işletmesini (Feshane, Hereke Yünlü ve İpekli Dokuma, Bakırköy Pamuklu Dokuma, Beykoz Deri ve Kundura) devralmış ve bu yapılanma Sümerbank'ın kurulmasını sağlayacak ilk zemini oluşturmuştur (İnce vd., 2016, s. 23).

03 Haziran 1933 tarih ve 2262 sayılı Kanun'la, 11 Temmuz 1933 tarihinde Büyük Önder Atatürk tarafından Sümerbank adı verilerek kurulan Sümerbank'a şu görevler verilmiştir (Cumhuriyetin 50. Yılında Sümerbank 1933-1973, 1973, s.3):

- 1) Devlet Sanayi Ofisi'nden devralacağı fabrikaları işletmek, özel sanayideki devlet katılımlarını Ticaret kanununa göre yönetmek,
- 2) Devlet sermayesi ile kurulacak bütün sanayi kuruluşlarının etüt ve projelerini hazırlamak, bunları kurmak ve yönetmek,
- 3) Kuruluşları veya genişletilmeleri yurt için ekonomik olarak verimli olan sanayi işlerine katılmak,
- 4) Yurda ve kendi fabrikalarına gerekli olan usta ve işçileri yetiştirmek için okullar açmak, yurtiçinde ve yurt dışında öğrenci okutmak,
- 5) Sanayi kuruluşlarına kredi açmak ve bankacılık işlerini yapmak,
- 6) Ulusal sanayinin gelişim önlemlerini ara-
mak ve bakanlıkça verilecek konular hakkında görüşlerini bildirmek.

Burslu Öğrencisinin Gözünden Sümerbank

Prof. Dr. Özlenen Erdem İşmal

Dokuz Eylül Ü. G.S.F. Moda Giyim Tasarımı Bölümü

"Sümerbank Bursa Merinos ve İzmir Sümerbank Basma Sanayi Fabrikaları'nda yaptığım sanayi stajlarımın yanı sıra mezuniyet sonrasında; Manisa Sümerbank Pamuklu Mensucat (1986-1989) ve İzmir Sümerbank Basma Sanayi Fabrikaları'nda (1989-1997) İşletme Mühendisi ve Basma İşletme Şefi olarak bu sistemli kurumsal organizasyonun bir mensubu olmaktan daima onur duydum. Sanayide geçen bu yıllar benim için adeta bir okul olmuş farklı bir bakış açısı kazandırmış ve akademik çalışma yaşamım üzerinde gerek eğitmen gerekse araştırmacı olarak çok önemli katkılar yapmıştır."

Üniversite lisans ve yüksek lisans eğitimi sürecinde bir Sümerbank burslusu olarak okumuş, Sümerbank Fabrikaları'ndaki çalışma sürecinde edindiği deneyimleri ışığında Sümerbank'ın kurumsal işleyişini değerlendirmiştir.

Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Cumhuriyet Özel Sayısı, 15-30.

Sümerbank'ın kuracağı sanayi işletmeleri öncelik sırası olarak şu şekilde sınıflandırılmıştır, (Cumhuriyetin 50. Yılında Sümerbank 1933-1973, 1973, s.3):

- 1) Ham maddesi yurtda bulunan ve üretimi tüketime yetmeyen sanayi,
- 2) Ham madde olarak ihraç edilen malları mamul veya yarı mamul hale getirerek değerlendiren ve sürümünü kolaylaştıran sanayi,
- 3) Mamulleri yurt içinde büyük oranda tüketilen, ham maddeleri henüz yurt içinde yetiştirilmemekle birlikte kurulmaları halinde ham maddelerinin de yurt içinde yetiştirilmesi mümkün olan sanayi,
- 4) Ham maddesi yurtda bulunmayan, sağlanması da mümkün olmayan ancak üretilmesinde önemli ölçüde yarar bulunan sanayi.

Sümerbank'ı tarihi kılan ilk vazifesi 1. Beş Yıllık Sanayi Planı'nı hayata geçirmesiydi. 1934'te uygulamaya konan bu planın ana hedef ve stratejisi ülkenin yerüstü kaynaklarını değerlendirerek ithalata konu olan özellikle şeker, dokuma ve kâğıt başta olmak üzere temel gereksinim maddelerinin yurt

içinde üretilmesi; yerel veya bölgesel, tarımsal üretime ve doğal kaynaklara dayalı sanayi üretim birimleri kurmak; kurulacak sanayi tesislerinin kuruluş yerlerinin ham madde ve işgücü kaynaklarına yakın olmasıydı (Koraltürk, 1997, s. 159).

Bu atılım hamlesinin ardından 1934'de İstanbul, Samsun, Mersin ve İzmir'de Yerli Mallar Pazarları açılmıştır (Koraltürk, 1997, s. 11). Bu pazarlar yerli üretim ve tüketimi teşvik etmek, Sümerbank ürünlerini halka daha iyi tanıtmak, satışları etkili bir şekilde gerçekleştirmek, tekstil ve giyim ürünlerini en uygun fiyatlarla tüketicilere sunmak gibi amaçlarla kurulmuşlardı.

Daha sonra Yerli Mallar Pazarı kapatılarak 1949 yılında Sümerbank Alım Satım Müessesesi kurulmuştur. Mağaza sayısı 3 ile başlayıp 1969 yılında 180'e, özelleştirme kararının alındığı 1987 yılında ise 500'e ulaşmıştır.

1936'da 2. Kalkınma Planında enerji, madencilik gibi temel sanayi alanlarına ağırlık verilmiştir (Koraltürk, 1997, s. 159).

İsmet İnönü'nün temalarıyla Sovyet Rusya'dan 8 milyon altın dolarlık kredi ve makine desteği hem Sümerbank'ın hem de 5 yıllık kalkınma planının can damarını oluşturmuş, pamuklu dokuma üretimiyle ilgilenen bir Sovyet heyeti altyapı ve üretime yönelik önerilerini paylaşmak için Türkiye'ye gelmiştir. Sanayi tesislerini kurmak ve projelendirmek için 160 Sovyet uzmanın görevlendirildiği *Türkstroy* adı verilen bir ajans kurularak 50 kişilik Türk grubu eğitim ve staj amacıyla Rusya'ya gönderilmiştir (İnce vd., 2016, s. 28).

Kansu'nun ifadesiyle, *Halkın Dokumacısı* Atatürk, 1933'te başlattığı bir devletçi hareketle üç büyük işe temel koymuş oluyordu (Kansu, 1965, s. 33):

1. Orta çağ lonca endüstrisi yerine çağdaş dokuma endüstrisini,
2. Açık Pazar yarı sömürge ekonomisi yerine kendine yeten bağımsızlık ekonomisini,
3. Yarı çıplak halkın kendi kaynaklarından giyinmesinin olanaklarını

Hızlı ve sistemli endüstrileşme amacıyla ortaya konan ilk Beş Yıllık Plan (1934-1938) çerçevesinde tekstil endüstrisine öncelik tanındı.

Kayseri ve Nazilli'de Sovyetler Birliği'nin sağladığı uzun vadeli kredi ile yeni teknolojiyi izleyen büyük pamuklu tekstil fabrikaları kuruldu.

1939'daki İkinci Beş Yıllık Plan çeşitli bölgelerde endüstri alt yapısını güçlendirmek amacını güdüyordu. Tekstil üzerinde özellikle duruluyordu. Bu yeni kurulan tesisler, memleket ihtiyacının yüzde 80'nini karşılıyor; yün ve pamuklu ithalatının yüzde 33'ten yüzde 18'e indiriyordu (İnalçık 2008, s. 152).

Sümerbank 17 Haziran 1938 tarihinde 3460 sayılı kanunla Kamu İktisadi Devlet Teşekkülü (KİT) haline getirilmiştir (Sümer Holding A.Ş., kuruluş ve tarihçe, 2023).

Sümerbank ilk kurulduğu yıllarda SB kısaltmasını amblem olarak kullanmış ve bu amblem zamanla anahtar şeklinin S ve B harfleri ile sembolize edildiği bir logoya dönüşmüştür. Kâğıt Müzesi Dokümantasyon Merkezi'nin arşivlerine göre bu logo Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikası'nın (SEKA) kurucusu Mehmet Ali Kâğıtçı tarafından tasarlanmıştır. 1943'te anahtar şeklindeki SB harfleri ve Sümer kelimesi Sümerbank ürünlerini iç ve dış piyasada tanıtmak ve taklitçiliği önlemek amacı ile marka olarak tescil edilmiştir.

1 Mart 1957 tarihinde Sümerbank'ın anahtar şeklindeki logosu standartlaştırılarak tüm Sümerbank kuruluşları tarafından kullanılmaya başlamıştır (Sümerbank Aylık Endüstri ve Kültür Dergisi, 1965'ten aktaran, Berk, 2016, s. 116).

Sümerbank'ın bir marka olarak tanıtım ve reklamlarında kullanılan afişler ilk afiş ve grafik tasarımcısı İhap Hulusi Görey tarafından hazırlanmıştır.

Sümerbank bir devlet girişimi olarak memleketinde endüstrileşmede öncülük rolünü benimseyerek tekstilde sermaye ve üretimde önder olacaktır. Amaç, ileri metotlarla çalış-

şan bir endüstri düzeyine erişmektir. 1929-1939 döneminde memleketin tekstil üretim kapasitesi iki misli arttı, bu oldukça yüksek bir artışıdır. Bununla birlikte, özel sektör hala büyük ölçüde geleneksel el sanatları düzeyinde kalmıştı. Tüm sanayide işgücü yüzde 3'ü geçmiyordu. Sümerbank programlarda pamuklu sanayisine öncelik vermiştir. Sonunda ithalat yüzde 37,5'ten yüzde 21,53'e inmiştir (İnalçık 2008, s. 152). 1950'lerde Sümerbank ve özel tekstil üretim ve girişi büyük gelişmeler göstermiştir (İnalçık 2008, s. 154).

1952 yılına gelindiğinde, Sümerbank'ın işletmeleri şunlardı; *Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları, İzmit Selüloz Sanayi Müesseseleri, Sivas ve Ankara Çimento Fabrikaları, Kütahya Keramik Fabrikası, Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Filyos Ateş Tuğlası Fabrikası, İzmit Klor ve Sudkostik Fabrikaları, Defterdar, Hereke, Bünyan Fabrikaları, Isparta Yün İpliği Fabrikası, Bursa Merinos Fabrikası, Bakırköy Fabrikası, Kayseri Bez Fabrikası, Ereğli Bez Fabrikası, Nazilli Basma Fabrikası, Malatya Bez Fabrikası, Adana Bez Fabrikası, Halkapınar Dokuma Fabrikası, Bursa Gemlik Suni İpek Fabrikası ve Kastamonu Kendir Soyma Fabrikası* (Koraltürk, 1997, s. 174).

Sümerbank Türkiye'de birçok ilklere imza atmıştır. Halk pek çok ilkle bir sanayi okulu ve sosyal devletin temsilcisi olan Sümerbank fabrikaları sayesinde tanışmıştır. Sümerbank çalışma yaşamındaki algıyı da değiştirerek fabrikalarda erkeklerle birlikte kadınların çalışmalarını ve üretimde aktif rol almalarını sağlamıştır.

Sendikal hakların düzenlenmesinde ve uygulanmasında da zamanın çok ötesinde bir yaklaşım sergilenmiştir.

Türk Tekstil Sanayisinin ve Tasarımın Gelişim Sürecinde Sümerbank'ın Etkisi

Kuruluşunun ilk yıllarında gücünü yerli sanayiden almayı hedefleyen genç Türkiye Cumhuriyeti'nde bir tekstil endüstrisinin kurulması öncelikli bir konu olarak ele alınmıştır (İnalçık 2008, s. 151).

Türkiye'nin bugün sahip olduğu dünya çapında güçlü ve modern tekstil sanayisinin temeli Sümerbank sayesinde atılmıştır. 16 Eylül 1935'te açılan Kayseri Bez Fabrikası ülkenin ilk entegre ve en büyük pamuklu işletmesidir.

Yeni açılan fabrikaların kuruluş yerlerinin

saptanması ise gelişigüzel olmamış, bölgelerin sosyoekonomik durumları, ulaşım olanakları, coğrafi konumu, su kaynaklarına, tarım alanlarına yakınlıkları, milli savunma gereklilikleri gibi pek çok durum dikkate alınarak ülke geneline yayılmasına özen gösterilmiştir. Fabrikalar kuruldukları illerde ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmış, diğer illerden ve Ege adalarından, Batı Trakya'dan ve Balkanlar'dan çalışmaya gelenler sayesinde nüfus artışı sağlanmıştır. Halkın ihtiyaçları ucuz ve kaliteli bir şekilde sağlanmıştır. Sümerbank fabrikalarının kuruldukları yerlerdeki halkın sosyal ve kültürel gelişimlerine de çok büyük olumlu etkileri olmuş ayrıca farklı bölgelerden insanların kaynaşması sağlanmıştır. Fabrikaların işçileri o yörenin insanları iken yönetici ve mühendisler diğer illerden tayinlerle gelmekteydi.

Sümerbank baskı fabrikalarının kurulması ile Türkiye'de tekstil baskıcılığı altın devrini yaşamaya başlamış, köylerden kentlere, giysiden ev tekstiline birçok alanda baskılı kumaşlar yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (İşmal ve Yıldırım, 2012, s. 77). Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası endüstriyel anlamda üretim yapan Türkiye'nin ilk modern baskı işletmesidir.

Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası

Nazilli Basma Fabrikası'ndan pek çok teknik eleman ve tasarımcı Sovyet Rusya'ya eğitime gönderilmiştir.

Sümerbank kültürü ve modası modern Türk ulusu inşası projesi içinde devlet politikası tarafından desteklenmiş, dönemin tasarımcıları ulus ve ulusal tasarım kimliğine dair sosyal hafızayı yansıtan çok sayıda tekstil deseni yaratmıştır (Himam ve Tekcan, 2014, s. 227). Basma kumaşların yanı sıra değerli yünlü kumaşlar da üretilmiştir.

Konfeksiyon sanayinin kuruluş ve gelişimine temel oluşturmak üzere 1970 yılında Sümerbank bünyesinde pilot konfeksiyon uygulamasına başlanarak bu proje 1972 yılında hayata geçirilmiştir.

Sümerbank fabrikaları zamanla tekstil tasarımcılarının eğitildiği meslek okullarına da dönüşmüştür. Cumhuriyet'in erken dönemlerindeki ekonomik koşullar Sümerbank tekstillerinde kullanılan ham madde, boyar madde ve kimyasal madde kullanımını belirlemenin yanı sıra Türk halkının giysi ile olan ilişkisini şekillendirmiştir. Guaj boya ile kağıt üzerine çizilen desenler üretim kapasitesine uygun olması için iki ila dört farklı renk kullanılarak tasarlanmıştır. Nazilli Basma Fabrikası'nda üretilen kumaşlarda seri üretim kapasitesi dahilindeki lineer geometrik kompozisyonlar ile Anadolu kültürünü temsil eden çiçekli ve folklorik desenler en belirleyici tasarım elemanları olmuştur. Sümerbank basma ve pazenlerinden dikilmiş tipik puanlı ve çizgi desenli pijamalar, okul önlükleri, elbiseler ve gömlekler bir dönemin standartlaşmış günlük giysilerini oluşturmuştur (Himam ve Pasin, 2011, s. 164).

1942 yılında Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası'nın bir çalışanı olan Müzeyyen Nalbantoğlu okuldan fabrikaya geçiş yaparak, ülkemizdeki ilk tekstil tasarımcısı olarak tarihe geçmiştir (Abirdân, 2018).

Sümerbank'ın Toplumdaki Eğitim, Sosyal ve Kültürel Etkileri

Sümerbank fabrikaları büyük ve ağaçlandırılmış gayet bakımlı, profesyonelce tasarlanmış yerleşkelerde sosyal tesisleri, kütüphaneleri, spor sahaları (futbol, basketbol, atletizm, voleybol, bisiklet, güreş, yüzme, boks, tenis) ve spor salonları, spor kulüpleri, sağlık birimleri, misafirhaneleri, lojmanları, sinema/tiyatro salonları, balo/toplantı salonları, kreşleri olacak şekilde sosyal ve kültürel ihtiyaçlar düşünülerek kurulmuşlardı. Kısa sürede büyük işler başararak Kurtuluş Savaşı'ndan çıkmış bir

toplumu bu sanayi kuruluşlarıyla, sosyal ve kültürel faaliyetlerle buluşturmanın büyük bir vizyon gerektirdiği açıktır.

Sümerbank mağazaları sadece kendi ürettiği tekstil, halı, porselen, ayakkabı gibi ürünleri değil özellikle ulaşılması güç ve alt yapısı yetersiz bölgelerde yaşayanların gaz, yağ, tuz gibi temel ihtiyaçlarını da satarak bir devlet hizmeti vermiştir.

Sümerbank fabrikaları sadece üretim odaklı değil aynı zamanda halkın sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlayan çok yönlü kuruluşlardı. Örneğin; Sümerbank fabrikalarında resim-heykel sergileri açılıyor, konserler veriliyor, öğlen molalarında dünya klasiklerinden müzikler dinletiliyordu, Türkiye'nin ilk modern baskı fabrikası olan Sümerbank Nazilli basma fabrikasında kurulmuş bir caz grubu vardı.

1937 yılında Nazilli Basma Fabrikası ile aynı gün açılışı yapılan *Fabrika Hastanesi* sadece çalışanlara değil tüm şehir ve çevresi için hizmet sunmuştur. 40 yataklı bir sağlık tesisi olarak açılan hastanede ameliyathane, doğum servisi, röntgen polikliniği, diş hekimliği birimi ve eczane bulunmaktaydı ve o tarihlerde yöre için bir kabus gibi olan sıtma salgını bu sayede yenilmişti (Abirdân, 2018).

Özelleştirme ve Kapatılma Süreci

1980'li yıllarda başlayan liberal ekonomi etkisiyle devletin eğitim, sağlık, adalet, güvenlik gibi temel hizmetleri yapması ve üretim gibi işlerin ise özel sektöre devredilmesi düşüncesi özelleştirme sürecini başlatmış, bu yaklaşım doğal olarak bir devlet kuruluşu olan Sümerbank'ı da etkilemiştir.

Sümerbank'ın KİT'lerin (Kamu İktisadi Teşebbüsü) özelleştirilmesi hakkındaki kanun çerçevesinde Bakanlar Kurulu'nun 11 Eylül 1987 tarihli kararı gereğince özelleştirilmesi ne karar verilmiştir.

1994-2013 yılları arasında kademeli olarak satış, devir ya da kapatma şeklinde üretimlerine son verilmiştir. Sümerbank'ın diğer sektörlerdeki özelleştirme faaliyetleri halen devam etmektedir.

Fabrika binalarının bazıları tamamen yıkılmış, bazıları ise yeniden düzenlenerek müze, eğitim kampüsü, park gibi farklı şekillerde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak başta ilk modern endüstriyel baskı işletmemiz Nazilli Basma Fabrikası olmak üzere, İzmir Basma Sanayi Fabrikası gibi bazı fabrikalarda tarihe saygıyla bağdaşmayan görüntüler sergilenecek, bir kısım makineler, eşyalar, bilgiler, belgeler yeterince korunamamış ve çöp haline gelmişlerdir.

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk bağımsızlığın ancak ekonomik kalkınma ile sağlanabileceği düşüncesiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ekonomik kalkınma ve sanayi hamlesi olarak Sümerbank'ı kurmuştur.

Sümerbank yerleşkelerinde yarattığı ortam sayesinde ekonomik ve insani gelişim birbirine paralel olarak gitmiştir. Çalışanlarının kurdukları tiyatro ve müzik grupları, fabrikaların salonlarında sergilenen tiyatrolar, konserler, atölyelerinde yapılan resim, heykel, tasarım çalışmaları, sanat okulları ile yapılan işbirlikleri gibi etkinliklerin hem insanı hem üretimi zenginleştirici etkileri ve kültürel gelişime katkıları yadsınamaz.

Sümerbank, eğer istenilirse inanç ve kararlılıkla nelerin yoktan var edilebileceğinin somut bir göstergesidir ve özellikle gençlerimize örnek olmalıdır. Büyük Atatürk'ün ülkemiz için yaptığı her şeyin çok iyi anlaşılması, emanetlerinin değerinin bilinmesi, korunması ve sahip çıkılması en önemli vatan-daşlık görevlerimizdendir.

BİZ SÜMERBANKLIYIZ

 Nemika TUĞCU
Öykücü

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, gelenekselle modern birleştirme, yeni bir çağdaş toplum kurma projesinin hayata geçirildiği kurumlardır Sümerbank fabrikaları.

Babam, Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası'nın muhasebe bölümünde çalışıyordu. Biz de Sümer Mahallesi'nde, fabrika lojmanlarında oturuyorduk. Kentin her yerinden görülen en güzel manzara, doruğundan kar eksilmeyen Erciyes Dağı'ydı.

Okulumuzun adı Sümer İlkokulu'ydu. Aynı mahallede, aynı sokakta, bazen de aynı apartmanda oturan arkadaşlarımızla, kırılık bir alandan geçip, yürüyerek giderdik okulumuza. Başöğretmenimiz de öğretmenlerimizden çoğu da mahallemizde oturuyordu.

Sümer Mahallesi'nde işçi ve memur aileleriyle teknik personel ve yöneticiler için yapılmış lojmanların yanı sıra başka kentlerden fabrikada çalışmaya gelen gençlerin kaldığı 500 yatak kapasiteli "Bekâr Apartmanı" adı verilen bir blok vardı. Bu yapının bir bölümünde 2 gün fabrikadaki atölyelerden birinde çalışması karşılığında cezasından 1 gün düşülen hükümlüler kalırdı.

Kimimizin babası işçi, kimimizin memur ya da yöneticiydi ama bu, arkadaşlıklarımızı hiç etkilemezdi. Irk, dil, din, milliyet, sınıf kavramlarını, ayrımcılığı bilmiyorduk. Aynı okulda okuduğumuz, aynı mahallede yaşadığımız için bizler arkadaş olmuştuk ama arkadaşlarımızın anneleri ve babaları da zamanla iyi komşu, iyi arkadaş oldular. Bazıları da yaşamlarının sonuna dek sürecektir dostluklar kurmayı başardılar.

"Maşala"da Sebze Yetiştirmeyi Öğreniyorum

Üç katlı 6 daireli, kutu gibi küçük taş evlerde oturuyorduk. Her evin bahçesinde küçük çapta tarım yapabilmek için, örneğin sebze yetiştirmek için setlerle ayrılmış toprak parçaları vardı. "Maşala" deniyordu bunlara. Soğan, patates, fasulye, domates, kabak ekilirdi o bahçelere. Bizim de maşalamız vardı. Sabah, güneş biraz yükseldikten sonra sebzeleri sulamak için bahçeye çıkar, fasulyelerin,

*11 Kasım 1934, Cumhuriyet Gazetesi, Sümerbank sergisi

kabakların boy atmasını, domateslerin günden güne kızarmasını izlerdim.

Toprağı, çiçekleri, ağaçları, börtü böceği çocukluğumda tanıdım ve sevdim, Sümer Mahallemizde.

Oturduğumuz lojmanların bahçelerinde bizim de komşularımızın da kümeslerimiz vardı. Tavuk nasıl yetiştirilir, hayvanlara nasıl bakılır, kümes nasıl temizlenir, kentin yerlisi komşularımızdan öğrendik.

Komşuluk, yoldaşlık nedir, nasıl oluşur, Türkiye'nin dört bir yanından gelen insanlar bu çorak, kurak Anadolu kentinde nasıl birbirlerine sımsıkı sarılırlar, akrabadan ileri ömür boyu dostluklar nasıl oluşur? Malatya'dan, Sivas'tan, Adana, Antalya, Mersin, Ankara ve İstanbul'dan çalışmak için Kayseri Bez Fabrikası'na gelen ailelerin hepsi gurbetteydi. Biz de gurbetteydik. Ama yıllar içinde dostluklarımız pekişti.

Okullar tatil olup, İstanbul'a geldiğimizde, neden Kayseri'de oturuyorsunuz, diye soranları "Biz Sümerbanklıyız, fabrikamız Kayseri'de," diye yanıtlardık; öylesine benimsemiştik. İki kentliydik biz.

Sümer Sineması

Fabrikamızın ana kapısının girişinden yemekhanelere, atölyelere, sinema salonuna, büyük havuza giden yolun iki yanında çam ağaçları, diplerinde de güller ve menekşeler vardı. Yol önce bizi çevresinde rengârenk kokulu güller olan küçük havuza götürürdü. Sıcak yaz günlerinde fısıkiyesine avuçlarımızı

açıp serinlediğimiz küçük havuzun çevresine dinlenmek için ahşap sıralar konulmuştu.

Fabrikamızın haftada iki gün yerli, iki gün de yabancı filmleri izleyebildiğimiz büyük bir sinema salonunda film gösterilirdi. Bazı geceler ablamla sinemaya gider, film seyreder, saat 22.00 civarında yürüyerek eve dönerdik. Sinemamız evlerimize uzak değildi. Çocukluğumda, hatta ilkençliğimde gece ya da gündüz polisiye bir olay olduğunu anımsamıyorum. Sanki her çeşit olumsuzluktan yalıtılmış bir cennet adasında yaşıyorduk.

Anadolu'ya turne yapan tiyatroları, yılda bir iki kez gelen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nı da aynı salonda izledik.

Spor Kompleksi

Kayseri, Sümer Bez Fabrikası'nın Sümerspor adında bir futbol takımı vardı. Kapalı tribünü de olan 1000 kişilik futbol sahasında futbol karşılaşmaları, resmi bayramlarda ise gösteriler yapılırdı.

Denizi Olmayan Bir Kentte Yüzme Yarışları

Fabrikanın yarı olimpik yüzme havuzuna fabrika çalışanları, çocukları ve fabrika dışından da yüzmek isteyen Kayserili gençler, çok küçük bir ücret karşılığında girebilirlerdi.

Kent insanının da yararlanabildiği bu havuzda yüzme yarışları yapılır, Sümer Mahallesi gençleri ile dışardan gelenler arasında çok çekişmeli karşılaşmalar yapılırdı.

Hafta Sonları Caz ve Dans

Yüzme yarışlarının yapıldığı havuzumuzda hafta sonları cazlı, danslı, yemekli, içkili eğlenceler düzenlenirdi. Havuzun kenarına masalar konur, aileler yaz günleri serinlemek için havuzbaşına giderler, yemeklerini orada yerlerdi. Fabrika çalışanlarından oluşan minik bir orkestra, o dönemin popüler parçalarını çalardı.

Kıyafet Baloları

Yılda bir kez düzenlenen kıyafet balosuna anne ve babalarımız katılırdı. Kadınlar seçtikleri kıyafeti kendileri diker, sürpriz olması için birbirlerine bile söylemezlerdi. Çocukluğumdan anımsadığım, annemin sultan, babamın da korsan kıyafetine girdiği baloydu.

Bozkırın ortasında kurulmuş, kent merkezine biraz uzak olan fabrikada çalışanlar için konutlar, tenis kortları, voleybol ve basketbol sahaları, kreş, işçi ve memurlar için "lokal" adı verilen, bugün "kafe" dediğimiz, çay kahve içilen, sohbet edilen yerler vardı. Fabrikanın birkaç yataklı revirinde göz, kulak-burun-boğaz, iç hastalıkları doktorları ve bir operatörden oluşan sağlıkçılar hastalara bakar, gerektiğinde ameliyatlar yapıldı.

Özellikle köylerden gelen gençlerin eğitildiği çırak okulları, okuma yazmanın yanı sıra bir yıl teorik, bir yıl da pratik eğitim vererek, fabrikaya işçi yetiştirdi. Sümerbank fabrikaları iş alanları açarak böylece teknik işçi ihtiyacını karşılamış oluyordu.

Sümerbank Bir Rüyaydı

Kayseri Sümer Bez Fabrikası yeni açıldığı yıllardan itibaren eğitim, sağlık, sportif ve kültürel etkinliklere önem vermiş. Futbol, tenis, boks, eskrim, atletizm sahaları açılmış, jimnastik alanı, atlı spor için de engelli bir koşu yeri yapılmış.

Biz Sümerbanklılar kültür ve sanat etkinliklerinden hiç yoksun kalmadık. Fabrika-

nın çok büyük bir kütüphanesi vardı. Varlık Yayınları'nın kitaplarıyla ilk orada tanıştım. Romanlar, tarih kitapları, araştırma kitapları ve teknik bilgiler içeren kitaplar vardı kütüphanede. Suna Kan'ı ilk kez Kayseri'de, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ile fabrikanın salonunda izlemiştik. Salon doluydu ve pek çok kişi konseri ayakta dinledi.

O dönemin ünlü türkücülere, şarkıcuları zaman zaman bizim kentimize yollarını düşürür, müzik ziyafeti çekerlerdi. Kent merkezindeki kitapçı yeni basılan şiir, roman, öykü kitaplarını hemen getirirdi. Fabrikamız elektriğini kendi ürettiği için hiç kesinti olmazdı. Bizler o yıllarda kaloriferli okullarda eğitim gördük.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, gelenekselle modern birleştirme, yeni bir çağdaş toplum kurma projesinin hayata geçirildiği kurumlardır Sümerbank fabrikaları.

Kayseri Bez Fabrikası yerleşkesi fabrika binaları, çalışanları için yaptığı lojmanlar, spor kompleksi, ilkokulu, daha sonra Sümer Ortaokulu ve Sümer Lisesi ile kent içinde yeni bir kentleşme modeli oluşturmuş.

Bugün artık binaları bile yıkılmış, yok edilmiş Sümerbank fabrikalarından biri de Kayseri Bez Fabrikasıdır. Çengelköylü bir ailenin çocuğu olarak 1946'da Kayseri'de doğdum ve 16 yaşına dek burada okudum, yaşadım. Bozkırın orta yerinde binbir emekle, özveriyle kurulan Kayseri Bez Fabrikası'nın ülke ekonomisine katkısı çok büyük olmuş. Benim yaşamıma, kişisel tarihime katkısı da büyük oldu. Taşra okulunun "rahle-i tedrisinden" de geçmiş oldum. İyi ki Kayseri'de doğmuşum, Sümer Mahallesi'nde yaşamışım.

Evet, Sümerbank bir rüyaydı...

NEDEN Mİ AYDINLANMA?

Ataol BEHRAMOĞLU

*Sosyal anlamıyla aydınlanma, insanın kendini toplumsal bir varlık olarak algılamaya başlaması demektir...
Bilimsel alanda aydınlanmaya koşut olarak ilerleyen heyecan verici bir başka aydınlanma sürecidir bu...*

Bana sorarsanız sosyal olduğu kadar da felsefe alanının bir sorusu bu.

Ya da sosyal, felsefi, biyolojik vb. bütün yönleriyle, nedir insan, neden insanız, nasıl insan oluruz, gibi pek çok soruyu tetikleyen temel bir soru...

Ateşi büyük olasılıkla bir rastlantıyla keşfeden insanın, bu keşifle her anlamda aydınlanmaya başladığını, ya da aydınlanma yönünde büyük bir adım attığını sanırım söyleyebiliriz...

Öncesinde ve sonrasında başka keşiflerle birlikte, aydınlanma olgusu durmaksızın ilerleyen ve ilerlemekte olan bir süreçtir.

Başlangıçta iki olgu vardı: Zorunluluk ve rastlantı...

Bütün keşifler bir zorunluluğun ve buna eşlik eden mutlu rastlantıların sonucudur...

Fakat bugün artık zorunlulukların ve rastlan-

tıların ötesinde, aydınlanma süreci daha çok bir araştırma, bilinçli bir arayış olgusudur.

Ölümcül bir hastalığa çare bulmak için laboratuvarında araştırmalar yapan bilim insanı, bir zorunluluğun gereğini yerine getirmektedir.

Bu araştırma sırasında ona rastlantılar da yardım edebilir...

Fakat hiç beklenmedik, umulmadık, öngörülmedik bir buluşun ip uçları da yine bu araştırma sırasında ortaya çıkabilir...

Çünkü aydınlanma, aynı zamanda sürprizlerle dolu bir süreçtir...

Sosyal anlamıyla aydınlanma, insanın kendini toplumsal bir varlık olarak algılamaya başlaması demektir...

Bilimsel alanda aydınlanmaya koşut olarak ilerleyen heyecan verici bir başka aydınlanma sürecidir bu...

Sürü mensubu olmaktan çıkarak farklı bir toplumsal varlık olma bilincine doğru yol alış... Başkaca canlı sürülerinden farklılıklarını algılamaya başlayış...

Onu bütün öteki canlı türlerinden ayıran muazzam bir fark olarak düşünme yetisi ve bu yetinin giderek gelişmesi...

"Düşünüyorum öyleyse varım" özdeyişini, **"insanım çünkü düşünüyorum"**a dönüştürebiliriz.

Düşünüyorum çünkü insanım değil, insanım çünkü düşünüyorum...

Yani, insan olduğum için düşünmüyorum (bu zaten bir sonuçtur!), düşündüğüm için insanım...

Bu saptamadan çıkarılacak sonuç, insanın düşünmeyi değil düşünmenin insanı yarattığıdır...

Sürü mensubu olmadığının farkına varan insan bu farklılık bilincinin sonucunda, mensubu olduğu bu farklı toplumun yapısı üzerinde düşünmeye başlıyor...

Koşullarda onu bu konuda düşünmeye zorluyor. Sosyal anlamıyla aydınlanma kavramı bu demektir:

Toplum, toplumsal ilişkiler, ödevler ve haklar, sorumluluklar vb. üzerinde düşünmek, kurallar oluşturmak...

Antik Yunan felsefesinin vardığı sonuçlar (felsefi anlam önde olmak üzere), bu alanda da ilk büyük aşamadır.

Platon'un Devlet'i sosyal alanda aydınlanma olgusunun en büyük ürünlerinden sanırım ilkidir.

Yine sosyal alanda ikinci büyük aşama, "aydınlanma" kavramının adını da borçlu olduğumuz XVII.-XVIII. Yüzyıl Fransız aydınlanmasıdır.

Burada bence birbirine karıştırılmaması gereken, aydınlanma olgusunun sosyal ve felsefi alanlarıdır.

Antik Yunan aydınlanması daha çok felsefi alandadır.

Fransız aydınlanmasında ise ağırlık toplumsal alandadır.

Toplumsal anlamıyla aydınlanma düşüncesinin sonraki aşamalarındaki en büyük adımları arasında Kant ve Marks'ın öne çıktığını düşünüyorum...

Demokrasi, insan hakları, sosyalizm vb. kavramlar ve olgular toplumsal anlamıyla aydınlanmanın, insana bugünkü toplumsal kimliğini kazandıran büyük aşamalarıdır.

Felsefi anlamıyla aydınlanma, birey olarak insan tekinin kendi öz varlığını, ben'liğini, bütünüyle yaşam ve ölüm olgularını kavramaya çalışma süreçleri demektir...

Kimim, neyim, var oluşumun bir anlamı var mı, varsa nedir, böyle bir anlam yoksa niye varım, ölüm büsbütün yok oluş mudur, evren niye var, vb. çoğu kez sancılı sorulara yanıt arama çabasıdır.

Aydınlanma kavramının denebilir ki en "spekülatif", öznel; kişiye, topluma, ülkeye, döneme göre değişiklikler gösteren alanı da bu alandır.

Bilimsel ve toplumsal alanlarda aydınlanma olgusunun, bilimsel, mantıksal, kamusal kuralları, uyulması gereken etik ölçüleri, gereklikleri, zorunlulukları olması doğaldır. Felsefi anlamda aydınlanmanın da benzer kural ve ölçülerle, belki sınırlanması değil, fakat dengelenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Herhangi bir bilimsel olguyu, örneğin evrim kuramını kabul etmeyebilirsiniz. Kişisel olarak buna hakkınız vardır. Bu sizin kendi kişisel varoluşunuz konusundaki inancınızdır. Yanlış da olsa, sizi, sizin kişisel varoluşunuzu ilgilendiren kanaatinizdir. Fakat bilimsel olmayan bir inanışı kamusal alana taşıdığınızda toplumsal anlamda yanlış bir şey yapıyor, daha ileri aşamalarda da bir suç işliyorsunuz demektir.

Tıpkı bunun gibi, yüzyıllardır sınanarak gelmiş etik değerlere karşı inanışlar da kişisel kanaat olarak kaldığında yanlış bir düşünceye sahipsiniz demektir.

Bunu uygulama ya da uygulatmaya kalktığınızda ise suç işlemiş olursunuz.

Aşırı bir örnek olarak, sizin gibi düşünmeyenlerin öldürülmesi gerektiği gibi etik olmayan bir düşünceye sahip olmanız sizin kendi sorunuzdur.

Fakat böyle bir düşüncenin dar ya da geniş bir toplumsal alanda savunulması, kışkırtılıp desteklenmesi ise kuşkusuz ki kınama ve ceza gerektiren bir suç, uygulanması ise cınayet suçudur.

Sonuç olarak bilimsel, toplumsal ve felsefi anlamıyla aydınlanma, bütün bu alanlarda insan olmamız demektir.

İnsan türünü bütün öteki canlı türlerinden ayıran özelliği, aydınlanma olgusunun hem yaratıcısı hem sonucu olmasıdır.

Neden mi aydınlanma?

Çünkü insanız.

Neden mi daha çok aydınlanma?

Çünkü daha çok insan olmamız gerekiyor...

PROF. DR. ZAFER GENÇAYDIN ÖDÜNSÜZ BİR AYDINLANMA SAVAŞÇISI

Prof. Dr. İsmail ATEŞ

Hacettepe Üniversitesi, G.S.F.,
Resim Anasanat Dalı

“Entelektüel yoğunluğu yüksek, soylu ve kendi türünde benzersiz resimlerin” yaratıcısı Zafer Gençaydın, dünyanın her yerindeki insanı derinden kavrayabilen güçlü ve diri bir sanatın yaratıcısıdır.

3 Mayıs 2024'te aramızdan ayrılan, hocam ve ustam Prof. Zafer Gençaydın, resimlerinde cesur, dolaysız ve anlatımcı tavrıyla belleklere kazındı. Yalnızca düşüncele-
rindeki açık sözlülüğü ile kalmayıp, resimle-
rinde, yazılarında, derslerinde, konuşma ve
konferanslarındaki düzeyliliği, çağdaşlığı ve
'Atatürk Devrimlerini' savunan tutarlılığı ile
bir bilge sanatçı olarak daima anılacaktır.
Gençaydın'ın Atatürk'e ve Cumhuriyet Devri-
minin kazanımlarına olan bağlılığı, O'nu ken-
di kuşağı içinde ayrı bir konuma yükseltir.

Atatürk'ün “sanatçı, uzun ceht ve çabadan
sonra alnında ışığı ilk hisseden kişidir”, “bir
ulus ki resim yapmaz, bir ulus ki heykel yap-
maz, bir ulus ki fennin gereklerini yerine
getirmez, itiraf edelim ki o ulusun ilerleme
yolunda yeri yoktur” gibi tarihi özdeyişlerin-

den ders ve konferanslarında mutlaka yer
verir ve yüksek hitabet gücüyle büyük yankı
uyandırır.

Gençaydın, çocukluk yıllarında annesinin
duyarlılığından ve çizim yeteneğinden etki-
lenir. Fakat, sanat ortamıyla tanışması Ak-
çadağ İlköğretmen Okulu'nda başlar. “Köy
Enstitüsü” geleneğinin devamı olan bu oku-
lun eğitim programları içerisinde sanat ve iş
eğitimi derslerinin ayrı bir yeri vardır. Fran-
sız izlenimcilerine ve Cezanne'a hayranlık
duyar. Öğretmen okulunu bitirdikten son-
ra, henüz 18 yaşındayken üç yıl Adapazarı
– Akyazı – Güvençler köyünde öğretmenlik
yapar. 27 Mayıs 1960 Askeri müdahalesinin
geçici kararı gereğince köy öğretmenlerine

muhtarlık görevi de verilmiştir. Gençaydın'ın "sanat tutkusunu" ve kendini geliştirme arzusu, onu 1962'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne yönlendirir. Gazi'de Refik Epikman ve Adnan Turani'nin öğrencisi olur.

1971 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı "Yurtdışı Doktora ve İhtisas Öğrenimi Sınavı"nı kazandıktan sonra Berlin Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda Prof. Jaenisch ve Prof. Ackermann'ın atölyelerinde eğitim görür. Sanatçı o yıllarda Gustav Mahler'in müziğine hayran; Brecht, Kafka, Sartre, Camus, Erich Fromm, Nietzsche, Freud ve Adler okur. Sanat Psikolojisi ve Sanat Sosyolojisine ilgi duyar ve atölye derslerinin yanı sıra bu derslere de katılır. 1976'da Berlin (Tegeler Musikladen) de ikinci kişisel sergisini açar. Sınırlı boş zamanlarında Berlin'deki "Türkiye Bilim Teknoloji ve Araştırma Merkezi"nde gönüllü olarak çalışır. 1978'de Türkiye ve Almanya'da yapılan Türk işçi çocuklarına yönelik "eğitim kongresi"ne rapor hazırlar.

Gençaydın'ın Berlin'deki sınıf arkadaşlarının bir kısmı bugün dünyaca ünlü; Reiner Fetting, Barbara Heinisch, Salomé, Wolfgang Isle, Elwira Bach gibi sanatçılardır. Birlikte "Ara Ara" grubunu kurarlar. Grubun isim babası ve faal üyelerinden biridir Gençaydın. Resimlerinde kullandığı parlak renkler ve kaligrafiyi anımsatan çalak fırça anlayışı ayırt edici özelliğidir. Grup arkadaşları, onun parlak ve şiddetli renk zıtlıklarına dayalı soyutlamalarını: "Akdeniz insanına özgü", sıcak ve coşkulu resimler olarak tanımlarlar.

"Ara Ara" grubu üyelerinin sanat görüşü; sanatçının sürekli arayış içinde olması yaşamsal önem taşır. Yüzlerce yıl tekrarlanarak tüketilen geleneksel biçimlendirmelerin ötesinde ve çağın gereksinimlerine uygun tavrı geliştirmek ve yeni olanı keşfetmek yönündedir. Bu sanatçıların çoğu soyut ifadeci veya soyutlamacı bir "resim dili"ni benimserler. Grup üyeleri, Berlin'de periyodik olarak

düzenlenen FBK (Freie Berliner Kunstausstellung- Berlin Serbest Sanat Sergisi) etkinliklerine katılırlar. Gençaydın, Alman Sanatçılar Birliği tarafından 1976 ve 1977 yıllarında München'teki "Haus der Kunst" jüri sergilerine önerilir ve her iki sergide de resimleri satılır.

Gençaydın'ın resimleri için "dışavurumcu", "yeni dışavurumcu", "soyut", "lirik soyut", "soyutlama" kavramları kullanılır. Fakat onun resmi gerçekte somut ile soyutun 'birarada'lığından oluşur. Somutluk; sanatçının temel ilgi odağı olan, doğa ve insan gerçeğinden kaynaklanır. Genellikle doğadan, nesneden ve insandan yola çıkarak kompozisyonlarını düzenler. Resimlerindeki nesneler ve figürler kendilerini hemencecik ele vermezler ve bazen hiç tanınmasalar da gerçektirler. Bir nes-

nenin ya da doğanın fiziki görüntüsünü resmetmek ona anlamsız gelir. Daha çok görüntünün altında yatan gerçektir onu ilgilendiren. Bir başka deyişle nesnelerin iç yüzü, gözle görünmeyen yanı ilgilendirir onu. Sanatçı: "Bir ağacın algılayabildiğimiz görüntüsü mü? Dal ve yaprakları mıdır gerçek olan, yoksa onun bitkisel hücre yapısı mı? Bir ağacın yapısal yaşamının bilinmesi, dış görüntüsünün bilinmesinden daha az mı önemli? Dış görüntüyü böcekler de algılayabilirler. Ama ancak insan düşüncesidir ağacı imgeleştirebilen. Gerçekleri görüntülerinden soyutlamak özü değiştirmek demek değildir. Tersine ayrıntıdan ayıklamak, karmaşadan kurtarmak demektir. Bu nedenle, gerçeği soyut öğelerle yansıtmaya ve özüne inmeye çalışıyorum. Picasso'nun "Ağlayan Kadın"ındaki eleme ya da Goya'nın "Kurşuna Dizilenler"indeki dehşeti, hiçbir fotoğrafın o denli güçlü olarak yansıtabileceğini düşünemiyorum" der.

Gençaydın 1977'de Berlin Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Senatosu tarafından "Meisterschüler" (sanatta uzmanlık derecesi) ünvanını alır. 1977-1978 yılları arasında aynı okulun Görsel İletişim Bölümü'nde "Film Yapısının Temelleri- Resim- Ses İlişkileri" seminerlerine katılır.

**"Sanat eğitimi"
özgürleşme eğitimidir;
çünkü sanatın doğası
insanın düşüncesine,
hayal dünyasına
ambargo koymayan,
sansür uygulamayan bir
özgürlük ister.**

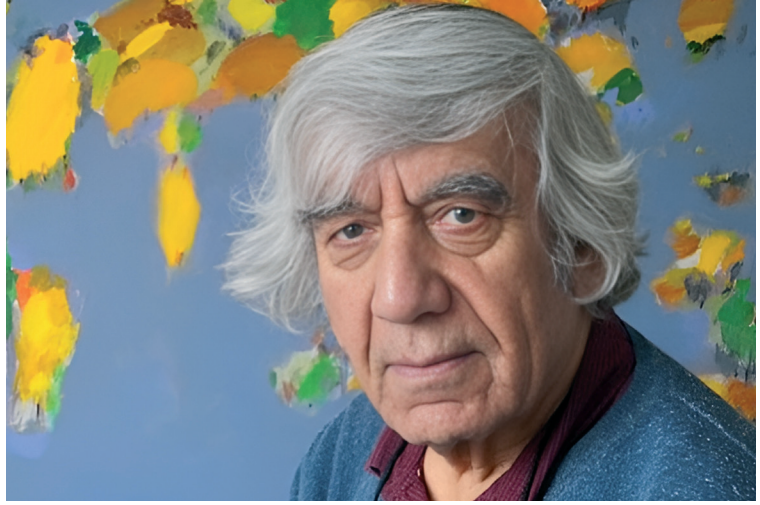
Eş zamanlı olarak, 1976-1978 yılları arasında Schöneberger Volkschhochschule'de "Video Bantları Üzerine Sanat" konulu dersleri izler ve uygulamalar yapar. Böylece, hem "yedinci sanat" hakkında, hem de sonraki yılların sanatında önemli yer tutacak olan "video sanatı" hakkında ilk elden bilgiye ulaşır ve deneyler gerçekleştirir.

Sanatçı, 1978 yılında Türkiye'ye döner. Bir zamanlar eğitim gördüğü, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim- İş Bölümü'ne öğretmen olarak atanmıştır. Gençaydın'ın ülkesine dönüşü de herkesten farklı olur: Üç büyük dosya dolusu desen ve grafik çalışması ile tümü bir metrenin üzerinde, bir kısmı 150x200 cm. boyutlarında elli beş tuval vardır beraberinde. Sanatçının belki de en verimli dönemine ait olan dışavurumcu anlatım yüklü, yalın ve anıtsal etkili bu yapıtların hemen hemen tümü bugün Türkiye'deki çeşitli müze ve koleksiyonlara dağılmış durumdadır.

1980'li yıllarda, Gençaydın, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kuruluşunda ders programlarının dünya sanat fakülteleri ile kıyaslanarak oluşturulmasından tutun da bir sanat öğrencisinin gereksinim duyduğu "fiziki alanın" metreküp olarak hesaplanmasına kadar birçok konuda, özverili bir biçimde emek verir. Öğretim üyeliğinin yanı sıra, 1994 ile 2000 yıllarında iki dönem fakülte dekanlığı yapar. Gençaydın, teknolojinin insanlara ve topluma konfor sağlamakla birlikte çok fazla şeyi götürmesinin yanlış organize edilmesinden kaynaklandığını vurgular. *"Teknoloji ve insan karşıtlığının dengelenmesi sorunu çağımızın en can alıcı sorunlarından birisi"* olarak görür. Bu bağlamda, teknolojiyi üreten insanın *"duyarlılık eğitimi"*nin önemi anlaşılmaktadır. Sanatçı, her fırsatta sanat eğitiminin sadece sanatçı yetiştirmek için değil, *"insanın sanat yoluyla eğitilmesi"* için gerekli olduğunu vurgular. *"Sanat eğitimi" özgürleşme eğitimidir; çünkü sanatın doğası insanın düşüncesine, hayal dünyasına ambargo koymayan, sansür uygulamayan bir özgürlük ister. O halde, özgür insan yetiştirmenin en ekonomik ve kısa yolu sanat eğitiminden geçmektedir. Sanatın, "sezgi" nedeniyle bilime de öncülük yaptığını biliyoruz; çünkü özgür düşünce, üstün sezgisel güç, her şeyin itici gücüdür. Bundan 150 yıl önce Jules Verne "Ay'a Seyahat" i yazdığı zaman alay konusu olmuştur. Sanat eğitimi aynı zamanda ahlak eğitimi ile de ilgilidir. "İnsanın ruhu, insanın duyguları hazla (sanattan kaynaklanan estetik haz) beslendiği zaman kötülük düşünmez" der.*

Gençaydın, bir tür “resimsel yazı” dili geliştirmiştir bir sanatçı sanatçı. O’nun spontan ve hızlı çalışma yöntemi ilk karşılaşma anında izleyiciyi konunun özüne çeker. “Devingen yaşam kesitleri, zıt renklerin karşıt etkileri ile iç gerilimi yükseltirken, çevreyi saran renk tonlarının yumuşak geçişleri, konuyu dingin ve dengeli anlatıma ulaştırmaktadır.” Gençaydın’ın sanatı için doğa nesnesi çıkış

noktası olmasına karşın, resmini yapmaya başlar başlamaz zihninde soyutlar onu. Simultane çeviri yapar gibi, doğa nesnesini sanat formuna dönüştürür. Kalabalık içerisinde yürürken bile sel gibi akan insanları bir nevi “lekeler düzeni” olarak gördüğünü söyler sanatçı.

Gençaydın’ın resimlerini, “dünyayla uzlaşmıyor olmanın gizli günlükleri” olarak niteleyen İnci Aral, 1983’te Ankara Kibele Sanat Galerisi’nde açılan sergiyi izledikten sonra: “Kendini ele vermemek için sakınık duran; ama aynı zamanda bağırarak kendine çağırarak bir hırçınlıkla dolu hem çekici hem itici olabilen bu resimlerle ilişki kurabilmek amacıyla, onları kendim için yeniden yaratmayı deniyorum: uzun uzun dolaşıyorum üzerlerinde - Akira Kurasowa’nın 1990 tarihli *Düşler* filminde Van Gogh (oyuncu Martin Scorsese) son resmi ‘Buğday Tarlası’ tablosu içinde dolaşır. - Yollar yürüyor, bayırlar aşıyor, ırmak boylarında geziniyorum. Bir ağaç yapraklarını döküyor içime. Sarı bir çiçek açıyor zamansız. Bir tel ses veriyor incecik. Bir bulut çabucak biçim değiştiriyor. Beklenmedik bir yağmur başlıyor. Koşuyorum...” diye sürdürdüğü yazısında izleyici – sanat yapıtı özdeşleşmesinin ilginç bir örneğini ortaya koyar. Aral, aynı yazının devamında, romancı kimliğinden bir parça sıyrılarak sergideki resimlere ilişkin nesnel bir değerlendirme yapmayı da dener: “İnsanın doğadaki benzersiz uyuma katılmak için duyduğu güçlü istek acı dolu bir uyumsuzluğa dönüşebilir her zaman. Zafer Gençaydın, bilgece bu dönüşüm anını yakalayabiliyor işte. Bunu yaparken olabildiğince yerel bir tavır takınıyor. Canlılığıyla, sıcaklığıyla, dokusuyla, ayrıntısıyla, tuval üzerinde oluşturduğu dramın dozuyla,

güncelliğiyle yerli onun resmi; ama aynı zamanda çağdaş da insanı kavrayış ve özgünlüğüyle.”

Hareket noktası ‘insan – doğa – yaşam’ olan Gençaydın’ın resimleri son tahlilde doğa biçimlerinin sanat biçimlerine tercüme edildiği renk ve organik biçim ilişkilerinin ön plana çıktığı, dolayısıyla da ırk, eğitim ve kültür farklarından bağımsız olarak, “insanın temel güdülerine” yönelen soyutlamacı veya soyut sanat kategorileri içinde konumlandırılabilir. Soyut resim, bir yandan çağdaş yaşamın maddi unsurlara daha fazla ağırlık veren yönüne karşı ortak bir panzehir oluştururken, diğer yandan da farklı yapıdaki insanların iletişim kurabilecekleri ortak bir dil, evrensel bir ifade tarzı oluşturmaktadır.

Gençaydın’ın sanatı ile örtüşen bu ortak ifade biçiminin “teknoloji ve insan karşıtlığının dengelenmesi” bakımından, kaçınılmaz bir şekilde yaşamın bütün alanlarına etki etmiş olan makinalaşmaya, bir yandan tepki verirken, diğer yandan da ona insani bir boyut katar ve makine- yaşam karşıtlığını dengeleyen yaşamsal işlev yüklenir. “Entelektüel yoğunluğu yüksek, soylu ve kendi türünde benzersiz resimlerin” yaratıcısı Zafer Gençaydın, dünyanın her yerindeki insanı derinden kavrayabilen güçlü ve diri bir sanatın yaratıcısıdır.

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ

17. OLAĞAN GENEL KURULU

GERÇEKLEŞTİ

17. Olağan Genel Kurulu 01 Haziran 2024 tarihinde saat 10.00'da Atatürkçü Düşünce Derneği Genel Merkezi Prof. Dr. Muammer Aksoy Yerleşkesinde gerçekleştirildi.

Olağan Genel Kurulumuza CHP Genel Başkanı Özgür Özel, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş, Çankaya Belediye Başkanı Hüseyin Can Güner, İsmet İnönü Vakfı Başkanı ve 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kızı Özden Toker, torunu Gülsün Bilgehan, önceki dönem Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Kemal Nehrozoğlu, Birleşik Kamu İş Genel Mali Sekreteri Hasan Kütük, Eğitim-İş Genel Başkanı Kadem Özbay, 29 Ekim Kadınları Derneği Genel Başkanı Şenal Sarıhan, Türk Hukuk Kurumu Başkanı Nail Gürman, kurucu üyemiz Arif Çavdar ile çok sayıda davetli katıldı.

Açış konuşmasını yapan ADD Genel Başkanı Hüsnü Bozkurt, "Bu dernek kurulduktan sadece sekiz ay sonra kurucu genel başkanı Muammer Aksoy'u faşist çetelerin hunhar katliamına kurban verdi. Arkasından kurucumuz Bahriye Üçok'u, Türkiye'nin ilk kadın ilahiyat akademisyenini kurban verdi. Arkasından kalpaksız kuvvacımız, bu derneğin fikir önderlerinden Uğur Mumcu'yu kurban verdi. Arkasından centilmen devrimci, 'Ke-

malizm geçmişin bekçiliği değil geleceğin öncülüğüdür' diye tanımlayan Genel Başkan Yardımcımız Ahmet Taner Kışlalı'yı **kurban verdi. İstanbul'da dernek üyemiz Şükrü Demirkürek'i hem de bıçaklana bıçaklana öldürülmesine katlanmak zorunda kaldı.**

Genel Başkanımız Şener Eruygur, Ergenekon kumpasında zindana atıldı, orada felç geçirdi, ömrünün sonu yatağa bağlı geçirmek zorunda kaldı. Bütün bu bedelleri ödedi Atatürkçü Düşünce Derneği. Ama kuruluş felsefesinden, Kemalizmin kutup yıldızı olduğunu herkese haykırma gerçeğinden ve laik Cumhuriyetten, çocuklarımızı geleceğe dünya çocuklarıyla yetiştirebilecek laik eğitim sisteminden asla ödün vermedi, vermeyecek.

Ne bedel olursa bu yolda helal olsun, ödenecektir!" ifadelerine yer verdi.

Divan Başkanlığına Prof. Dr. Ahmet Saltık (Çankaya Şube Delegatesi), Divan Başkanı Yardımcılığına Cemil Özbaş (Gölcük Şube Delegatesi), Yazman Üyeliğe Atiye Sönmez Erdoğan (Samandağ Şube Delegatesi), Yazman Üyeliğe Serdar Polat (Bandırma Şube Delegatesi) oy birliği ile seçildi. Divan başkanının kısa açış

konuşması ardından konukların konuşmalarını geçildi.

İlk konuşmayı yapan 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kızı Özden Toker,

"Hem manevi bir anne olarak hem de her zaman onur duyduğum Cumhuriyet'in ilk on yılında doğan bir çocuk hem de Atatürk ile göz göze gelmiş, Atatürk'ün benim gözlerimin içine bakarak 'Senden Türk çocuğu olarak neler yapacağım. Merak edeceğim, soru soracağım, hep doğruları arayacağım. Her zaman aklımda Türkiye Cumhuriyeti'ni ilelebet var etmek olacaktır' dediği Atatürk'ü çok yakından tanıma şerefine nail olduğum ve büyük sorumluluk duyduğum için burada sizlerle beraber olmaktan, Atatürk'ün bana verdiği vazifeyi her yerde karşımdaki kişinin gözlerinin içine bakarak 'Ne mutlu Türküm' diyene, ne mutlu bunu bana sağlayan Atatürk'e deme ihtiyacını duyacağım" dedi.

Söz alan Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş,

"Ankara Atatürk ile anılan bir kenttir. Neresi bakarsanız bakın Atatürk'ü görürsünüz. Çubuk Barajı, Atatürk Orman Çiftliği ve bunun gibi onlarca eseri... Bu kent modern bir şekilde planlanmıştır. Ancak son yıllardaki imar uygulamaları, kentin kimliğinin ortandan

kaldırılması, Cumhuriyet değerlerinin unutturulması konusunda gayretler sarf edilmiş. Bize düşen, Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncesini ve bu düşüncüyü ısrarla savunan Atatürkçü Düşünce Derneği'ne destek olmak ve Ankara'mızı çağdaş bir şekilde, Mustafa Kemal Atatürk'ün bize emanet ettiği şekilde dünya başkentleriyle yarışır bir hale getirmek boynumuzun borcudur. Bu konuda bize destek veren herkesle ortak akılla yönetmeye ve bunu başarmaya gayret edeceğiz."

Son olarak kürsüye gelen Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Özgür Özel konuşmasına, "Sayın Hüsnü Bozkurt ayrı ayrı isimlerimizi söyledi. Bizleri onurlandırdı. Ben de Sayın Özden Toker'in şahsında Cumhuriyet'in kurucu kadrolarını, burada bulunan her birinizin şahsında Cumhuriyet'e, kuruluş ilkelerine, Cumhuriyet'in kurucu kadrolarının devrimlerine sahip çıkan herkesi CHP Genel Başkanı olarak sevgi ve saygı ile selamlıyorum" sözleriyle başladı.

"Buradan bir kez daha söylüyorum. Atatürkçü Düşünce Derneği'nin bütün üyelerine başkanlarımız, Türkiye'nin dört bir yerindeki Atatürkçü Düşünce Dernekleri de başkanlarımıza emanettir.

Bu bina sevgili Mansur Yavaş'ın gayretleri, iradesiyle bu hizmeti yapmak için tahsis edildi. Bu çok önemli bir yaklaşımdır. Bütün belediye başkanlarımız, Atatürkçü, laik, çağdaş herkese sahip çıkmak, Atatürkçülüğü savunan, anlatan, Atatürkçüleri örgütleyen sizlerle hizmet etmek durumundadır.

İlçenizde, ilinizde, Atatürkçü Düşünce Derneği'nin nasıl bir ihtiyacı varsa, başvuracağınız ilk yer en yakındaki CHP'li belediyemizdir. Hepsi emirlerinizdedir. Çünkü bu derneğe sahip çıkmak, birilerinin sahip çıktığı gibi TÜR-

GEV, TÜGVA, Okçuluk Vakıflarına yani muktedirlerin mahdumlarının iktidar alanlarına, Ensar gibi birtakım yapılara herkes dört elle sarılırken, kamu kaynaklarını aktarırken, kentlerin en önemli binalarını, varlıklarını uzun süreli anlaşmalarla bu vakıflara devrederken hiçbir CHP'li yerel yönetici, belediye başkanı, belediye meclis üyesi Atatürk'ün derneğine sahip çıkmakta tereddüt etmeyecektir.

Bundan sonraki süreçte bize dair herhangi bir eksiklik olursa ilk başvuru 947 ilçemizdeki ilçe başkanlarımız, ikinci telefon Hüsnü Bozkurt üzerinden Genel Başkan'adır.

Genel Yönetim Kurulu çalışma raporu ile Mali rapor ve bilançonun okunmasının ardından Genel Denetleme Kurulu raporu ve Yüksek Disiplin Kurulu çalışma raporu okundu.

Raporlar üzerine 43 Delege söz alarak, görüşlerini bildirdiler. Eleştirilere karşı Genel Yönetim Kurulu adına Genel Başkan Mustafa Hüsnü Bozkurt yanıt vermesinin ardından Genel Yönetim Kurulunun oyçokluğu ile aklandı.

GYK üyeliğine bağımsız olarak aday olan bağımsız 10 konuşmacıya Genel Kurul onayıyla konuşma süresi tanındı.

Son olarak Genel Başkanlığa aday olan Utku Gümrükçü ve Mustafa Hüsnü Bozkurt söz alarak önümüzdeki dönem için görüşlerini dile getirdiler.

Utku Gümrükçü konuşmasında,

"...Yeni müfredat Talim Terbiye Kurulundan geçti. 'Nerede bu ADD?'. CHP tarafından kazanılmış 400 küsur belediye var. Dün Özgür Özel burada 'belediyelerimizle emrinizdeyiz' dedi. Biz ne isteyeceğiz bu belediyelerden? Bina mı, personel mi? Hayır! Panel isteyeceğiz, halkı aydınlatacağız. Bu görevi biz yapmazsak kimse yapamaz arkadaşlar. Hep birlikte ayağa kalkacağız. Dün burada Türkiye sorunlarının hiç konuşmadık. Beni seçerseniz ülke sorunlarını konuşacağız. Burs verdiğimiz gençleri bulacağız. 10.000 genç üye yapacağız. Şubelerimizi Eğitim Enstitüsü haline getirmemiz lazım..." sözleriyle **görüşlerini** söyleyerek genel kurul üyelerine, "Atatürkçü Düşünce Derneği'nin düşüncesini sizlerle birlikte yükseltmek için adayım. Var mısınız?" şeklinde çağrı yaptı.

Mustafa Hüsnü Bozkurt ise konuşmasında "Bizim üç yıllık dönemde 20.000'e yakın üye sayısı arttırılmıştır. Yeterli mi? Değil tabii. Evet üye sayısı arttırılmalıdır. Bizim Türkiye'yi nasıl adım adım gezdiğimizizi biliyorsunuz. Bu dernek daha görünür olursa üye sayısı artar. Şube sayısı yüksekti de bizim dönemde azaldı mı? Birbirimizle uğraşmayı bırakalım arkadaşlar. ADD'nin üç tane genel merkezi olmaz. Biz bu binanın ADD'ye çok yakıştığını düşünüyoruz. Siz yönetime gelince istediğiniz yere genel merkezi taşıyabilirsiniz..." sözleriyle 3 yıllık dönemi değerlendirerek, "Kemalizmin namus sesini bir sis çanı gibi yurdumuzun semalarına hep birlikte taç yapalım!" çağrısında bulundu.

Konuşmaların ardından H. Uluç Gürkan, T. Gürhan Akdoğan ve Özer Özcan'ın hazırladığı 17. Olağan Genel Kurul sonuç bildirgesi oy birliği ile kabul edilmiş ve oy verme işlemine geçilmiştir.

Toplam 1036 delegeden 749'unun (yüzde 73,26) oy kullandığı seçim sonucunda Genel Yönetim Kurulu, Genel Denetleme Kurulu ve Yüksek Disiplin Kurulu üyelikleri belirlenmiştir.

Kurullar ilk toplantılarında aralarında görev dağılımı yaparak görevlerine başlamışlardır.

GENEL YÖNETİM KURULU

Genel Başkan: Mustafa Hüsnü Bozkurt
Genel Sekreter: Durur Gök
Genel Sayman: Basri Gürsoy
Genel Başkan Yardımcısı: Bedii Safa Yenice
Genel Başkan Yardımcısı: Tahir Gürhan Akdoğan
Genel Başkan Yardımcısı: Hatice Şap
Genel Başkan Yardımcısı: Özgür Çınar
Genel Başkan Yardımcısı: Mustafa Özgür Kırdar
Genel Sekreter Yardımcısı: Gülcan Sayın
Genel Sekreter Yardımcısı: Önder Polatoğlu
Genel Sekreter Yardımcısı: Necmi Akyalçın
Genel Sekreter Yardımcısı: Yusuf Arslan
Genel Sayman Yardımcısı: Recep Ayaz
Genel Sayman Yardımcısı: Taylan Devrim Ercan
GYK Üyesi: Aydın Esen
GYK Üyesi: İbrahim Dikmen
GYK Üyesi: Ülkan Şanlıtürk
GYK Üyesi: Ahmet Gürel
GYK Üyesi: Meliha Selmanpakoğlu
GYK Üyesi: Umut Can Yaylacı
GYK Üyesi: Asya Ali Özdemir
GYK Üyesi: Zuhale Özen Manoğlu
GYK Üyesi: Utku Gümrükçü
GYK Üyesi: Ali Nasuh Mahruki
GYK Üyesi: Tolga Kale
GYK Üyesi: Erdal Hatun
GYK Üyesi: Erkan Çiçek

GENEL DENETLEME KURULU

Başkan: Muzaffer Ekinci
Başkan Yardımcısı: Ali Selvi
Yazman: Şafak Bayındır
Üye: Fevzi Coşkun
Üye: Metin Özer
Üye: Ali Özgür Bilgiç
Üye: Kemal Ceylan
Üye: Veli Demir
Üye: Naz Can
Üye: Mualla Yılmaz
Üye: Kemal Aslan

YÜKSEK DİSİPLİN KURULU

Başkan: Metin Kutlu
Başkan Yardımcısı: Mustafa Remzi Kocaman
Yazman: Orkun Can Kumkumoğlu
Üye: Kadriye Atasoy
Üye: Hüseyin İriilter
Üye: Mevlüt Öztürk
Üye: Yusuf Kadioğlu

Genel Merkez Yönetimi 17. Çalışma Dönemi-ne Atatürk'e bağlılığını ve saygılarını sunarak başladı

Genel Yönetim Kurulu, Genel Denetim Kurulu ve Yüksek Disiplin Kurulu Üyelerimiz ile Ankara Şube Başkan ve üyelerimiz Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt'un baş-

kanlığında Anıtkabir'i ziyaret ederek önderimiz Atatürk'e bağlılık ve saygılarını sundular. Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt Anıtkabir Şeref Defteri'ni imzaladı ve 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ziyaret edildi.

"Büyük Atatürk,

Kurduğunuz ve "Ey Türk İstikbalinin Evladı" seslenişinizle bizlere emanet ettiğiniz Türkiye Cumhuriyeti'nin, azad adınızı 35 yıldır onur ve gururla taşıyan tek demokratik kitle örgütü olan Atatürkçü Düşünce Derneği'nin 1-2 Haziran 2024 tarihlerinde yapılan 17. Olağan Genel Kurulu'nda görevlendirilen Genel Yönetim, Genel Denetim ve Yüksek Disiplin Kurulları olarak huzurunuzdayız.

Atatürkçü Düşünce Derneği, 340 şubesi, 68 temsilciliği ve 68 bin üyesiyle manevi mirasınız akıl ve bilim yolundan ayrılmadan gösterdiğiniz "muasır medeniyet seviyesini aşma" hedefi doğrultusunda, Kemalizm'in namus sesini bir sis çanı gibi yurdumuz semalarına asmak ve yeniden Atatürk Cumhuriyeti'ne ulaşmak azim ve kararındadır, varlık nedeni budur.

"Birinci vazifemizin, Türk İstiklâlini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek" olduğu bilinciyle durmaksızın çalışacağımıza söz veriyoruz.

Saygılarımızla."

Mustafa Hüsnü Bozkurt
Atatürkçü Düşünce Derneği
Genel Başkanı

ADD 17. Olağan Genel Kurulu Sonuç Bildirgesi: **YENİDEN KEMALİST CUMHURİYET YENİDEN KEMALİST DEVRİM**

Batı emperyalizminin 21. yüzyılın Sevr'i olarak yürütmekte olduğu BOP ve yeni ortaya koyduğu stratejileri ile dört bir yandan kuşatılmış olan ülkemiz, içeriden de yoğun saldırı altındadır.

Türkiye son derece karanlık ve kanlı bir emperyal senaryo ile karşı karşıyadır. Bizlere Atatürk'ün mirasını reddetmemiz, çağdaş uygarlık hedefinden vazgeçerek yüzümüzü doğuya dönerek, İslam Dünyasında batının bekçisi olmamız öngörülmüyor.

Bu senaryoyu değiştirebilmeliyiz.

Yarıda bıraktırılmış, yolundan saptırılmış Kemalist Devrimi yeniden başlatmak ve tamamlamak biz Atatürkçülerin vazgeçilmez görevi, kaçınılmaz ödevidir.

Ulusal Birliğimize, Devrimlerimize, kurucu ilke ve değerlerimize, yapılan saldırılara karşı, halkımızı birleştirebilecek tek güç; kuşkusuz Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "BENİM MANEVİ MİRASIM" dediği düşünceleri, öngörülleri ve gerçekleştirdikleridir.

Ne acıdır ki, Cumhuriyetimize ve Atatürk'e yapılan saldırılar giderek sıradanlaştırılmakta, bu saldırıları göğüslemesi gereken kurum ve kuruluşlar ise, yeterli ve etkin tepki verememekte; hatta zaman zaman sessiz kalmanın ötesinde, bu kurumların içinden de sinsi ve açık saldırılar gelebilmektedir.

Cumhuriyetimize ve büyük Atatürk'e yapılan saldırıların, gelecekte daha da yoğunlaşacağını gören Prof. Dr. Muammer Aksoy önderliğindeki 50 Cumhuriyet aydınının 1989 yılında kurduğu Atatürkçü Düşünce Derneği

(ADD), bu İHANETE tek başına kalsa da dimdik karşı durabilecek en önemli Demokratik Kitle Örgütüdür.

Atatürk sevgisi ve ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ, toplumumuzun çimentosu olarak günümüz koşullarında yaşamsal önemdedir.

Atatürkçü Düşünce Derneği, kurucularınca büyük hedeflerin örgütü olarak kurulmuştur.

Varlık nedeni; "Türk İstiklâlini, Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek", emperyalist tuzakları bozmak, ülkemizi ve ulusumuzu bölmek isteyen emperyalistler ve işbirlikçilerinin hain emellerine engel olmaktır.

Bunu gerçekleştirmenin günümüz koşullarında, zor hatta imkansız olduğu söylenebilir. Ancak unutulmamalıdır ki, biz Atatürkçüler; emek, bilgi, inanç, kararlılık ve cesaretimizle birlikte dün olduğu gibi bugün de zoru başarabiliriz. İmkansız denilen ise sadece biraz zaman alabilir ve bedel ödemeyi de gerektirebilir.

Nitekim; kurucu Genel Başkanımız Prof. Dr. Muammer Aksoy, kurucumuz Doç. Dr. Bahriye Üçok, Kalpaksız Kuvayı Milliyeci Uğur Mumcu, bu bedeli canıyla ödemiş, Genel Başkan Yardımcımız Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı ve Bağcılar şubemiz üyesi Şükrü Demirkürek de tıpkı onlar gibi emperyalizm uşağı DİNCİ-FAŞİST ÇETELERCE katledilmiştir.

Genel Başkanımız Şener Eruygur ve bazı yöneticilerimiz ise, aşağılık kumpaslarla zindanlara atılmıştır.

1950'lilerden sonra iktidara gelen karşı devrimci güçler, Kemalizm'in tüm kazanımlarını "oy uğruna " aşındırmış ve kesintiye uğrat-

mıştır. Bunda Türkiye 'nin İkinci Paylaşım Savaşından sonra oluşan iki kutuplu dünyada emperyalist batı blokuna sokuluşunun da etkisi büyük olmuştur.

Bu süreçte Türkiye 'ye biçilen rol, NATO'nun ileri karakolu olmaktı. Bu rol, ise Kemalizm'in antiemperyalist, ulusalcı ve kamucu yönleriyle son derece çelişkili olmuştur.

KEMALİST DEVRİMİN BÜYÜK KAZANIMLARI'na Köy Enstitülerinin kapatılması, karşı devrimci dinsel oluşumlarla "oy uğruna" verilen ödünler, NATO ve özelde de ABD ile yapılan bağımlılıktan öte esarete varan bağılıklıklar ile ağır darbeler vurmuştur.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen;

KEMALİZM, bu topraklarda Jön-Türklerden, bugüne 200 yıllık modernleşme ve aydınlanma sürecinin en DEVRİMCİ atılımıdır. Denenmiştir, BAŞARISI kanıtlanmıştır.

Bu anlamıyla sadece geçmişin güzel günleri değil, Genel başkan yardımcımız Ahmet Taner Kışlalı'nın da dediği gibi "Kemalizm geçmişin bekçiliği değil geleceğin öncülüğüdür"

Bazılarının iddialarının tersine KEMALİZM '20'lerde, '30'larda donup kalmış bir arkaik ideoloji değil, gelecekte de uygarlık yürüyüşümüzün devrimci rehberidir.

KEMALİZM, Tam Bağımsızlıkçı, Cumhuriyetçi, Halkçı, Milliyetçi, Devletçi ve Devrimci karakteri ve tüm bunları bütünleyen LAİKLİK ilkesi ile Batı dünyasının rönesans, reform ve sanayi devrimi ile ancak 300 yılda alabildiği yolu 15 yılda tamamlamış, dünyada eşi benzeri olmayan bir devrimdir. Sadece bu toprakların yurtseverlerine değil, dünya genelinde tüm mazlum ve tutsak milletlerin vazgeçilmez reçetesidir. Bir KUTUP YILDIZI gibi yolunu kaybedenlerin takibini beklemektedir.

31 Mart seçimleri sonrası elde edilen başarı ülkemizin aydınlık geleceği için büyük bir umut olmuştur. Bu başarıda derneğimiz şubelerinin katkısının da büyük olduğu unutulmamalıdır. Bu umudun geleceğe taşınması için öncelikle ülkemizde, "**temiz siyaset/dürüst yönetim**" temelinde bir "**Siyasi Ahlak Devrimi**" gerçekleştirilmelidir.

Siyasetin kalitesi, Yaşam kalitemiz ile doğru orantılıdır. Zira siyasal erozyon çağdaş demokrasinin önündeki en büyük engeldir.

Rant ekonomisi, imar yetkilerini kullanan siyaseti de kendisine bağlayarak bir kirlen-

me sürecini başlatmıştır. Çünkü yağmacı ekonomik beklentiler çıkar birliktelikleri oluşturup, ayrıcalıklı imar rantıyla beslenen bir mafya yapılanmasını da yaratarak süreçte siyasetle bütünleşmeye başlamıştır.

Sürekli kamu çıkarlarına aykırı olarak değiştirilen, kent planları uygulanmayan, yargı kararları ile kentlilerin, uzmanların kararlara katılımını ret eden yönetim anlayışları kent ve toplum sorunlarının çözilemeyecek boyutlara ulaşmasına ve kentlerin yaşam kaynaklarının yitirilmesine neden olmuştur.

Bu nedenlerle ticaret ile siyasetin bağı kesilmelidir. Siyaset kurumu ve kamu yönetimi, **sermaye, cemaat ve çıkar** ilişkilerinden arındırılmalıdır.

Yerel yönetimlerin LAİK DEMOKRATİK CUMHURİYET VE ATATÜRKÇÜ İLKELER doğrultusunda hareket etmeleri, özellikle laiklik ilkesini her alanda dikkate almaları son derece önemlidir.

Siyasetin finansmanında şeffaflık sağlanmalıdır. Aksi durum sermaye egemen bir anlayış ile siyasette emeği yok ettiği gibi kirletmektedir. Kamu yönetiminde, her türlü yozlaşma ve kirliliğe, etik dışı ilişkilere, **tüccar siyaset** anlayışına" son verilmelidir.

"Temiz Siyaset- Dürüst Yönetim yapılanmasının gerçekleştirildiği, **"adalet, erdem, şeffaflık ve güven"** değerlerinin uygulamada öne çıktığı çağdaş bir Türkiye toplumumuzun ortak özlemidir.

Diğer taraftan Yeni Anayasa denilerek başta laiklik olmak üzere Anayasanın tartışmaya açılması, eğitimin maarif müfredatı üzerinden dinselleştirilmesi, okullara imam atama gibi uygulamalarla Diyanet Akademilerine dönüştürülmesi, yeni dönemde karşı devrim hızlanarak devam edeceğinin göstergeleridir.

Oysa yürürlükte olan anayasamızın 6. Maddesi "hiç kimsenin kaynağını Anayasadan almayan bir yetkiyi kullanamayacağını" belirtir, Anayasanın hiçbir maddesi mevcut Anayasanın topyekûn ortadan kaldırılıp yepyeni bir anayasa yapılmasına olanak vermemektedir. Kaldı ki mevcut iktidar eliyle topyekûn bir Anayasa değişikliğinin ne denli gelecek için tehdit oluşturacağı da ortadadır.

Bizler ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ olarak, kan ve irfanla kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'ni fabrika ayarlarına döndür-

mek ve Kemalist Cumhuriyet'i tekrar yaratmak kaçınılmazdır diyoruz.

Bu bağlamda, ulusal bütünlüğümüzün tutkalı ve güvencesi olması gereken Anayasamızın "özgürlükçü " vb. önüne takılarla sulandırılmadan devletin tüm dinsel inanışlar karşısında tam tarafsızlığını sağlaması gereklidir diyoruz.

Neoliberal soygun politikalarıyla piyasaya terk edilen, bir yandan da çeşitli dinsel vakıflarla yapılan protokoller ile ve müfredatla konulan dinsel eğitim programlarıyla yobazlaştırılan eğitim sistemi yerine bilimsel, laik, kamusal ve ücretsiz YENİDEN MİLLÎ EĞİTİM SİSTEMİ diyoruz.

Şeyhülislam özentiliğinden kurtulup, Cumhuriyet'e kılıç sallayan bir Diyanet yerine YENİDEN CUMHURİYET'İN DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI diyoruz.

Hastayı müşteri, Hastaneyi ticarethane sayan, çokuluslu şirketlerin kar hırsına terk edilen mesleki saygınlığın yok edildiği, sağlık emekçilerinin köleleştirildiği bir ortamda "paran kadar sağlık " yerine, koruyucu hekimliği öne alan, toplumcu, kamucu ve ulaşılabilir YENİDEN SAĞLIK SİSTEMİ diyoruz.

Küreselci emperyalizmin dayatmalarıyla ülkeyi bin bir emekle taşıyan kamu iktisadi kurumlarını "özelleştirme" adı altında yerli ve yabancı sermayeye peşkeş çeken, üretimi değil tüketimi baz alan monetarist politikalarla, bir kesime servet transferi yapan, gelir dağılımı adaletsizliğini dayanılmaz boyutlara taşıyan vahşi kapitalist ekonomik politikalar yerine dörtlü denge esasına dayanan, yüksek teknolojiye üretime dayalı, kamu ve özel sektörü üretim temelinde bir araya getiren YENİDEN KEMALİST KARMA ÜRETİM EKONOMİSİ diyoruz.

Dolaylı vergiler yerine, doğrudan vergilerin başat olduğu, çok kazananın çok, az kazananın az vergi alındığı, gelir dağılımı adaletinin sağlandığı, emeğin en yüce değer kabul edildiği az bir kesimde yoğunlaşan sermayenin zor şartlara terk edilmiş emek üzerinde ki baskısının yok edildiği iş kazaları ve meslek hastalıkları ile toplumun emek kesimini vuran haksızlık ve hukuksuzlukların sona erdirildiği YENİDEN toplumcu, EKONOMİ diyoruz.

Bölge merkezli, emperyalizmin taşeronluğuna, mezhepçi maceralara kapılmayan, "Yurt-

ta sulh, cihanda sulh " ilkesini rehber edinen, büyük devletlerle dengeli ilişkiler kuran YENİDEN onurlu bir DIŞ POLİTİKA diyoruz.

Kuvvetler ayrılığı ilkesini savunan, yargı bağımsızlığını sağlayan, yasama organını (TBMM) merkeze alan mevcut "Tek Adam" yönetimi yerine YENİDEN TAM DEMOKRATİK PARLAMENTER SİSTEM diyoruz.

BOP'un bir uzantısı olarak uygulanan emperyal saldırı ile "geçici sığınmacı " adı altında diye meşrulaştırılmaya çalışılan, demografik yapımızı tarumar ederek ileride ulusal birliğimiz için büyük tehlike oluşturacak iç barışımızı yok edecek, yabancı istilasına dur diyecek bir DEVLET AKLI diyoruz.

İnsanı, hayvanı ve doğayı koruyan bir çevre bilincini toplumsallaştıran, sanatı ve sanatçıyı yücelten akıl ve bilimi tek gerçek yol gösterici kabul eden bir YENİ BİR ÇAĞDAŞ SOSYAL DEVLET diyoruz.

Büyük Atatürk'ün **"Türkiye Cumhuriyeti'nin kuran Türkiye halkına Türk milleti denir "** evrensel tanımını olmazsa olmaz belleyen, ödünsüz ve cesaretle savunan YENİ BİR SİYASET KURUMU diyoruz.

Atatürk Cumhuriyetini ve Kemalizm'in anlam ve değerinin geçmişte olduğu gibi bugün ve yarında geçerli ve gerekli olduğu inancıyla ulusumuza umut aşılayan bir **Atatürkçü Düşünce Derneği** sadece üyelerimizin değil tüm yurtsever halkımızın özlemidir.

Daha önce başardık, yine başaracağız!

Başta kurucu Genel Başkanımız Muammer Aksoy olmak üzere tüm devrim şehitlerimizin aziz hatıraları önünde saygıyla eğiliyoruz.

Tarihsel haklılığımızdan aldığımız Kemalist Devrimciler olarak haykırıyoruz:

TAM BAĞIMSIZ VE GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE

YAŞASIN YENİDEN ATATÜRK CUMHURİYETİ

YAŞASIN KEMALİST DEVRİM

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE!

ULUÇ GÜRKAN GENEL KURUL DELEGESİ

GÜRHAN AKDOĞAN GENEL KURUL DELEGESİ

ÖZER ÖZCAN GENEL KURUL DELEGESİ

ATATÜRK MODELİ EKONOMİ

 Prof. Dr. Duran BÜLBÜL

Osmanlı'nın çöküşü üzerinde yeni tip-te "Cumhuriyet Devleti" yaratmanın yüksek dehası, o süreçlerin koşulları, Anadolu'nun karanlık steplerinde çağdaş bir ulus yaratılması, emperyalist kuşatmanın aksine ulusal, ekonomik hamleler yapılması, büyük önderin kendi deyimiyle; "az zamanda çok işler başarmanın" sırrı, muhafazakârlıkta ve liberalizmde değil; ulusal egemenlik, tam bağımsızlık, bilim ve devrimciliktedir.

Atatürk dönemi ekonomi ve maliye politikaları büyük önder Mustafa Kemal Atatürk tarafından geliştirilen ve izlenen, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yol gösterici nitelikte, öncü ve çağı aşan ekonomi ve maliye politikalarıdır.

Bu politikalar, Atatürk'ün siyasi ve askerî bir dehasının yanı sıra, iktisadi ve mali bir

dehaya da sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Aradan geçen yüz yılda, bütün liderlerin izlediği ekonomik, sosyal ve mali politikalar tartışılırken, mazlum ulusların umudu ve ışığı olmakla kalmayıp, her geçen gün daha da büyüyen bir sevgi ve saygı yaratabilen, vefatından uzun yıllar sonra dahi özlemle anılabilen ancak ve yalnızca büyük önder Mustafa Kemal Atatürk olmuştur.

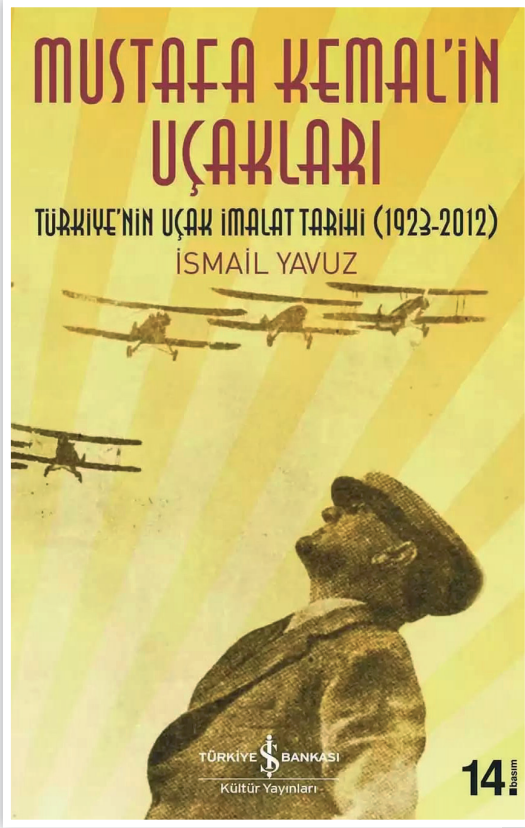
Batılı ekonomistler tarafından 1950'li yıllarda fark edilip kalkınma ekonomisi olarak adlandırılacak bu ekonomi ve maliye politikalarının kurucusu, sahibi ve uygulayıcısı ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Mustafa Kemal Atatürk, ekonomik bağımsızlık olmadan ulusun bağımsızlığının sağlanamayacağını ayarımında olmuş, bütün ekonomik öğretilere hâkim olmakla birlikte, hiçbirine bağlı kalmamış; ülkenin içinde bulunduğu ekonomik gerçekliğe uygun, etkin, öncü bir devletçilik ve sanayileşme politikası geliştirmiştir.

Kaleme almış olmaktan dolayı onur duyduğum; günümüzde izlenen ve Atatürk'ün eylem ve fikirlerinden uzaklaşan ekonomi 12 Atatürk Modeli Ekonomi ve maliye politikalarına da ışık tutacağını inandığım bu çalışmayı, Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışının 100. yılında emperyalizme ve sömürgeciliğe boyun eğmeyen, tam bağımsız bir Türkiye için bir nefes dahi tereddüt etmeden, canı pahasına mücadele eden, başta büyük önder Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, yol arkadaşlarına ve onurlu Türk halkına armağan ediyorum.

Ankara 19 Mayıs 2019

MUSTAFA KEMAL'İN UÇAKLARI TÜRKİYE'NİN UÇAK İMALAT TARİHİ (1923-2012)

 İsmail YAVUZ
Uçak Teknik Öğretmeni

Türkiye'de havacılık eğitimi görenler, ilk uçağın 1903'te ABD'de Wright kardeşler tarafından uçuşu olduğunu; Wright ve Lockheed kardeşlerin, Boeing'in, Douglas'ın, Bleriot'nun, Bristol'ün öncü havacıları arasında yer aldığını öğrenir.

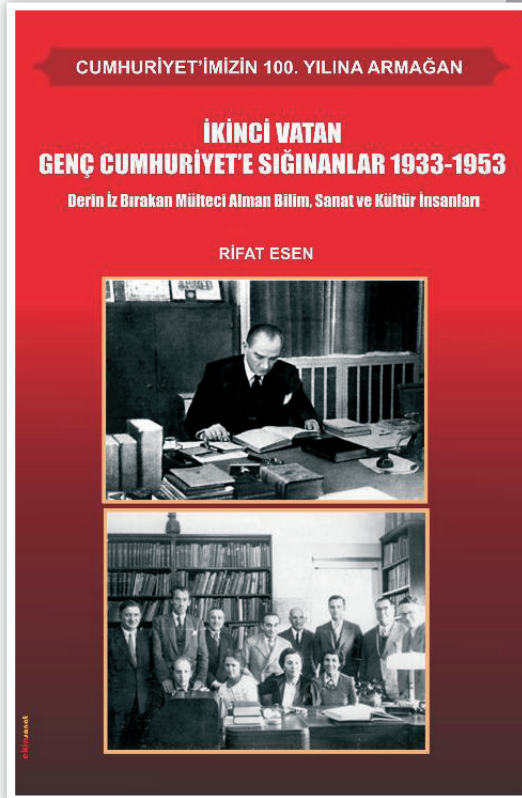
Vecihi Hürkuş'un 28 Ocak 1925'te motoru dışında her şeyiyle kendi ürettiği uçağıyla Gaziemir'de ilk deneme uçuşunu yaptığını, Hürkuş'un yanı sıra Nuri Demirağ'ın, Selahattin Alan'ın, Ali Yıldız'ın ve THK çalışanlarının ürettikleri uçaklarla kırdıkları rekorları az sayıdaki meraklının dışında bilense neredeyse yoktur...

Mustafa Kemal'in Uçakları, Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak kurulan pek çok fabrikasının 1923-1950 döneminde 400'e yakın farklı tip ve modelde uçak üretir hale gelişinin öyküsünü, dünya havacılık tarihindeki yerine oturma gayretiyle kaleme alınmış bir çalışma.

Yazar bu fabrikaların niye kapatıldığı sorusuna cevap bulmaya çalışırken, bu unutulmuş geleneğin üzerine inşa edilen TUSAŞ'ı da bu tarihe eklemiyor.

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan

İKİNCİ VATAN GENÇ CUMHURİYETE SIĞINANLAR (1933-1953) BİR MUCİZENİN ANATOMİSİ

 Rifat ESEN

Bu kısa yazımıza konu olan ve mucize olarak nitelendirdiğim olay Genç Türkiye Cumhuriyeti'ne 1933-1953 yılları arasında sığınan ve derin iz bırakan mülteci Alman bilim, sanat ve kültür insanlarının öyküsü. Cumhuriyetimizi kuran ve modern Türkiye'yi inşa eden büyük önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, O'nun aydın eğitim bakanları ve eğitim kadrosu ile

Genç Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınıp bu toprakları "**İkinci Vatan**" belleyerek hizmet eden ve kalkınma altyapımıza büyük katkılar sağlayan söz konusu mülteci Alman bilim, sanat ve kültür insanlarının hikayesini bir mucize olarak nitelendirmemin nedeni şudur:

Cumhuriyet tarihinin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi, bugün ülkemizde kurulmuş olan çok sayıdaki üniversitenin de ana bilimsel beslenme kaynağı olmuştur. Türkiye'de yetişmiş, akademisyen, doktor, hukukçu, iktisatçı, mimar, müzisyen ve sanatçı, mülteci Alman bilim insanlarının söz konusu dönemde kurulan İstanbul Üniversitesi dahil diğer çağdaş kurumlar üzerinden bıraktıkları mirastan beslenmiş, beslenmeye de devam etmektedir. Bu değerli insanlar Atatürk'ün takdirini kazanmışlardır. Türkiye'ye derin minnet ve şükran duymuşlardır. Büyük hayranlık besledikleri Atatürk'ten her zaman büyük bir saygı ve övgü ile bahsetmişlerdir. İki tarafın yanı sıra, bilim, sanat ve kültür dünyası için sayısız yarar sağlayan bu çaplı bir çakişmanın dünya tarihinde bir örneği yoktur.

Rifat ESEN'in uzun bir araştırma ve değerlendirme döneminden sonra kaleme aldığı, önsözünü bu döneme tanıklık eden, bu saygın mülteci bilim insanlarından ünlü Asurolog Prof. Dr. Benno Landsberger ve ünlü Hititolog Prof. Dr. Hans Gustav Guterbock'un yetiştirdiği, ilk baskısı 10 gün içinde biten, şu an üçüncü baskı hazırlıkları yapılan "**İKİNCİ VATAN-GENÇ CUMHURİYET'e SIĞINANLAR 1933-1953**" adlı kitap, Cumhuriyet tarihimizin belki de en reformist, en akılcı ve en sağduyulu dönemine ışık tutan çok önemli bir yapıttır. Bu kitap okunduktan ve layıkıyla değerlendirildikten sonra Atatürk'ün bu ülke için yaptıklarının önemi daha da iyi anlaşılacaktır.

Dr. Ali Tigrel

Bizden Haberler

CHP Genel Başkanlığına seçilen Özgür Özel'i ziyaret ettik.

ABB Başkanı Mansur Yavaş

Çankaya Belediye Başkanı Hüseyin Can Güner

Genel Başkan Mustafa Hüsnü Bozkurt ve Genel Başkan Yardımcısı Safa Yenice, demokrasimiz açısından değeri büyük olan ve milletimize soluk aldırان yerel seçim başarısı nedeniyle CHP Genel Başkanı Özgür Özel'i makamında ziyaret ettiler ve ülkemizin geleceğı ile ilgili görüş ve önerilerini iletiler.

Genel Başkan Mustafa Hüsnü Bozkurt ile GYK üyeleri yerel seçimlerde belediye başkanlıklarına seçilen belediye başkanlarını ziyaret ederek başarı dileklerini iletiler.

Etimesgut Belediye Başkanı Erdal Beşikçioğlu

3. Karadeniz Bölge Toplantısını gerçekleştirdik

Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt, Atatürkçü Düşünce Derneği 3. Karadeniz Bölge Toplantısı Trabzon Şubemizin ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Toplantı GYK üyeleri ile 20 şubemizden başkan ve yöneticimizin katılımı ile yapıldı.

“Ulusal Egemenlik” Konferansı’nı gerçekleştirdik

Trabzon Şubemizin düzenlediği “Ulusal Egemenlik” konferansında Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt, Demokratik Laik Cumhuriyetimizin geleceği açısından Ulusal Egemenliğin önemi vurguladı. GYK üyeleri, üyelerimiz, siyasi parti temsilcileri, DKÖ yöneticileri ve Trabzonlu Atatürkçülerin yoğun katılımıyla yapıldı.

“Yeniden Atatürk Cumhuriyeti” Konferansını gerçekleştirdik

ADD Beşikdüzü Şubemizin düzenlediği konferansa Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt, GYK üyeleri, üyelerimiz, siyasi parti temsilcileri, DKÖ yöneticileri ve Beşikdüzülü yurttaşlarımızın yoğun katılımıyla yapıldı.

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'mızda Atatürk'ün huzuruna çıktık

Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt, GYK üyelerimiz, Şube Başkanlarımız ve üyelerimizle TBMM'nin açılışının 104. yılında Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'mızı Anıtkabir'de kutladık. TBMM'nin kurucusu ve ilk Meclis Başkanı Mustafa Kemal Atatürk'e saygılarımızı sunduk.

"Ulusal Egemenlik" panelini Çankaya'da gerçekleştirdik

Çankaya Şubemizin düzenlediği "Ulusal Egemenlik" paneli, Genel Merkez Prof. Dr. Muammer Aksoy Yerleşkesi Konferans Salonu'nda yapıldı.

Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt'un konuşmacı olduğu panele GYK üyeleri, Şube Başkanlarımız, dernek üyelerimiz ve Atatürkçü yurttaşlarımız katıldılar.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını Bolu'da kutladık ve 2. Batı Karadeniz Toplantısını gerçekleştirdik

Bolu Şubemizin 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı etkinliğinde Belediye Başkanı Tanju Özcan ve yurttaşlarımızla buluştuk.

Atatürkçü Düşünce Derneği 2. Batı Karadeniz Bölge Toplantımızı Bolu Şubemizin ev sahipliğinde yaptık.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'mızda Anıtkabir'deydik

Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt, GYK Üyelerimiz, Şube Başkanları ve üyelerimizle 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nı Anıtkabir'de kutladık. Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt Anıtkabir Şeref Defteri'ni imzaladı ve 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ziyaret edildi.

Prof. Dr. Muammer Aksoy Yerleşkesi Cem Eren Kültür Merkezi'nde "Atatürkçü Düşünce Derneği'nin 35. Yılı ve 19 Mayıs Gençlik Özgün Baskiresim Sergisi" açılışı yapıldı

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin eserlerinden oluşan, "Atatürkçü Düşünce Derneği'nin 35. Yılı ve 19 Mayıs Gençlik Özgün Baskiresim Sergisi" açılışı Genel Başkanımız Mustafa Hüsnü Bozkurt, GYK üyelerimiz, şube başkanlarımız, öğretim üyeleri ve öğrencilerle konukların katılımı ile gerçekleşti.